בעהי"ת

אוצרות הגדה

לתלמיד

חוברת שינון עם מטלות ועבודות על:

- הגדה ש"פ עם טעמים ומנהגים מהרבי.
- סוגיות יסודיות ממסכת פסחים.
- הלכות החג , מנהגיו ומושגיו.
- שיחות קודש ומאמרי הרבי לחג הפסח.

נערך ונלקט בס"ד ע"י

המחנך **שלמה חנני' ממן**

ביתר עילית ארה"ק ת"ו

ה'תשע"ה

שם התלמיד: _____ נ"י.

דְּבַר מַלְכוּת

ב"ה, י"א נִיסָן ה'תשי"ח,
בְּרוּקְלִין, נ.י.

אֶל אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכָל אֲתַר וַאֲתַר

ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ
שָׁלוֹם וּבְרָכָה!

כָּל יוֹם טוֹב וְתָכְנוֹ הַמְיֻחָד לוֹ. וּמִכָּאן גַּם לְמוּדָיו וְהוֹרָאוֹתָיו הַמְיֻחָדוֹת הַנּוֹגְעִים לְכָל אֵלֶּה שֶׁהַחָג נִתָּן לָהֶם, לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵן בְּתוֹר יָחִיד וְהֵן בְּתוֹר חֵלֶק מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן לִכְלַל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹר כְּלָל.

אָפְיוֹ הַמְיֻחָד שֶׁל כָּל חָג, מִשְׁתַּקֵּף וּמִתְבַּטֵּא, הֵן בִּשְׁמוֹ שֶׁל הֶחָג, וְהֵן בַּמִּצְוֹות, בַּדִּינִים וּבַמִּנְהָגִים הַקְּשׁוּרִים בּוֹ.

אֶחָד הָעִנְיָנִים הָעִקָּרִיִּים שֶׁבְּחַג הַפֶּסַח, נִרְמַז גַּם בַּשֵּׁם שֶׁקָּבְעוּ 'אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה' לְיוֹם טוֹב זֶה – **'זְמַן חֵרוּתֵנוּ'**. וְהַתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת 'תּוֹרַת חַיִּים' – מוֹרַת הַדֶּרֶךְ בַּחַיִּים – דּוֹרֶשֶׁת מִכָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי לִזְכֹּר! וְלִהְיוֹת מְחֻדָּשׁ, אֶת הַחֵרוּת שֶׁל 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' כָּל יוֹם וְיוֹם מִימֵי חַיָּיו. כְּמַאֲמַר חַז"ל: "בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וּבְכָל יוֹם וָיוֹם, חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם".

הַצִּוּוּי וְהַדְּרִישָׁה הֵם לְכָל **דּוֹר וְדוֹר** – הֵן בַּיָּמִים שֶׁמַּלְכוּת בֵּית דָּוִד הָיְתָה קַיֶּמֶת דּוֹרוֹת רַבִּים וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, וְהֵן בִּימֵי הָאֲפֵילָה שֶׁל דּוֹר הַשְּׁמָד, רַחְמָנָא לִיצְלָן.

וְכֵן הֵם אֶל כָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי וּבְכָל יוֹם וָיוֹם. וְאַף כִּי אֶתְמוֹל עָבְרָה עָלָיו 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' – חַיָּב הוּא לְקַיֵּם אֶת 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' הַיּוֹם מֵחָדָשׁ, וּמָחָר – שׁוּב. כִּי תֹּכֶן יְצִיאַת מִצְרַיִם הוּא הַהִשְׁתַּחְרְרוּת מִ"מֵּצָרִים וְגְבוּלוֹת" הָעוֹמְדִים לְשָׁטָן בְּדַרְכּוֹ. שֶׁאֵינָם מְנִיחִים לוֹ לִהְיוֹת מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת וְלַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לַעֲשׂוֹת. לָכֵן, לֹא דַּי בָּהּ בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם מֵאֶתְמוֹל, לְמַעֲמָדוֹ וּמַצָּבוֹ הַיּוֹם. וְ'יְצִיאַת מִצְרַיִם' הַיּוֹם, לֹא דַּי בָּהּ לְמָחָר.

כֶּתוֹסֶפֶת הַבְהָרָה... הָאָדָם שֶׁהוּא שִׂכְלִי. הִנֵּה, אִם אַף כְּשֶׁנִּיתַּן לוֹ חוֹפֶשׁ גָּמוּר בִּתְנוּעָתוֹ, סוֹגְרִים בַּעֲדוֹ אֶת חַיֵּי הַשֶּׂכֶל. הֲרֵי שֶׁהוּא מוֹצֵא אֶת עַצְמוֹ בְּמַאֲסָר וּבִשְׁבִי, הַשּׁוֹלְלִים מִמֶּנּוּ אֶת **עִיקַּר מַהוּתוֹ**.

וְכָךְ הוּא גַּם בְּ"עוֹלָם הַשֶּׂכֶל" עַצְמוֹ: אָדָם הַמְסוּגָל לְהַגִּיעַ לְדַרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת יוֹתֵר בְּשֶׂכֶל, וּמַגְבִּילִים אוֹתוֹ לְחַיִּים שִׂכְלִיִּים שֶׁל יֶלֶד קָטָן. הֲרֵי זֶה בִּשְׁבִילוֹ, הַמַּאֲסָר הַכָּבֵד בְּיוֹתֵר שֶׁל **הָ"אֲנִי" הָאֲמִיתִּי**...

יַעֲזֹר ה', שֶׁזְּמַן חֵרוּתֵנוּ הַבָּא עָלֵינוּ לַטּוֹבָה, יָבִיא לְכָל אֶחָד וְאַחַת חֵרוּת מִכָּל הַמִּכְשׁוֹלִים וְהַהַפְרָעוֹת – גַּשְׁמִיּוּת, חוֹמְרִיּוּת וְרוּחֲנִיּוּת, וְלִעֲלוֹת בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב לְמַעְלָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד לִזְמַן חֵרוּתֵנוּ בִּמְלֹא הַמִּדָּה – הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

בְּבִרְכַּת חַג פֶּסַח כָּשֵׁר וְשָׂמֵחַ,
מנחם שניאורסהן

כתב הסכמה וברכה לחוברת מאת הרב החסיד נפתלי הכהן רוט שליט"א למהדורה קמא שיצאה בשנת תשס"ב

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו

מרכז חינוכי חסידותי

רח' ירמיהו 4
ירושלים
טלפון: 02-5385255
פקס: 02-5387475

ב"ה, ו' עש"ק פ' שלח, כ' סיון ה'תשס"ב
שנת הקהל.

ראה ראיתי את פרי יצירתו התורנית של האברך כמדרשו, היקר והנעלה, הרה"ת ר' **שלמה חנניה ממן** שליט"א מחנך בתלמוד תורה "תפארת מנחם" ביתר עילית, אשר משמיא קזכו ליה לזכות את שוחרי התורה והחסידות, בחוברת נפלאה, מעשה אומן, מלאכת מחשבת, "חוברת שאלות ותשובות לעיון וחזרה על "הגדה של פסח – עם ליקוטי טעמים ומנהגים" אשר לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

אור מופלא רום מעלה היא ה"הגדה" של כ"ק רבינו הק', ראשית ביכורים של תורתו הקדושה, ומעת האיר העולם באור יקרות זה, היתה ה"הגדה של הרבי" – "הפנינה שבהגדות", אוצר בלום אשר כל אוצרות ההגדה, וחג הפסח על הלכותיו הרבות טמונות בו, **צוהר** להגדה קדושה ונפלאה זו, פתח לפנינו המחבר היקר, במחברתו הנפלאה, שיכל את ידיו בדעת בתבונה ובחכמה באמנות המיוחדת לו, ובגישה ייחודית מוגשת לנו ה"הגדה" באמצעות מיומניות למידה עצמית, בעזרת שאלות ותשובות. ותיתי לו אשר זכותו כי רבה היא להגיש לפני כל תלמיד, שוחר תורה, וכל לומד ומעיין את ה"הגדה" כשולחן הערוך לפניו.

עוד הוסיף המחבר שנית ידו, וצירף לקונטרסו הנפלא, קונטרס שאלות ומבחנים בנושאים הבאים: א) הלכות הפסח, - שאלות ומבחן כללי בהל' פסח, ב) מבחן על פרקים נבחרים מתורת החסידות בעניני חג הפסח, ג) שאלות הכנה והכוונה בגמרא – מסכת פסחים, המכינות ומכשירות את התלמיד ללימוד הגמרא. והכל באותה שיטה וגישה ייחודית אותה מקנה המחבר בחוברת מיוחדת זו.

ואפריון נמטייה למחבר היקר והנעלה הרב ממן שליט"א, אשר כבר איתמחי גברא ואיתמחי קולמסי"ה ביצירות תורניות וחינוכיות להקניית נושאים רבים וחשובים, לתלמידים הצעירים, ותועלת רבה נשקפה בזה למחנכים ולשוחרי תורה רבים, וזאת הברכה לו ולהנהלת מוסדות חב"ד ליובאוויטש "תפארת מנחם" – ביתר עילית, אשר החוברת הנפלאה רואה אור על ידם.

והנני לברכו כי חפץ ה' בידו יצלח ולכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, ויפוצו מעיינותיו חוצה, ובטוחני כי רבים יהנו לאורו של החיבור המוצלח, ויזכהו השי"ת להגדיל תורה ולהאדירה, ולזכות אותנו ביצירות חשובות נוספות, לאורך ימים ושנים טובות, עדי נזכה בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו, ולהתגלות ה"תורה חדשה" ש"מאתי תצא", ומלכנו בראשנו תיכף ומיד ממש.

בכבוד ובברכה
הרב נפתלי הכהן רוט

-פתח דבר-

פסח – חג החינוך:

והגדת לבנך, מצוות חינוך הבנים, העברת תורה והנחלתה לדור הבא היא המצווה החשובה ביותר בצד לימוד תורה.

ההגדה של פסח היא אולי הדוגמה הבולטת ביותר לפן זה של התורה – "תורה מלשון הוראה" כדברי הרבי מליובאוויטש. לימוד היסטורי זה הנערך כל שנה בפסח – דרך קריאת ה"הגדה" – מהווה מוקד בחינוך הדור הצעיר. תוך כדי לימוד והעלאת זיכרון סיפור יציאת מצריים והפיכתו של עם עבדים לבני חורין, החדרת האמונה בקב"ה שבחר בזרעו, "ארמי אובד אבי" והוציאם ממצרים, שידד מערכות הטבע עבורם, ועתיד להנחיל אותנו חירות עולם "לשנה הבאה בירושלים".

ההעברה, הלמידה, לדור הבא היא משימה חינוכית אשר לה תפקיד מכריע בעתיד העם – ואמנם חז"ל, מנהיגי האומה אשר תחום התמחותם לא ממשל ולא כלכלה אלא חינוך – גילו בהגדה את כוחם כדי להבטיח שתכניה יהיו מעניינים, מרתקים ומגוונים. חז"ל השתמשו באלמנטים חינוכיים נפלאים כדי לקרב את ליבו של "בנך" או של "ארבעה בנים".

להלן כמה דוגמאות חינוכיות עדכניות ההופכות את חג הפסח בכלל ואת ליל הסדר בפרט כחג החינוך:

למידה לכל אורך החיים: שחיזוריות ההגדה אשר מדי שנה שוב ושוב נלמדת, כי למרות ש"כולנו חכמים" מכל מקום "מצווה עלינו לספר (שוב ושוב)... וכל המרבה הרי זה משובח". מדידת הצלחת הלמידה לא נתפסת כ"קליטת החומר" גרידא, אלא בלמידה מתמדת ובחזרה יש משום שינון הפועל במהות האדם "הרי זה משובח" – כפירוש החסידי: ריבוי הסיפור משביח את האדם. הלמידה היא לכל אורך החיים.

שאילת שאלות: שאילת שאלות היא הבסיס החשוב ביותר בחינוך כך התנהגו חז"ל בכל הש"ס, שאלות, מחלוקות, שקלא וטריא, לימוד בחברותא.
ואנו – בפסח – כל המשפחה ביחד. מה נשתנה... ארבע הקושיות ששואלים הצעירים. טוב יעשה ראש המשפחה אם ירבה בשאלות במהלך הסדר.

למידה מתוך שמחה: ההגדה משולבת בשירה, באהבה, בכבוד, ביחס לכל אדם, לכל אורח, לכל ילד וטף, שילוב שירים לכל אורך ההגדה, "והיא שעמדה... בצאת ישראל... אחד מי יודע...". צריך ליצור אווירה נחמדה, אוהבת, מפרגנת ומאושרת, לתת לכל אדם, לכל משתתף "במה" לומר ... להתבטא...

דיאלוג: אחד הכלים המשמעותיים היום בהצלחה הוא הדיאלוג. מתן אפשרות לכל אחד להתבטא, לשאול, לברר ולשוחח. הדיאלוג – קוד בסיסי בהצלחה. ההגדה מאפשרת במהלכה ליצור דו-שיח ורב-שיח מתמידים. כל אמירה וכל היגד כדאי לאומרו בשאלה, כדי ליצור דיאלוג מתמיד עם המשתתפים.

למידה מותאמת: הקב"ה ברא את האנשים שונים. לכל אחד תכונות אחרות מחברו; אחד חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול. יש לכבד כל אדם בהתאם ליכולתו, להשקפתו, לראייתו ולכישוריו. "שאינו יודע לשאול... את פתח לו". "רשע... הקהה את שיניו" וכו'.

למידה עצמאית: בהגדה שימת דגש על שאלות המכוונות ומעוררות את הנשאל באופן ממוקד. אף בבן הרביעי "שאינו יודע לשאול" נאמר: "את פתח לו", תכוון אותו, תנחה, תעודד עד שיוכל לשאול. מיומנות למידה חשובה בפיתוח לומד עצמאי. כידוע, תלמידים שמרבים בשאלות מצליחים יותר וכפי שלמדונו חז"ל: "ולא הביישן למד".

חינוך לערכים: למידה והשכלה אינטלקטואלית חייבים להיות רלוונטיים, משולבים עם חינוך לחיים, שהרי דרך ארץ קדמה לתורה. ובהגדה – **הכנסת אורחים:** "כל דכפין ייתי וייכול", **געגועים לארץ ישראל**, "לשנה הבאה בירושלים". **הקשבה לכולם:** "צעקת הדל תקשיב ותושיע"... **התודה והברכה:** "לפיכך אנחנו חייבים להודות...להלל...לשבח...ונאמר לפניו שירה חדשה...הודו לה' כי טוב...אודך כי עניתני". **התייחסות חיובית**-פוזיטיבית לכל אדם. ראייה זו ברוכה וחשובה: "אלו מעלות טובות לקב"ה עלינו... דיינו".

כתוב בתהלים (קטז, י): "האמנתי כי אדבר". האמונה מתחזקת כאשר אני מדבר חוזר ומשנן. לכן, בתהליכי החינוך יש העברת ידע שכלי ורגשי מתוך חוויות, שמחה והומור.
חינוך לאמונה בקב"ה הוא תהליך ממושך במהלך כל חיי האדם. האמונה הולכת ומופנמת, מוטעמת עמוק בנפשו של האדם ככל שהוא גדוש באירועים חווייתיים, אינטלקטואליים ורגשיים.

יהי רצון שנזכה עוד בשנה זו לחוג את חג הפסח ולשמוח בביהמ"ק השלישי ויקויים בנו מקרא שכתוב: "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" בעגלא דידן ותיכף ומיד ממש.

- מבוא -

החוברת ותכולתה:

בהלך השנים בהם זכיתי להיות מחנך הכיתות הבוגרות, הלך והתחזק אצלי הצורך להוציא לאור חוברת אשר תסייע לתלמידים הבוגרים להכיר בחידושיו הנפלאים של הרבי על הגדה של פסח בדרך של 'שינון' - "שיהיו דברי תורה שנונים ומחודדים בפיך" - ושיהיו מותאמים לרמת הגיל והיכולת האינטלקטואלית שלהם, בהתאם לדברי הרבי עצמו (הובאו בפתיחה), שיש להתקדם בלמידה לפי יכולת האדם.

זכיתי שבשנת תשס"ב יצאה מהדורה ראשונה בדפוס והתקבלה בצימאון גדול בקרב ציבור המחנכים של הכיתות הבוגרות ואף ביקשוני לערוך מספר שינויים חשובים הן מבחינת המבנה והעריכה והן מבחינה גרפית למען הקל על הלומד והמלמד.

ואכן, סייעני השי"ת שנית ושלישית להו"ל חוברת מתוקנת ומשופרת עם מספר שינויים חשובים אותם אפרט כאן בתור הקדמה בצירוף הצעה דידקטית, כיצד ניתן להעביר את הלמידה בכיתה בדרך קלה ויעילה לתלמיד ולרב.

מבנה החוברת:

החוברת מחולקת לארבעה שערים, א. הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים מאת כ"ק אדמו"ר. ב. יחידות לימוד ממסכת פסחים, ג. דינים ומנהגים - הלכה למעשה. ד. שיחות ומאמרי הרבי לפסח - "המעשה הוא העיקר".

וסימנך, **הגד"ה** - **ה** - הגדה. **ג** - גמרא. **ד** - דינים. **ה** - "המעשה הוא העיקר".

הצעות דידקטיות (לשקו"ד):

בכלל רצוי וראוי להתחיל את הלימוד המקיף שבחוברת מיד לאחר חג הפורים ואולי אף להציג זאת בפני התלמידים כ'מבצע הכנה' לקראת חג הפסח בלימוד 'תורת הרבי'.

- **שער ראשון - הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים מאת כ"ק אדמו"ר:**
בחלק זה - התופס בעצם את רוב החיבור - לומדים ומשננים התל' את החידושים והדיוקים של הרבי על ההגדה (על-פי ההגדה המקורית שהו"ל בשנת תש"ז) בדרך של שאלות ותשובות המתמצתים ומציפים את החידושים העיקריים שבהגדה. מתוך ניסיון שינון זה נוחל הצלחה מרבית כאשר הוא מתפרס על-פני ג' שבועות לכל הפחות.

  את השיעור עצמו ניתן לחלק לשתיים, בחלקו הראשון יקנה הרב לתלמיד עמוד אחד של חידושים בעזרת השו"ת ויבאר אותם בהרחבה עד כמה שניתן ("וכל המרבה... הרי זה משובח"). ובחלקו השני, יקצה הרב לתלמידים זמן לשנן בינם לבין עצמם ע"י חברותא (כאשר האחד שואל והשני משיב וכן להיפך) ולאחמ"כ יבחנו עמוד זה אצל הרב או אצל הבוחנים שהרב יקבע מראש. לסיום ולצורך מעקב יעיל, יסומן לנבחן V בטבלת המעקב במקום המיועד לאותו עמוד (ראה נספחים, עמ' 66).

- **שער שני - יחידות לימוד ממסכת פסחים:**
יחידה זו ניתן ללמדה במסגרת שיעורי גמרא (שיעור שני או שלישי, בהתאם למספר השיעורים העומדים לרשותכם או ע"פ תיאום עם ההנהלה - כל חד וחד לפום 'שיעורי' דיליה). ביחידה זו לומדים התל' שיעור גמרא פרונטלי על-פי דין יומי מדיני חג הפסח וליל הסדר ולאחריו משיבים על השאלות השייכות לאותה יחידת לימוד. שאלות אלה נכתבו בסגנון של שאלות מכוונות ולכן בכיתה הבוגרת ('מכינה לישיבה') ניתן לתת לתלמידים להכין את היחידה בכוחות עצמם על-פי אותם שאלות ולהיעזר ברב רק בתור 'משיב' או לחילופין אם הרב רואה שאין מספיק זמן ללימוד זה בכיתה לפני חג הפסח, אפשר לתת להם להכין זאת לבד בבית בפגרת 'בין-הזמנים' ולהחזיר זאת עם שאר המטלות לאחר החג.

- **שער שלישי - דיני ומנהגי חודש ניסן וחג הפסח:**
יחידה זו אין בה חידוש אלא משום תרגול וחזרה על החומר הנלמד בכיתה במסגרת שיעורי הלכה ("שבח-המועדים", שו"ע הרב) והתווספה כאן רק לצורך החיבור השלם (ניתן להשתמש בלקט שו"ת מפורט יותר).

- **שער רביעי - שיחות ומאמרי הרבי:**
ביחידה זו נבחרו ב' שיחות מעובדות - תמצות של השיחות שנלמדו על ידי בכיתה במסגרת שיעורי חסידות מתוך לקוטי שיחות ומאמרי הרבי.

בברכת הצלחה מרובה
וחג פסח כשר ושמח
שלמה חנני' ממן

מפתח עניינים

א. שער 1

ב. מכתב כללי מהרבי לחג הפסח 2

ג. כתב הסכמה וברכה 3

ד. פתח דבר ומבוא לחוברת 4-5

ה. הגדה של פסח עם טעמים ומנהגים – שו"ת 7-40

ו. סוגיות נבחרות בגמרא "פסחים" – למידה עצמית 41-54

ז. שאלות שינון וחזרה על הלכות הפסח 55-58

ח. שיחות קודש ומאמרי חסידות לחג הפסח עם עבודות 59-65

ט. טבלת מעקב שינון הגדת הרבי 66

י. דוגמה לתעודת הוקרה לתלמיד 67

יא. חלוקת תעודות ושי הוקרה לכל לומד 68

יב. הקדשות לזכות ולעילוי נשמת 69-70

יג. מושגי יסוד לפסח 71

יד. כריכה אחורית 72

יו"ל ע"י המחנך שלמה חנני' ממן
תלמוד תורה "תפארת מנחם" חב"ד
ביתר עילית – תשע"ה

© כל הזכויות שמורות

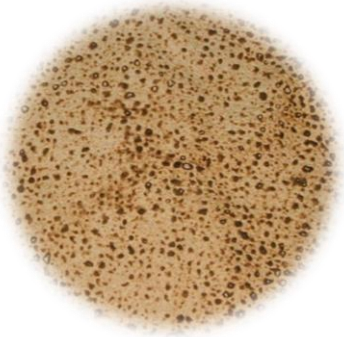

שער ראשון

הגדה של פסח

דינים, מנהגים
מקורות וטעמים

הכרת החידושים, הטעמים והמנהגים

שנלקטו ונערכו ע"י הרבי

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

בדרך של שאלות ותשובות · לתלמיד

לצד טקסט ההגדה המקורי
ולשון הרב - מסידור אדה"ז
המסייע להקניית המידע

הגדה של פסח
עם
ליקוטי טעמים ומנהגים
נלקט ונערך על ידי
כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש
יצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
ברוקלין, נ. י.

סדר בדיקת חמץ

המנהג להניח פתיתי חמץ קשה זמן מה קודם הבדיקה כדי שימצאם הבודק.
ועל פי הקבלה יש להניח עשרה פתיתין. וקודם שיתחיל לבדוק יברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ:

וצריך לחפש לאור הנר בכל המחבואות גם בסדקים שבקרקע. ולא ידבר בין הברכה לתחלת הבדיקה אפילו מעניני הבדיקה. ונכון שלא ישיח, שלא מעניני הבדיקה, כל זמן בדיקתו. ויעמיד מבני ביתו אצלו לשמוע הברכה, שיבדקו איש במקומו, ולא ישיחו בינתים. ויזהרו לבדוק תחלה בחדר הסמוך למקום ששמעו הברכה, ולא ילכו לבדוק תיכף אחר הברכה לחדר אחר.
ואחר הבדיקה יזהר, בחמץ שמשייר להצניעו למחר לשרפה או לאכילה, לשמרו שלא יוליכוהו אנה ואנה, שלא יתפרר ויתגרר ממנו על ידי תינוקות או עכברים. וגם צריך לבטל אחר הבדיקה ויאמר:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִיכָּא בִרְשׁוּתִי דְּלָא חֲמִתֵּיהּ וּדְלָא בְעַרְתֵּיהּ וּדְלָא יְדַעְנָא לֵיהּ לִבְטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

תרגום ללשון הקודש

כָּל חָמֵץ וּשְׂאוֹר שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתִי שֶׁלֹּא רְאִיתִיו וְשֶׁלֹּא בִעַרְתִּיו וְשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לִי יִתְבַּטֵּל וִיהֵא הֶפְקֵר כַּעֲפַר הָאָרֶץ.

שריפת חמץ

ביום י"ד בשעה ה' יעשה לו מדורה בפני עצמו וישרפנו ויבטלנו.

ובביטול היום יאמר:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִיכָּא בִרְשׁוּתִי דַּחֲזִתֵּיהּ וּדְלָא חֲזִתֵּיהּ דַּחֲמִתֵּיהּ וּדְלָא חֲמִתֵּיהּ דְּבַעַרְתֵּיהּ וּדְלָא בְעַרְתֵּיהּ לִבְטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

תרגום ללשון הקודש

כָּל חָמֵץ וּשְׂאוֹר שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתִי שֶׁרְאִיתִיו וְשֶׁלֹּא רְאִיתִיו (מֵעוֹלָם), **שֶׁחַזִּיתִיו וְשֶׁלֹּא חַזִּיתִיו** (בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה), **שֶׁבִּעַרְתִּיו וְשֶׁלֹּא בִעַרְתִּיו, יִתְבַּטֵּל וִיהֵא הֶפְקֵר כַּעֲפַר הָאָרֶץ.**

ויש לשרוף עשרה פתיתין ובשעת שריפת החמץ יאמר זה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְבַעֵר חָמֵץ מִבֵּיתִי וּמֵרְשׁוּתִי כַּךְ תְּבַעֵר אֶת כָּל הַחִיצוֹנִים וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה תְּבַעֵר מִן הָאָרֶץ וְאֶת יִצְרֵנוּ הָרָע תַּעֲבִירֵהוּ מֵאִתָּנוּ וְתִתֶּן לָנוּ לֵב בָּשָׂר לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְכָל סִטְרָא אַחֲרָא וְכָל הַקְּלִיפּוֹת וְכָל הָרִשְׁעָה בְּעָשָׁן תִּכְלֶה וְתַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ וְכָל הַמְּעִיקִים לַשְׁכִינָה תְּבַעֲרֵם בְּרוּחַ בַּעַר וּבְרוּחַ מִשְׁפָּט כְּשֵׁם שֶׁבִּעַרְתָּ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת אֱלֹהֵיהֶם בַּיָּמִים הַהֵם וּבַזְּמַן הַזֶּה אָמֵן סֶלָה:

בדיקת וביעור חמץ

שאלות:

1. מתי סיים אדמו"ר הזקן את הל' פסח שנדפסו בשו"ע שלו?
2. מה נמצא בכתב יד מחזור ישן, על דבר השם: "שבת הגדול"?
3. מדוע נקרא שם זה גם לשבתות אלו?
4. מה נוהגים לומר בשבת הגדול אחר מנחה? ומדוע?
5. האם המנהג להניח פתיתי חמץ קודם הבדיקה, הוא מעיקר הדין? נמק!
6. אם-כן, מדוע נוהגים כן? (ב' טעמים)
7. מדוע מניחים חמץ קשה דווקא?
8. מה הוא המקור למנהג להניח עשרה פתיתים דווקא?
9. כיצד ובעזרת מה, בודקים את החמץ לפי מנהגנו?
10. מדוע מברכים: "על ביעור חמץ" ולא "על בדיקת חמץ"?
11. מדוע דווקא לאור הנר, ולא לאור אבוקה וכדו'?
12. מדוע יזהרו לבדוק תחילה בחדר הסמוך למקום ששמעו הברכה?
13. באיזו שנה לא אכל אדמוה"ז ביום י"ג בניסן, ומדוע לא אכל? (הרי אסורים ביום זה בתענית?)
14. מי תיקן את הביטול שלאחר הבדיקה, ומדוע תקנו זאת?
15. "כל חמירא וחמיעא". היכן מופיע נוסח הביטול בלשון הקודש? ומדוע אם-כן, אנו אומרים בלשון ארמי?
16. "ודלא ידענא ליה". מדוע, והלא החמץ שמצניע למחר כן ידוע לו?
17. מה הוא הסבר כפל הלשון שאומרים בשריפת חמץ: "דחזיתי'ה", "דחמיתי'ה" (הלא לשניהם אותה משמעות)?
18. כתב הארי-ז"ל: "הנזהר ממשהו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה". הלא האדם הוא בעל בחירה?

תשובות:

1. עוד בהיותו במעזריטש (אצל הרב המגיד).
2. גם השבתות שלפני ר"ה ושבועות, נקראות בשם זה.
3. כי יש להם דמיון לשבת שלפני פסח, בכך שהם שבתות שלפני חגים חשובים.
4. נוהגים לומר חלק מההגדה, מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו", כי אז (בשבת הגדול במצרים) התחילה הגאולה (שהיה "למכה מצרים בבכוריהם).
5. לא. כי המצווה היא החיפוש ולא המציאה. ולכן אם לא מצא, אינו מעכב.
6. ב' טעמים: א] כי המנהג התפשט בכל תפוצות ישראל,ומנהג ישראל תורה. ב] כדי שבביעור חמץ יוכל לומר: "דחמיתי'ה" שפירושו: שראיתיו.
7. בכדי שלא יתפורר.
8. א] על-פי הקבלה. ב] על-פי המוזכר בגמרא פסחים (י,א) "הניח עשר" וכו'.
9. על-ידי נר שעווה יחידי, נוצת עוף, כף עץ, לוקחים את החמץ ע"י הנוצה בעזרת הכף אל תוך השקית.
10. כי העיקר הוא הביעור מן הלב ולא הבדיקה.
11. כי אור הנר יפה לבדיקה בחורים ובסדקים.
12. כי זהו כמו הליכה מבית לבית וזה "הפסק".
13. בפעם הראשונה שחזר ממעזריטש (הוא לא התענה, כי אסור להתענות, אבל הוא לא אכל מרוב טרדתו) כי היה טרוד בהכנות לבדיקת חמץ על כל הכוונות שלמד במעזריטש.
14. חכמי הגמרא. כדי שיהיה זמן קבוע (ובדורנו הוסיפו לבטל גם ביום).
15. בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב) נוסח הביטול הוא בלשון הקודש. אבל הגאונים תקנו לאומרו בארמית, כי עמי הארץ הבינו רק שפה זו.
16. כי את החמץ שמצניע למחר, אינו מבטלו עתה לאחר הבדיקה, אלא למחרת לאחר הביעור.
17. כי "חמיתי'ה" פירושו: לא ראיתי בשעת הבדיקה. ו"חזיתי'ה" פירושו: לא ראיתי מעולם (אי פעם).
18. "מובטח לו שלא יחטא" פירושו: שלא יחטא בשוגג, אבל במזיד אם רוצה חלילה, יחטא. כי האדם הוא בעל בחירה.

סדר קרבן פסח

"ונשלמה פרים שפתינו" ותפלת מנחה היא במקום תמיד של בין הערבים, ובזמן שבית המקדש היה קיים, היה הפסח נשחט אחר תמיד של בין הערבים.
כן ראוי לעסוק בסדר קרבן פסח אחר תפלת המנחה, ויאמר זה:

קָרְבַּן פֶּסַח מֵבִיא מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים זָכָר בֶּן שָׁנָה וְשׁוֹחֲטוֹ בְּעֲזָרָה בְּכָל מָקוֹם אַחַר חֲצוֹת אַרְבָּעָה עָשָׂר דַּוְקָא וְאַחַר שְׁחִיטַת תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וְאַחַר הַטָּבַת נֵרוֹת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַחָמֵץ. וְאִם שָׁחַט קוֹדֶם לַתָּמִיד, כָּשֵׁר וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אַחֵר מְמָרֵס בְּדַם הַפֶּסַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרֵשׁ עַד שֶׁיִּזְרְקוּ דַם הַתָּמִיד, וְאַחַר כָּךְ יִזְרְקוּ דַם הַפֶּסַח זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד.

וְכֵיצַד עוֹשִׂין? שָׁחַט הַשּׁוֹחֵט וְקִבֵּל הַכֹּהֵן הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּרֹאשׁ הַשּׁוּרָה וְנוֹתֵן לְחֲבֵירוֹ, וְחֲבֵירוֹ לְחֲבֵירוֹ, וְהַכֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ זוֹרְקוֹ זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד וְחוֹזֵר הַכְּלִי רֵיקָן לְחֲבֵירוֹ וְחֲבֵירוֹ לְחֲבֵירוֹ, וּמְקַבֵּל כְּלִי הַמָּלֵא תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִיר הָרֵיקָן, וְהָיוּ שׁוּרוֹת שֶׁל בָּזִיכֵי כֶּסֶף וְשׁוּרוֹת שֶׁל בָּזִיכֵי זָהָב וְלֹא הָיוּ לְבָזִיכִין שׁוּלַיִם שֶׁמָּא יַנִּיחֵם וְיִקָּרֵשׁ הַדָּם.

אַחַר כָּךְ תּוֹלִין אֶת הַפֶּסַח בְּאוּנְקְלָיוֹת וּמַפְשִׁיטִין אוֹתוֹ כּוּלוֹ וְקוֹרְעִין אוֹתוֹ וּמְמַחִין אֶת קִרְבָּיו עַד שֶׁיֵּצֵא הַפֶּרֶשׁ וּמוֹצִיאִין אֶת הָאֵימוּרִים וְהֵם הַחֵלֶב שֶׁעַל הַקֶּרֶב וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּב' כְּלָיוֹת וְהַחֵלֶב שֶׁעֲלֵיהֶן וְהָאַלְיָה לְעוּמַת הָעָצָה, וְנוֹתְנָם בִּכְלִי שָׁרֵת וּמוֹלְחָם וּמַקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ, וְהַשְּׁחִיטָה וְהַזְּרִיקָה וּמִיחוּי קִרְבָּיו וְהֶקְטֵר חֶלְבָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, וּשְׁאָר עִנְיָנָיו אֵינָם דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְכֵן אֵין מוֹלְכִין אֶת הַפֶּסַח לַבַּיִת כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֶלָּא כַּת הָאַחַת הֵם מִתְעַכְּבִים עִם פִּסְחֵיהֶם בְּהַר הַבַּיִת וְהַכַּת הַשְּׁנִיָּה יוֹשֶׁבֶת לָהּ בַּחֵיל וְהַשְּׁלִישִׁית בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. חָשְׁכָה, יָצְאוּ וְצָלוּ פִּסְחֵיהֶם:

בִּשְׁלֹשָׁה כִּתּוֹת הַפֶּסַח נִשְׁחַט, וְאֵין כַּת פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשִׁים אֲנָשִׁים, נִכְנְסָה כַּת הָרִאשׁוֹנָה נִתְמַלְּאָה הָעֲזָרָה, נוֹעֲלִין אוֹתָהּ, וּבְעוֹד שֶׁהֵן שׁוֹחֲטִין וּמַקְרִיבִין אֶת הָאֵימוּרִים, קוֹרְאִין אֶת הַהַלֵּל, אִם גָּמְרוּ אוֹתוֹ קוֹדֶם שֶׁיַּקְרִיבוּ כֻּלָּם, שׁוֹנִים אוֹתוֹ וְאִם שָׁנוּ, יְשַׁלְּשׁוּ, עַל כָּל קְרִיאָה תּוֹקְעִין ג' תְּקִיעוֹת תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה, גָּמְרוּ לְהַקְרִיב, פּוֹתְחִין הָעֲזָרָה יָצְאָה כַּת רִאשׁוֹנָה, נִכְנְסָה כַּת שְׁנִיָּה נוֹעֲלִין דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה, גָּמְרוּ פּוֹתְחִין יָצְאָה כַּת שְׁנִיָּה, נִכְנְסָה כַּת שְׁלִישִׁית, וּמַעֲשֶׂה כּוּלָּן שָׁוִין, וְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ כֻּלָּן רוֹחֲצִין הָעֲזָרָה וַאֲפִילוּ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי לִכְלוּךְ הַדָּם שֶׁהָיָה בָּהּ.

וְכֵיצַד הָיְתָה הָרְחִיצָה? אַמַּת הַמַּיִם הָיְתָה עוֹבֶרֶת בָּעֲזָרָה, וְהָיָה לָהּ מָקוֹם לָצֵאת מִמֶּנָּה וּכְשֶׁרוֹצִין לְהָדִיחַ אֶת הַרְצָפָּה סוֹתְמִין מְקוֹם יְצִיאָתָהּ וְהִיא מִתְמַלֵּאת עַל כָּל גְּדוֹתֶיהָ מִפֹּה וּמִפֹּה עַד שֶׁהַמַּיִם עוֹלִין וְצָפִין מִכָּאן וּמִכָּאן וּמְקַבֵּץ אֵלֶיהָ כָּל דַּם וְכָל לִכְלוּךְ שֶׁהָיָה בָּעֲזָרָה, וְאַחַר כָּךְ פּוֹתְחִין מְקוֹם יְצִיאָתָהּ וְהַכֹּל יוֹצֵא עַד שֶׁנִּשְׁאָר הָרְצָפָּה מְנוּקָה וּמְשֻׁפָּה זֶהוּ כְּבוֹד הַבַּיִת, וְאִם הַפֶּסַח נִמְצָא טְרֵיפָה לֹא עָלָה לוֹ עַד שֶׁמֵּבִיא אַחֵר:

זה הענין בקיצור גדול. וצריך האדם הירא וחרד על דבר ה' לקרות אותו בזמנו שתעלה קריאתו במקום הקרבתו, וידאג על חורבן הבית ויתחנן לפני ה' בורא עולם שיבנה אותו במהרה בימינו אמן:

ערב פסח - ליל הסדר

שאלות:

1. מתי ראוי לעסוק בסדר קרבן פסח, ומדוע?
2. על מה צריך האדם הירא וחרד, לדאוג ולהתחנן בשעת קריאתו (של סדר קרבן פסח)?
3. מה אמר פעם הרבי הרש"ב לבנו הריי"צ לחשוב ולבקש במשך הסדר?
4. מה הוא המקום לומר, ש'גר' אינו חייב בפסח (בקרבן)?
5. אם-כן, מדוע ג"כ גר חייב בפסח?
6. מה הוא הטעם לשם "הגדה", ומה היא הגרסה הנוספת ?
7. איך היו מסדרים המצות בבית הרב (ע"ג מה), ומה הוא מנהג האדמו"ר בעצמו?
8. למה לוקחים ג' מצות בלילי פסחים - לא פחות ולא יותר ?
9. "יסדר המצות... הישראל ועליו הלוי וכו'. איך הסדר אצלנו, ומה הוא הרמז לזה?
10. מדוע נוהגים לקחת מצות כפופות לקערה?
11. מה הן ב' התבשילין ששמים בקערה, ומה הוא טעם לקיחתן?
12. מה הוא הטעם המובא בירושלמי על המנהג לקחת, "זרוע" ו"ביצה"?
13. "יש שכתבו דלוקחים ביצה זכר לאבילות דחורבן ביהמ"ק". מה דחוק וקשה בסברא זו?
14. מה מנהגנו בנוגע ל"זרוע" (מינו, אופן הכנתו, אכילתו), ומדוע?
15. ערב פסח שחל בשבת: א] מה מקום לומר שלא לקחת ביצה? ב] מה מנהגנו בפועל?
16. היכן מניחים ה"מרור" בקערה, מה מקשה ע"כ הרבי, ומה מתרץ?
17. ממה עושים החרוסת, מה נותנים בה, ובמה מרככים אותה, ומה הסיבה לכל דבר מהנ"ל?
18. מדוע נקרא שמו "חרוסת"?
19. מה הוא נוטריקון המילה "כרפס", ולמה זה רומז?
20. מה מנהגנו לקחת בשביל ה"כרפס"?
21. מה מנהגנו לקחת בשביל ה"מרור"?

תשובות:

1. בערב פסח אחר מנחה. כי זהו זמן הקרבת הפסח, כדי שיהא קורא אותו בזמן הקרבתו ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן פסח בזמנו.
2. צריך לקרוא את זה בזמן, ולהתחנן שיבנה בית-המקדש.
3. לבקש להיות "בן אדם" ולבקש זאת בפרט ב"שפוך חמתך". וגם שהבקשות יהיו רק רוחניות .
4. כי לא הוא ולא אבותיו היו ביציאת מצרים ואיך יאמר "אנחנו ואבותינו" כו'.
5. כי יציאתנו ממצרים הייתה גאולת עולם גם לנפש הגר, הגם שלא היה בנגלה היה בנסתר.
6. 1) על-שם, "והגדת לבנך". 2) ויש מפרשים, לשון הודאה ושבח להקב"ה על שהוציאנו מארץ מצרים כמו שמתרגם הירושלמי "**הגדתי** היום לה' אלוקיך", "**שבחית** יומא דין". 3) ויש גורסים, אגדה באל"ף.
7. בבית הרב מסדרים המצות על מפה ולא על קערה, מלבד האדמו"ר המסדר המצות על טס של כסף. (ואולם אין להוכיח מכאן לגבי כל מקום חוץ מבית הרב שלא צריך קערה).
8. 1) רמז מן התורה הוא לג' סאין שאמר אברהם לשרה לעשות מהם עוגות כו', ולמדו שאותו זמן פסח הי'. 2) ויש אומרים זכר לג' הררי עולם, אברהם יצחק ויעקב.
9. ישראל, לוי, כהן, ר"ת יל"ך. ורומז ג"כ שהוא כבר מהלך בעבודתו. ולא כל"י.
10. שזהו עניין כלי, כי בכלל: המצות רומזים לכלים, ומה שמניחים על המצות - לאורות.
11. ה"זרוע" וה"ביצה". הזרוע, לזכר קרבן פסח. והביצה, לזכר קרבן חגיגה.
12. כי ביצה היא "ביעא" וזרוע "דרועא" - בלשון ארמי, ושניהם נרמזים בבקשה אחת מאת ה': "בעא רחמנא למיפרק יתנא בדרעא מרממא" (כלומר, ה' תגאל אותנו בזרוע חזקה).
13. כי מוכח במשנה ובירושלמי שגם בזמן המקדש היו לוקחים שני תבשילין ואז לא עשו זכר לאבלות וא"כ נצטרך לומר אשר מאות שנים לקחו מין אחד לזכר החגיגה עד החורבן.
14. לקחת חלק מצוואר עוף, לצלותו ולא לאוכלו מדין 'הרחקה' שלא יהי' כל דמיון לקרבן פסח.
15. 1) כי לא היו מקריבים אז קרבן חגיגה. 2) מנהגנו שכן לוקחים הביצה זכר לחגיגה.
16. באמצע מתחת הזרוע והביצה. ולכאורה המרור הוא בבחינת גבורה והי' צ"ל בצד שמאל (המורה על גבורה)? וי"ל: כי המרירות מעורר המשכת רחמים רבים וכאשר הוא יתמרמר על ריחוקו מאלוקות עי"ז מעורר רחמים רבים.
17. חרוסת - זכר לטיט שנשתעבדו בו אבותינו. עושים אותה מפירות שנמשלה בהם כנסת ישראל, ונותנים בה דבר של קיוהא (יין) זכר שהיו שיני ישראל קהות מקושי השעבוד, ואח"כ מרככין אותה במשקה אדום, זכר לדם - מכה ראשונה.
18. נקרא שמו חרוסת - זכר ללבינה שהיא מעשה חרסית (חרס). סימן אל החרוסת: על-שם "חרושת אבן חרושת עץ". בלשון אשכנז: איפ"ל בארי"ן, ניס"ן אינגב"ר צימרנ"ד. ובלשון הקודש: תפוחים, אגסים, קידה, אגוזים, וקנמון. אבל זה מכמה שנים אשר מנהגנו לא לקחת קידה וקינמון מחשש תערובת חמץ.
19. נוטריקון: ס' פרך. כלומר, ס' ריבוא עבדו עבודת פרך.
20. בצל (או תפוח-אדמה).
21. חזרת (סאלאט), תמכא (חריין), שניהם - גם למרור וגם לכורך.

בחול מתחילין כאן:

סַבְרִי מָרָנָן

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (בשבת: שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה וְאֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, זְמַן חֵרוּתֵנוּ (בְּאַהֲבָה), מִקְרָא קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, (וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה.

במוצאי שבת מקדשין יקנה"ז:

יין. קידוש. נר. הבדלה. זמן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ, וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ. הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. שהחיינו..

שותה הכוס בישיבה בהסבת שמאל דרך חירות:

וּרְחַץ

ונוטל ידיו ואינו מברך:

מְוַוא שְׁט זַאךְ דִי הֶענְט אוּן מְמַאכְט נִשְׁט אַ בְּרָכָה "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַייל מְגֵייט נָאךְ נִשְׁט עֶסְן דִי סְעוּדָה.

קדש: - ורחץ:

שאלות:

1. מי חיבר הסימן קדש ורחץ כו'?
2. כיצד אנו נוהגים לקדש, מיושב או מעומד (בשבת ויו"ט, ובפסח)?
3. מדוע בכל התיבות של הסימן "קדש ורחץ" כו', הביא אדמוה"ז פירוש התיבה, מלבד בתיבת "קדש", "הלל", "נרצה"?
4. כיצד מנהגנו במזיגת הכוס, לקיחתו והחזקתו, קודם הקידוש?
5. מה הוא ההבדל בגדר החיוב של הקידוש, בין יו"ט, ליו"ט שחל בשבת, ומה הוא החיוב שנוסף בלילה זה של פסח?
6. מה היא הנפק"מ (הנפקא-מינה) לדין שכוס הקידוש הוא אחד מד' כוסות? (ד' עניינים)
7. ד' כוסות, מהתורה או מדברי סופרים?
8. מדוע לא מברכים עליהם, "ברוך וכו' וציוונו לשתות ד' כוסות"?
9. כנגד מה תקנו הד' כוסות? (פרט, ח' עניינים!)
10. כשחל יו"ט בשבת אומרים תחילה "יום השישי", מה היא הסיבה הפנימית לכך?
11. בנוסח הקידוש: "יום חג המצות": מי קורא אותו בשם "חג המצות" ומי קורא אותו "פסח", ומדוע?
12. מדוע בשבת אומרים: "באהבה מקרא קדש", ואילו ביו"ט משמיטים תיבת "באהבה"?
13. "מקדש ישראל והזמנים": מדוע לא אומרים, "והמועדים" כלשון הכתוב?
14. "... שהחיינו כו'. מדוע לא מברכים גם ברכת "שעשה ניסים לאבותינו"?
15. "... לזמן הזה", הלמ"ד בחיריק, או בפת"ח (לפי מנהגנו)?
16. מה היא הסיבה שאומרים בנוסח ההבדלה "מאורי האש" - -מאורי לשון רבים (ולא מאור - לשון יחיד)?
17. "הבדלת וקדשת", כמה הבדלות הן, וכיצד?
18. מה הוא שיעור שתיית הכוס של קידוש בפסח?
19. מדוע מסיבים על צד שמאל דווקא?
20. מהיכן למדו רבותינו ש"אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב"?
21. מדוע תיבת "ורחץ" בתוספת וא"ו, דלא כבשאר התיבות?
22. "ונוטל ידיו ואינו מברך". מה הוא הטעם לנטילת-ידיים, ובלא ברכה?

תשובות:

1. רש"י חיברו. ויש אומרים, אחד מבעלי התוספות, רבי שמואל מפלייזא (מפלייש).
2. אנו נוהגים לקדש מעומד, בין בשבת ויו"ט ובין בפסח.
3. מפני שאין כל חידוש בפירוש תיבות אלה.
4. מוזגים (ולא מדקדקים שמישהו אחר ימזוג). לוקחו בימינו ומעבירו לשמאלו ומעמידו דרך הורדה מלמעלה למטה על כף ידו הימנית כשהיא כפופה כעין בית קיבול, אצבעותיו מוגבהות והאגודל מושכב מן הצד. ומקדש מעומד והכוס מוגבהת מהשולחן למעלה מג' טפחים.
5. בכל יו"ט חייב בקידוש מדברי סופרים, וכשחל בשבת הרי יש לו ג"כ עיקר מן התורה, ונוסף עליהם בלילה זה, שהוא אחד מד' כוסות שהם מצווה מד"ס בליל פסח.
6. 1) אינו מקדש על הפת. 2) אין אחר מוציאו ידי חובתו. 3) דוחק עצמו לשתות ד' כוסות אף שמזיקו או שצריך למכור כסותו. 4) אינו מקדש אלא בלילה ממש, כי תקנו חכמים ד' כוסות בזמן הראוי לאכילת מצה.
7. מצווה מדברי סופרים.
8. לפי שהם מופסקים (היינו שיש הפסק ביניהם בזמן או בדיבור).
9. כנגד ד' לשונות של גאולה: "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי" - שהן כנגד ד' גזירות שגזר עליהם פרעה. כנגד שבירת ד' קליפות - כנגד ד' כוסות של פרעה שנרמזה באותו חלום גאולתן של ישראל, כנגד ד' מלכויות, כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה משקה את אומות העולם וכנגדן משקה את ישראל ד' כוסות של נחמה. כנגד ד' אותיות שם הוי'.
10. כי "יום **ה**שישי **ו**יכולו **ה**שמים", הם ר"ת (ראשי תיבות) הוי'.
11. הקב"ה קורא אותו חג המצות - כי השי"ת מספר בשבחן של ישראל שלא התמהמהו ולא אמרו היאך נצא למדבר. ובנ"י קוראים אותו פסח - כי מספרים בשבחו של השי"ת אשר פסח וכו'.
12. כי מקרא קדש דשבת קבלו ישראל באהבה, במרה. אבל של יו"ט הי' ע"י שכפה עליהם הר כגיגית בסיני.
13. לפי שכל המועדים תלויים בזמנים: פסח בזמן האביב כו'.
14. 1) לפי שעתיד לאומרו בהגדה "למי שעשה לנו כל הניסים האלו". 2) ויש אומרים מפני שאין מברכים ברכה זו אלא על מצווה דרבנן.
15. הלמ"ד בחיריק.
16. כי הרבה מאורות יש באש (אדומה וירקרקת).
17. ב' הבדלות: בין כוהנים לויים, ובין לויים לישראלים.
18. שותה הכוס כולה, ובבת אחת. וכן בשאר ג' כוסות.
19. כי הסיבת ימין, על פניו, או על גביו - אין זו הסיבה (כדאיתא בגמ').
20. שכך עשה להם הקב"ה לישראל שנאמר: "ויסב אלקים את העם", מהו ויסב, שהרביצם כדרכי מלכים.
21. 1) למען שיהיו כל התיבות שבסימן זה בני שתי תנועות (**קַ-דֵּשׁ, וְרַ-חֵץ, כַּר-פַּס, יַ-חֵץ** וכו') 2) להדגיש שצ"ל קדש ואח"כ רחץ אף למי שאין נוהג כן בשאר ימות השנה. 3) שעניינם של תיבות "קדש" -"ורחץ" ע"פ הסוד הוא אחד ולכן נאמרו בוא"ו החיבור. 4) וגם שרק הם באים בלשון ציווי.
22. כי הבא לאכול דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י תחילה. בלא ברכה, כי ספק ברכות להקל.

כַּרְפַּס

נוטל פחות מכזית כרפס ויטבול במי מלח או חומץ ויברך:

מְנֶעמט אַ שְׁטִיקַאלֶע כַּרְפַּס און מְטוּנקט דָאס אַיְין אין זַאלְץ וַואסֶער און מְמַאכְט אַ בְּרָכָה "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

יכוין להוציא גם המרור בברכה זו:

יַחַץ

ויקח מצה האמצעית ופורסה לשנים, חלק אחד גדול מחבירו. וחלק הגדול יניח לאפיקומן, והקטן מניח בין הב' מצות:

מְנֶעמְט די מִיטְלְסְטֶע מַצָה וָואס מְרוּפְט דָאס לֵוִי, און מְצוּבְּרֶעכְט דָאס אוֹיף צְוַוי שְׁטִיקְלַאךְ, די גְרֶעסֶערֶע שְׁטִיקְל בַּאהַלְט מֶען אוֹיף דֶעם אַפִּיקוֹמָן, און די קְלֶענֶערֶע לֵייגְט מֶען צוּרִיק אין די קַעֲרָה.

כרפס: - יחץ:

שאלות:

1. מה הוא טעם הטבלת ה"כרפס" במי מלח?
2. מדוע שיעור הכרפס פחות מ"כזית"?
3. מדוע קודם, טובל ה"כרפס" ורק אחר-כך, מברך?
4. "יכוון להוציא גם המרור": לכאורה, עד שיגיע ל"מרור" - זהו 'הפסק'?
5. מדוע לא ציין אדמוה"ז ב"כרפס" אם יאכלנו ב'הסיבה' או בלא 'הסיבה' (כפי שציין בשאר סימנים)? ומה הדין?
6. לאחר ה"כרפס", כמה סימנים יש בקערה? ומדוע?
7. מדוע פורסים המצה קודם ה"הגדה", ולא סמוך לאכילה?
8. מדוע המצה הפרוסה, צריכה שתהי' בין ב' המצות השלמות, ולא למעלה מהם?
9. מדוע חלק הגדול דווקא, יניח ל"אפיקומן"?
10. במה נוהגים לכרוך האפיקומן? ומדוע?
11. מדוע מניח ה"אפיקומן" בין הכרים (ולא על השולחן)?
12. מה הי' נוהג כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לעשות ב"אפיקומן", ומה הוא הביאור למנהג זה?
13. מה הפירוש "אפיקומן"? ומה תרגומו (בלשון ארמי ויווני)?
14. מה הוא המקור למנהג לחטוף ה"אפיקומן" . ומה הוא מנהג חב"ד בזה, ומדוע?
15. מדוע מניח החלק הקטן בין ב' המצות (לצורך מה)?

תשובות:

1. כדי להתמי' התינוקות (שישאלו), שאין נוהגים כך בכל ימות השנה.
2. 1) גם כדי להתמי'ה התינוקות. 2) כדי שלא יתחייב לכל - הדעות לברך אחריו, "בורא נפשות".
3. כדי שהברכה תהי' סמוכה לאכילה ככל הניתן.
4. כי אין אמירת ההגדה וכו' חשובים 'הפסק' והיסח הדעת.
5. כי אינו מציין אלא במקום שהחיוב או הפטור הוא מוחלט, וכאן אינו אלא דינו כמו שאר הסעודה דלילה זה, שהרשות בידו שלא להיסב. וכן דעת רוב הפוסקים שאין להיסב - וכן מנהגנו.
6. לא מחזירין מה"כרפס" אל הקערה, ובמילא מכאן ולהלן אין על הקערה אלא ה' דברים.
7. כי ההגדה צריכה להיות על מצה הראוי' לצאת בה ידי חובתו דהיינו, 'לחם עוני' - פרוסה.
8. כי ברכת "המוציא" שהיא קודמת לברכת "על אכילת מצה", היא על השלימה, ומשום הכלל "אין מעבירין על המצוות", צריכה השלימה להיות למעלה.
9. כי הוא מצווה חשובה - שהוא לנו במקום הפסח.
10. נוהגים לכרכו במפה, זכר ל"משארותם <u>צרורות</u> בשמלותם..".
11. שלא יבא לאכלו בתוך הסעודה.
12. הי' שובר ה"אפיקומן" לחמש חתיכות (דווקא). וביאר, אשר מצה האמצעית היא כנגד יצחק (גבורה), וצ"ל שבירה ובה' חתיכות - המתקת ה' גבורות דיצחק ב"אפיקו - מן", השפעת מזון, חסד דאברהם.
13. מצה הנאכלת באחרונה זכר לפסח, נקראת "אפיקומן". "אפיקו - מן" בלשון ארמי, הוציאו והביאו מזונות ומאכלים על השולחן. ובלשון יווני, דברים הנאכלים אחר הסעודה.
14. המקור הוא לשון רז"ל: "חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התנוקות שלא יישנו". אך אין מנהגנו בכך, ולהעיר ממארז"ל: "בתר גנבא גנוב וטעמא טעים" (ברכות ה, ב).
15. החלק הקטן, מניח בין ב' המצות, כי עליו אומרים את ה"הגדה".

מַגִּיד

ומגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר:

מִזְאוּגְט דִי הַגָּדָה, פּוּן "הָא לַחְמָא עַנְיָא" בִּיז "גָּאַל יִשְׂרָאֵל".

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל, כָּל דִצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדִין לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין:

מסלקין הקערה עם המצות לצד אחר, ומוזגין לו כוס ב׳,

וכאן הבן שואל מה נשתנה:

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת,
הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה,
הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלוֹ מַצָּה.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת,
הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין,
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

מה נשתנה בתרגום לאידיש:

מקור המנהג הוא בראשונים (מחזור ויטרי, המנהיג, כלבו).
מנהג חב"ד לתרגם רק את הד' קושיות ולא את שאר עיקרי ההגדה (ראה הגדה של הרבי)

טַאטָא איך וֶועל בַּא דִיר פְרֶעגֶן פִיר קַשְׁיוֹת

מַה נִשְׁתַּנָּה - וָואס איז אַנדֶערש

הַלַּיְלָה הַזֶּה - די נאכט פון פֶּסַח

מִכָּל הַלֵּילוֹת - פון אַלֶע נֶעכט פון אַ גאַנץ יאָר.

1. די עֶרשְׁטֶע קַשְׁיָא איז:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת - אין אַלֶע נֶעכט פון אַ גאַנץ יאָר

אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין - טונקען מיר ניט איין

אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת - אַפילו איין מאָל

הַלַּיְלָה הַזֶּה – אָבער די נאכט פון פֶּסַח

שְׁתֵּי פְּעָמִים - טונקען מיר איין צוויי מאָל:

איין מאָל כַּרְפַּס אין זאַלץ-וואַסער,

דעם צווייטן מאָל מָרוֹר אין חַרוֹסֶת.

2. די צווייטע קַשְׁיָא איז:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת - אַלֶע נֶעכט פון אַ גאַנץ יאָר

אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה - עֶסן מיר חָמֵץ אָדער מַצָּה

הַלַּיְלָה הַזֶּה – אָבער די נאכט פון פֶּסַח

כֻּלּוֹ מַצָּה - עֶסן מיר נאר מַצָּה.

3. די דריטע קַשְׁיָא איז:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת - אַלֶע נֶעכט פון אַ גאַנץ יאָר

אָנוּ אוֹכְלִין - עֶסן מיר

שְׁאָר יְרָקוֹת – אַנדערע גרינסן,

הַלַּיְלָה הַזֶּה – אָבער די נאכט פון פֶּסַח

מָרוֹר - עֶסן מיר ביטערע גרינסן.

4. די פֶערטֶע קַשְׁיָא איז:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת - אַלֶע נֶעכט פון אַ גאַנץ יאָר

אָנוּ אוֹכְלִין - עֶסן מיר

בֵּין יוֹשְׁבִין - סַיי זיצנדיקערהייט

וּבֵין מְסֻבִּין - און סַיי אָנגעלענטערהייט,

הַלַּיְלָה הַזֶּה – אָבער די נאכט פון פֶּסַח

כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין - עֶסן מיר אַלֶע אָנגעלענטערהייט.

מגיד:

שאלות:

1. "ומגביה הקערה": הרי במס' "פסחים" (קטו) הלשון: "מסלקין הקערה"? ומה מנהג בית הרב?
2. "הֵא לַחְמָא עַנְיָא". הֵא - בצירי. מה החילוק בין הֵא בצירי לְהָא קמוצה?
3. מדוע התקינו מאמר זה בלשון ארמי? ומדוע סיומו בלשון-הקודש: "לשנה הבאה בני חורין"?
4. לפי התירוץ הנ"ל, מה אפשר להקשות מהלשון של כל ההגדה? ומה התירוץ?
5. מה הפירוש "כל דצריך ייתי ויפסח"? ומהי הדוגמה מרב הונא?
6. "לשנה הבאה...".... "לשנה הבאה....": כיצד ביטא אביו של הרבי (רלוי"צ) תיבת "הבאה" הראשון והשני'?
7. מדוע מסלקים הקערה לפני הד' קושיות? פרט !
8. מה הוא דיוק לשון רבינו הזקן: "ומוזגין לו כוס ב', "וכאן הבן שואל"?
9. "ומוזגין לו": הרבי כותב שתיבת "לו", טעות הדפוס היא. מה היא הראייה שמביא הרבי לכך?
10. "הבן שואל". מה הוא העניין שהתינוק דווקא שואל ולא איש גדול וחשוב?
11. מה השואל מקדים (על-פי מנהגנו) לאמירת "מה נשתנה"?
12. מי שאין לו אב ר"ל, מה יעשה בנוגע לד' קושיות?
13. מה הוא סדר הקושיות לפי מנהגנו? ומה הוא המקור לזה?
14. מדוע קבעו קושיית מטבילין בתחילה?
15. מדוע קבעו קושיית 'מסובין' רק לבסוף, לפי פי' הגר"א ומדוע פירושו צריך עיון גדול?
16. "הלילה הזה שתי פעמים": הלא אנו מטבילים ג' פעמים (כרפס, מרור, כורך)?
17. "הלילה הזה מרור". מדוע אנו לא אומרים "כולו מרור"?
18. מדוע לא שואלים הקושיא המוזכרת במשנה "פסחים": "שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי שלוק ומבושל - הלילה הזה כולו צלי"?
19. מדוע לא שואלים על הד' כוסות (שהוא חיוב, משא"כ מטבילין)?

תשובות:

1. מה שכתוב ב"פסחים" מדובר על סילוק הקערה שאנו עושים אחר אמירת "הא לחמא עניא", וכאן הכוונה לפני אמירת "הא לחמא". אמנם בבית הרב אין מגביהין הקערה ורק מגלים מקצת הפת .
2. הארי-ז"ל כתב הטעם. ה"א בצירי, פירושו: "זה". משא"כ בקמ"ץ, פירושו: "הנה".
3. כדי שיבינו גם עמי הארץ, כי נתקן בעת שדברו כולם ארמית. אבל "לשנה הבאה בני חורין" - בלשון הקודש, כדי שלא יבינו הבבלים ויחשבום למורדים במלכות.
4. אפשר להקשות: אם-כן, מדוע שאר ההגדה ובפרט "מה נשתנה" שהוא שאלת התינוקות, נאמרה בלשון הקודש? והתירוץ: כי חלק הגדה זה הי' כבר בזמן הבית כמובא במשנה "פסחים".
5. כלומר, יבא ויעשה סדר הפסח, היינו מצה של מצוה, ד' כוסות וכו'. ועל דרך מה שאמרו רז"ל: "ר' הונא כי הוה כרך ריפתא הוה פתח לבבי' ואמר, כל מאן דצריך ליתי וליכול".
6. "הבאה" הראשון, מלעיל. והשני, מלרע.
7. כדי שיתמה התינוק וישאל: עדיין לא אכלנו ואתם מסלקים הקערה ממנו, ומתוך כך יבא לשאול שאר הדברים.
8. כאן, במזיגת כוס שני', הבן שואל "מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה"? ומתוך כך ישאל ג"כ שאר השאלות. ולכן מוזגים הכוס קודם אמירת ההגדה.
9. כי תיבה זו, אינה נמצאת בסידור קאפוסט הראשון שהגיה אדמו"ר הזקן, וכן השמיטה משולחן-ערוך שלו.
10. כי על-ידי זה מעורר למעלה העניין ד"כי נער ישראל ואוהבהו", שזה "כתוב" המדבר בזמן של יציאת מצרים.
11. מקדים לאמירת "מה נשתנה": "טאטע איך וועל בא דיר פרעגען פיר קשיות...".
12. גם אם אין לו אב אומר כן.
13. הסדר הוא: "מטבילין", "מצה", "מרור", "מסובין". כך הוא במשנה שבירושלמי, רי"ף ורא"ש. וכן הוא בעוד מקורות.
14. בכדי ללמדנו, שבחינוך ילדי ישראל העיקר הם "מנהגי ישראל" כיון שהם התופסים את עין הילד תחילה.
15. לפי' הגר"א: משום שהיא נוספה זמן רב לאחר הראשונות כשחדלו מלאכול בהסיבה כל השנה, שכן בעבר הי' נהוג לאכול בהסיבה במשך כל השנה, ולא הי' כל חידוש בהסיבה שבלילה זה. אך פירושו צע"ג, כי יש להוכיח שגם בזמן הבית היו שואלין מסובין ממה שהרמב"ם הביא בנוסח אחד את קושיית "צלי" (שהיו שואלין רק בזמן הבית) יחד עם קושיית מסובין.
16. כי טבילת ה"מרור" וה"חזרת" ד"כורך" חשובים כאחד.
17. מפני שאוכלים שאר ירקות בטיבול ראשון (ב"כרפס").
18. כי כן הי' שואל רק בזמן שבית-המקדש הי' קיים.
19. כי החיוב לשתות ד' כוסות הוא מדרבנן לגמרי ואין בו דבר מן התורה, משא"כ "הסִיבָה" שחיובה <u>במצה</u>, ו,מטבילין" - שטיבול השני הוא ב<u>מרור</u>.

ומחזירין הקערה ומגלין מקצת הפת, ואומרים עבדים וכו׳:

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם, רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר: לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא.

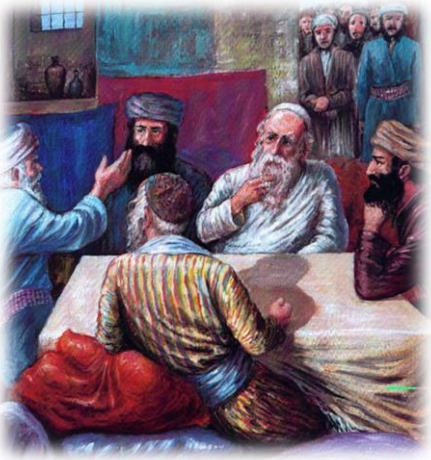

סיפור יציאת מצרים:

שאלות:

1. מדוע "מחזירין הקערה ומגלין מקצת הפת"?
2. מדוע הקדים מסדר ההגדה את הפיסקא, "עבדים היינו" לפיסקא "מתחילה עובדי עבו"ז היו אבותינו"?
3. "ויוציאנו ה' אלוקינו משם... ובזרוע נטוי": מה היא השייכות של "ובזרוע נטוי" לשם "אלוקינו"?
4. "הרי אנו כו' משועבדים היינו לפרעה במצרים": מדוע השמיט אבודרהם את תיבת "**לפרעה**" בנוסח ההגדה שלו? וכיצד מיישב הרבי את הנוסח שלפנינו?
5. "ואפילו כולנו חכמים כו' מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים": מה היא הראיי'ה לזה (מההגדה)?
6. מי חייב בסיפור יציאת מצרים, ואיזה חיוב הוא זה?
7. מה המיוחד במצות הסיפור ביציאת מצרים בליל הסדר - והרי מצוה להזכיר את יציאת מצרים פעמיים בכל יום?
8. מדוע לא מברכים: "על מצוות סיפור יציאת מצרים"? ומה הוא תירוץ אדמו"ר הזקן על זה?
9. "מעשה בר"א ור"י וראב"ע ורע"ק ור"ט": מדוע מקדים את ראב"ע (ר' אלעזר בן עזרי'ה) לרע"ק (לר' עקיבא)?
10. מדוע מקדים את רבי עקיבא לרבי טרפון?
11. אם-כן, מדוע לא מקדים רע"ק גם לרבי יהושע ולרבי אליעזר?
12. כיצד מפורש הסדר הנ"ל ע"פ מרז"ל (ברכות מו, ב)?
13. "אמר ראב"ע ...": למי הוא אמר ?
14. "הרי אני כבן שבעים שנה", ולא זקן ממש. בן כמה הי' באמת (ג' שיטות: בבלי, ירושלמי, אבודרהם)?
15. "וחכמים אומרים, ימי חייך...": האם חכמים חולקים על בן זומא או מוסיפים עליו, ומה היא הנפק"מ (נפקא-מינה)?
16. "ברוך המקום - ברוך הוא": כמה ברכות הם, וכנגד מה הם?
17. מפני מה מכנים שמו של הקב"ה וקוראים אותו "מקום"?

תשובות:

1. כי הגדה צריכה להיות על המצות, לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה.
2. כי מתחיל בגנות, "מאי בגנות... שמואל אמר "עבדים היינו" ויש גורסים, **רב** או **רבא** אמר, והלכתא כרב באיסורי והלכתא כרבא.
3. "אלוקים" מורה על מידת הדין, ו"זרוע", היינו יד שמאל שגם הוא מורה על מידת הדין.
4. כי בימי המשנה וסידור ההגדה כבר בטל המנהג לקרוא בשם פרעה למלכי מצרים, מפני שביציאת מצרים ירדה מצרים מגדולתה. ואח"כ הייתה בעליות וירידות וגם נכבשה ע"י אחרים. אבל אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הייתה נשארת בתוקפה וכל הנימוסים ומנהגי המלוכה היו נשמרים (וביו ממשיכים לקרוא למלכים בשם פרעה) ולכן אנו אומרים "משועבדים היינו לפרעה במצרים".
5. הראייה לזה הוא ההמשך: "מעשה ברבי אליעזר כו'.
6. כולם ואף הנשים חייבות במצווה זו. **מדאורייתא** לדעת ה"חינוך" ועוד. **או מדרבנן** לפי שו"ע רבינו ועוד...
7. בענין זה מצינו במפרשים כמה חילוקים: 1) בכל יום יוצא אדם י"ח מדאורייתא אפילו **בהרהור בלב** בלבד ואילו בליל הסדר חייב לאומרה **בפה** "**והגדת** לבנך". 2) בכל יום המצוה היא רק **להזכיר** יציאת מצרים, "מזכירין יציאת מצרים" ואילו בליל הסדר ההזכרה צריכה להיות באופן של **סיפור**. 3) הזכרת יצי"מ של כל יום לא צריכה להיות בדרך של תשובה על שאלה, אבל סיפור יצי"מ בליל פסח צריך להיות בדרך של תשובה. 4) מצות הסיפור ביצי"מ בליל פסח נמנית במניין תרי"ג המצוות משא"כ הזכרת יצי"מ שבכל יום אינה נמנית. 5) לדעת בן זומא מצות יצי"מ שבכל יום תיבטל בימות המשיח, ואילו מצות הסיפור ביצי"מ בליל פסח לא תתבטל. 6) בליל פסח מצות הסיפור ביצי"מ נמשכת כל הלילה משא"כ הזכירה שבכל יום, אפילו אם הזכיר פעם אחת יצא.
8. כמה טעמים נאמרו בזה: 1) כי כבר יצא באמירת "זכר ליציאת מצרים" שבקידוש. 2) מפני שנפטרת בקריאת-שמע שמברכין לפני' ולאחרי'. 3) מפני שאין לה שיעור ואפילו בדיבור בעלמא יוצא. 4) מפני שכולה ברכה ושבח ובפרט שתקנו בה ברכת "אשר גאלנו" ואין מתקנים ברכה לברכה. 5) מפני שעושה המצווה בהפסק אכילה ושתי' ואין מברכים בכגון זה. 6) ותירוצו של אדמה"ז: כי הוא על דרך שאין מברכים על ברכת המזון, "לברך ברכת המזון".
9. מקדים ראב"ע לרע"ק, מפני שהי' ממשפחה מיוחסת ונשיא.
10. מפני שאירע זה בבני-ברק שרע"ק הי' הוא מרא דאתרא שם.
11. אינו מקדימו לר' יהושע, ומכל שכן לר' אליעזר, כי ר"י הי' רבו של רע"ק (וכן ר"א), משא"כ ר"ט שאף שהי' רבו אבל אח"כ נעשה חברו.
12. שם כתוב: "סדר הסבה, גדול באמצע, שני לו למעלה הימנו, שלישי לו למטה הימנו. ועפ"ז הסבו כאן, הנשיא באמצע, ר"א ור"י - רבותיו של רע"ק - למעלה מהנשיא, ורע"ק ור"ט למטה בימינו. ומזכירם בהגדה כסדר שהיו מסובים.
13. יש גורסים, "אמר להם ראב"ע, ואם-כן הוא המשך פיסקא הקודמת - שאמר לחכמים באותה מסיבה בבני-ברק.
14. לבבלי, 18 שנה. לירושלמי, 16 שנה. ולגרסת האבודרהם, י"ג שנה.
15. לפירוש אחד, הם חולקים על בן זומא וסוברים שאין מזכירים יצי"מ בלילות. וי"ש, שהם מוסיפים על ב"ז ולכ"ע מזכירין יצי"מ בלילות, אך גם לפירוש זה מחולקים הם, שלפי ב"ז הם ב' חיובים: אחד ביום ואחד בלילה, וכמו קריאת-שמע. אבל לחכמים הוא חיוב אחד שזמנו ביום ובלילה.
16. ד' ברכות כנגד ד' פסוקים הכתובים במצות ההגדה.
17. מפני שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.

כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה, אֶחָד חָכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר, מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם. וְאַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח, אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר, מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר. וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמֹר לוֹ, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אִילּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר, מַה זֹּאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, אַתְּ פְּתַח לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה, לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ . שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר, וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר, וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק. וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשֵּׁב אֶת הַקֵּץ, לַעֲשׂוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

צריך להגביה הכוס ולכסות הפת, כן כתב האר"י ז"ל:

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבַד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

יעמיד הכוס ויגלה הפת:

צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל, עָצוּם וָרָב.

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה - אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר.

וַיָּגָר שָׁם - מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה, לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ, כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ, כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן.

בִּמְתֵי מְעָט - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה, וְעַתָּה שָׂמְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב.

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם.

גָּדוֹל, עָצוּם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.

וָרָב - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ, וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי, וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי. רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ, וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים, שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ, וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה.

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.

וַיְעַנּוּנוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם. וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה. אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס.

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ. וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ.

וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹלֵנוּ, וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ.

וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה.

וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹלֵנוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם, אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב.

וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ - זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים.

וְאֶת עֲמָלֵנוּ - אֵלּוּ הַבָּנִים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן.

וְאֶת לַחֲצֵנוּ - זֶה הַדְּחַק, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם.

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, וּבְמֹרָא גָּדֹל, וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים.

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִכֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ.

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה - אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ.
וְהִכֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שָׂרָף.
וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וּלֹא הַשָּׁלִיחַ.
אֲנִי יְיָ - אֲנִי הוּא וּלֹא אַחֵר.

בְּיָד חֲזָקָה – זֶה הַדֶּבֶר, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יַד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים, בַּחֲמֹרִים, בַּגְּמַלִּים, בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד.
וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה - זוֹ הַחֶרֶב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם.

וּבְמֹרָא גָּדֹל - זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים, וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.

וּבְאֹתוֹת - זֶה הַמַּטֶּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת.

וּבְמֹפְתִים - זֶה הַדָּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

באמירת דם ואש ותמרות עשן, ישפוך ג׳ שפיכות. ואין ליטול באצבע לשפוך כי אם בכוס עצמו. וישפוך לתוך כלי שבור (ויכוין, שהכוס הוא סוד המלכות, ושופך מהיין שבתוכו סוד האף והזעם שבה על ידי כח הבינה לתוך כלי שבור סוד הקליפה שנקראת ארור):

דָּם וָאֵשׁ וְתִמְרוֹת עָשָׁן.

דָּבָר אַחֵר, בְּיָד חֲזָקָה, שְׁתַּיִם. וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, שְׁתַּיִם. וּבְמֹרָא גָּדֹל, שְׁתַּיִם. וּבְאֹתוֹת, שְׁתַּיִם. וּבְמֹפְתִים שְׁתַּיִם:

אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן:

באמירת עשר מכות, ישפוך עשר שפיכות מהכוס עצמו כנ"ל (ויכוין בשפיכה גם כן כנ"ל). ומה שנשאר בכוס (נעשה סוד יין המשמח), לכך לא ישפוך אלא יוסיף יין:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרוֹב. דֶּבֶר. שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמָּנִים:

דְּצַ"ךְ. עַדַ"ש. בְּאַחַ"ב.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מַה הוּא אוֹמֵר, וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה, אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא. וְעַל הַיָּם מה הוּא אוֹמֵר, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם, וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ, וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ. כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע, עֶשֶׂר מַכּוֹת; אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֶבְרָה, וָזַעַם, וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה, אַחַת. וָזַעַם, שְׁתַּיִם. וְצָרָה, שָׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים, אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חָמֵשׁ מַכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֶבְרָה, וָזַעַם, וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ, אַחַת. עֶבְרָה, שְׁתַּיִם. וָזַעַם, שָׁלוֹשׁ. וְצָרָה, אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים, חָמֵשׁ. אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַכּוֹת:

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בֵּאלֹהֵיהֶם, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ עָשָׂה בֵּאלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה, דַּיֵּנוּ:

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. וְעָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים. וְעָשָׂה בֵּאלֹהֵיהֶם. וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם. וְנָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם. וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה. וְשִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת. וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה

לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

סדר הארבע בנים

שאלות:

1. מה הוא סדר הארבעה בנים לפי סדר המקראות?
2. מה הוא סדרם לפי סדר חשיבותם?
3. אם-כן, מדוע אינו מזכירם כסדר המקראות או כסדר חשיבותם?
4. "חכם מה הוא - אומר, רשע מה הוא - אומר". על מה זה מרמז?
5. "מה העדות... אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם". האם במילה "אתכם". האם במילה "אתכם" הוציא עצמו מן הכלל, ומה גורסים בירושלמי?
6. רשע: "לי ולא לו, אילו הי' שם". מדוע שינה מסדר ההגדה מלשון המכילתא, בלשון נוכח: "לי ולא לך אילו היית שם"?
7. "יכול מראש-חודש": למה שיהי' מר"ח?
8. "יכול מבעוד יום": למה שיהי' מבעוד יום?
9. "בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך": באיזה זמן זה ?
10. אם אין לו מצה האם חייב לספר ביציאת מצרים?
11. מה הסברה המחייבת?
12. "מתחילה עוע"ז היו אבותינו". מתי?
13. "ועכשיו": מדוע לא כותב ואחר-כך, מהו ועכשיו?
14. "והיא שעמדה": "צריך להגביה הכוס ולכסות הפת כן כתב האריז"ל", מה הוא מנהג בית הרב לעשות קודם? ומה הוא הנימוק לכך?
15. מה הוא סדר ההיגיון בזה, ומדוע הקדים אדה"ז תיבת "להגביה הכוס"?
16. "והיא שעמדה", מה הפירוש?
17. "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו". על מי הכוונה - "שלא אחד", והיכן מצינו שעמד עלינו לכלותינו?
18. "צא ולמד", מה הפירוש (מהיכן תצא, ומה תלמד)?
19. מהיכן דרשו שיעקב ירד למצרים אנוס, ומה הוא: ע"פ הדיבור?
20. "ויגר שם - כי כבד הרעב", מהיכן למדים שלא ירד יעקב להשתקע במצרים, ומהי השייכות ל"כי כבד הרעב"?
21. "דם ואש ותמרות עשן...", מה הקיף אדה"ז בחצאי עיגולים, ומדוע?
22. היכן צריך להטיף מהכוס? מה שואל ע"כ הרבי? ומה המנהג בפועל?
23. מדוע א"א לתרץ שאמירת דצ"ך עד"ש וכו' נכלל בעשר מכות, וכוונתו של אדה"ז שגם שם צריך לשפוך?
24. "ויכוון...", הרי אין דרכו של אדה"ז בסידורו לבאר מה יכוון, ומדוע פה מבאר?
25. דצ"ך עד"ש באח"ב: מה צריך לעשות כשאומר תיבות אלו, ומתי מוסיף יין בכוס (לפני השפיכה או אחרי')?

תשובות:

1. סדר המקראות (לפי רש"י בסוף פ' בא): תם, רשע, שאי"ל, חכם.
2. חכם, תם, שאי"ל, רשע.
3. מזכירם כדרך חכמתם, חכם ואחריו רשע - שגם הוא חכם ומתוך זדון ליבו מרשיע - ואחריו תם - שיש בו קצת חכמה לשאול...
4. רמז: האדם, מה שהוא ומהותו הוא מגלה באמירתו. ופירושו כך: "חכם, מה הוא" - חכם מה שהוא, "אומר" - דהיינו מגלה.
5. על כורחך שאינו מוציא עצמו מן הכלל, כיון שאומר "אלוקינו", וכוונתו במילה "אתכם", כלומר: אתם שיצאתם ממצרים שהי' הדבר אליכם. ובירושלמי מובאת הגרסא, "אותנו" במקום "אתכם" וכן הוא בהגדה הראשונה שבדפוס.
6. כנראה מפני כבוד המסובין עשה מסדר ההגדה שינוי זה.
7. כמו שגם משה רבנו ע"ה סיפר לבני ישראל מר"ח.
8. מפני שאז הוא זמן עבודת הפסח שהזכיר בכתוב לפני זה .
9. בשעה שאכילת מצה ומרור היא מצווה, דהיינו בלילה הזה.
10. לדעת כמה מהראשונים פטור. ולכמה דעות חייב.
11. משום שלכמה דעות יצא ידי חובת זכירת יציאת מצרים בקידוש קודם שהובא לפניו מצה ומכאן מוכח שיש חיוב גם כשאין מצה.
12. בימי תרח ומלפניו.
13. הקירוב אומנם הי' בימי אברהם אבינו ע"ה, אבל מכיון שהפעולה נמשכת גם עתה, לכן מחויבים גם אנו להודות על זה. ומשום-כם אומר "ועכשיו" ולא ואח"כ.
14. מנהג בית הרב: מכסים את הפת ורק אח"כ מגביהים הכוס. מתאים למה שאומר בסיום פיסקא זו: "יעמיד הכוס ויגלה הפת". וכן בפיסקא: "לפיכך", מקדים כיסוי הפת להגבהת הכוס.
15. מכיון שכיסוי הפת הוא כדי שלא יראה בושתו, לכן נכון שלא יראה גם הגבהת הכוס, ובפרט שלא נמצא טעם לדחות כיסוי הפת לאחמ"כ. ומה שכתב אדה"ז "להגביה" כו' "ולכסות", כי כאן בא להשמיענו החידוש שכתב האריז"ל, שהוא הגבהת הכוס.
16. "והיא", ההבטחה, היא "שעמדה".
17. על פרעה, כי בתחילה גזר על הזכרים ואחר-כך אמר, "אריק חרבי תורישמו ידי" (דהיינו, לכלות לגמרי).
18. פירוש: צא מעניין מצרים שהנך עוסק בו עתה, ולמד מסיפורי לבן ויעקב.
19. כמאמר רז"ל במסכת "שבת": "ראוי הי' יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל". "על פי הדיבור", דגזירת: "גר יהי' זרעך".
20. מהמילים: "כי כבד הרעב", משמע שכשיעבור הרעב יחזרו לכנען, הרי שלא ירדו להשתקע.
21. את התיבות: "ויכוון", לפי שאין דרכו לבאר מה שיכוון, וכאן הוכרח בזה.
22. אדה"ז כתב, להטיף באמירת "דם, ואש, ותמרות עשן". והרבי שואל, מדוע לא כתב כמו בשו"ע שלו, להטיף גם בסימנים? ומנהגנו למעשה, להטיף גם בסימנים.
23. כי אם כך הי' לו לומר: י"ג שפיכות ולא ג'.
24. מפני שאמרו רז"ל: "אין מברכין על כוס של פורעניות".
25. באמירת ג' תיבות אלו ישפוך ג' שפיכות, ורק אח"כ מוסיף יין.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר,
כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא
יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן:

פֶּסַח. מַצָּה. וּמָרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְיָ, אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל, וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

נוטל הפרוסה בידו ויאמר:

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָת שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת, כִּי לֹא חָמֵץ, כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ, וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

נוטל המרור בידו ויאמר:

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה; אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמִّצְרַיִם, אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ, לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ:

יכסה את הפת, ויגביה את הכוס ואוחזו בידו עד סיום ברכת אשר גאלנו:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדֵּר, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ, הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ. יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ. רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ, עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. מִי כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת. הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. מְקִימִי מֵעָפָר דָּל, מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן. לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים, עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ. מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת, אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם, בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז. הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ, יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו.הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס, הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר. הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים, גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן. מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס, הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר. הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים, גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן. מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ, מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב. הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם, חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכָל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר, כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים (במוצאי שבת מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן, וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל.

ומברך ושותה בהסיבה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

רְחְצָה

ואחר כך נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים:

מְוַוא שְׁט זַאך דִי הֶענְט און מַמַאכְט יָא אַ בְּרָכָה "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַיְיל מַגֵיט יָא עֶסְן דִי סְעוּדָה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

מוֹצִיא – מַצָּה

מַמַאכְט אַ בְּרָכָה "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ" און הֵייבְט "עַל אֲכִילַת מַצָּה".

מוֹצִיא ויקח המצות כסדר שהניחם הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מַצָּה ולא יבצע מהן, אלא יניח המצה השלישית להשמט מידו, ויברך על הפרוסה עם העליונה טרם ישברם, ברכה זו. ויכוין לפטור גם כן אכילת הכריכה שממצה השלישית, וגם אכילת האפיקומן יפטור בברכה זו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

ואחר כך יבצע כזית מכל אחד משתיהן, ויאכלם ביחד בהסיבה:

רחצה, מוציא, מצה:

שאלות:

1. "**מצה זו...**": מה הוא מנהג בית הרב ב"מצה זו", "מרור זה"?
2. מדוע צריך בעל ההגדה לפרש ב"מצה זו" על אופן הגאולה שהייתה במהירות וכו' ולא מסתפק ב"על שום שלא הספיק בצקת" וגו' ?
3. "**לפיכך אנו חייבים להודות...**": מהיכן עד היכן מגביהים הכוס לפי מנהג בית הרב?
4. מדוע צריך להגביה הכוס כל משך זמן זה?
5. כמה שבחים מונה כאן, מה הוא השבח העשירי, וכנגד מה הם?
6. "ונאמר לפניו הללוי' - הללוי'": מדוע אין מברכים על הלל זה?
7. מדוע קורין אותו 'מיושב' ולא 'מעומד' כמצוותו?
8. "ברוך אתה... אשר גאלנו": ברכה זו היא במקום מה?
9. "ויברך ושותה בהסיבה": מה הוא הטעם שעל כל כוס מד' כוסות מברך ברכה בפני עצמה, ואילו ברכה אחרונה, רק על הכוס האחרונה?
10. מה הכוונה במילים, "למועדים", "לרגלים", "מן הזבחים", "ומן הפסחים"?
11. "מן הזבחים ומן הפסחים", "במוצאי שבת מן הפסחים ומן הזבחים": מה הוא הטעם לשינוי זה (מסתם יום למוצש"ק)?
12. מדוע על "רחצה" מברכים "על נטילת ידיים"?
13. מוציא: מדוע מברך תחילה "המוציא", ואחר-כך, "על אכילת מצה" - שהיא מצוות היום?
14. מדוע אין מברכים "שהחיינו" על מצוות מצה (ב' טעמים, ומדוע הטעם השני צריך עיון גדול)?
15. "הפרוסה בין שתי השלמות": מדוע צריך שלימות, ובשביל מה 'הפרוסה'?
16. "**מצה**": מצה בזמן הזה, מדאורייתא או מדברי סופרים?
17. מה הם הב' שמות 'עצמיים' ו'פנימיים' שבהם נקראת ה'מצה שמורה'?
18. כיצד חילק אדמה"ז, בין הלילה הראשון לשני העניים השמות?
19. כיצד הסביר הרבי האמצעי חילוק הנ"ל (מה הנפק"מ)?
20. "ולא יבצע מהן": מדוע לא יבצע אחרי ברכת "המוציא"?
21. "ויכוון לפטור ג"כ אכיל הכריכה... וגם אכילת האפיקומן": ומשום הכי, מה צריך להיזהר בינתיים?
22. אם-כן, מדוע בין אכילת ה'כריכה' ל'אפיקומן' לא נזהרים בהפסק שיחה?
23. "על אכיל מצה - מרור": מדוע לא מברכים, "לאכול מצה - מרור"?
24. "ואח"כ יבצע כזית מכ"א משתיהן ויאכלם ביחד ובהסיבה": מה זאת אומרת "ביחד", ומה הוא הטעם לכך?

תשובות:

1. באמירת "מצה זו", לאחוז המצות, השני' והשלישית (ע"י המפה שעליהם) ולהניח ידיו על המרור והכורך עד "על שום" השני. ובאמירת "מרור זה", מניח יד ימין על המרור ויד שמאל על החזרת.
2. משום שרק בזה יובן מה שגאולת אבותינו מחייבת לאכול מצות, על שהגאולה הייתה במהירות כל כך עד שלא הספיק כו'.
3. מגביה הכוס, ואוחזו עד שמסיים "ונאמר לפניו הללוי'". ומעמידו על השולחן וחוזר ומגביהו לברכת "אשר גאלנו".
4. כי אין אומרים שירה אלא על היין.
5. ט' שבחים, ושבח העשירי הוא, "ונאמר לפניו הללוי'": בסך הכל י' שבחים, כנגד עשר לשונות של שבח שאמר דוד בתהילים וגדול שבכולם "הללוי'" שכולל 'שם' ו'שבח' בבת אחת.
6. ב' טעמים: א] לפי שמפסיקין בו בסעודה. ב] לפי שאינו אלא כקורא בתורה.
7. לפי שכל מעשה לילה זה הוא דרך חירות.
8. ברכה זו היא במקום ברכת "שעשה ניסים".
9. כי כל אחד מד' כוסות חשוב מצווה ודרך חירות בפני עצמו ואין נפטר בברכת השני. אבל לעניין ברכה אחרונה, אפילו היסח הדעת אין מזקיק לברכה זו שתהא אחר האכילה ושתי', ויכול להמתין עד שיהא נמלך לאכול או לשתות ויברך אחריהם ויפטור גם את זו .
10. "למועדים": ר"ה ויוהכ"פ (ראש-השנה ויום-הכיפורים). "ולרגלים": פסח, שבועות וסוכות. "מן הזבחים: חגיגה (הבאה קודם הפסח כדי שיהא נאכל על השובע). ואח"כ, "ומן הפסחים".
11. כי במוצאי-שבת, שאין החגיגה באה בערב פסח שחל להיות בשבת, "נאכל שם מן הפסחים" ואח"כ "ומן הזבחים" - כי החגיגה תבוא למחרתו.
12. כי זו היא נטילת ידיים לסעודה.
13. "מוציא" ואח"כ "מצה", כי 'תדיר' ו'שאינו תדיר', 'תדיר' קודם.
14. א] כי די לו בברכתו "והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור". ב] כי כבר אָמָרוּ בקידוש. וטעם זה צריך עיון גדול, דא"כ צריך הי' לכוון ב"שהחיינו" דקידוש גם על "מצה", ועל דרך "שהחיינו" דקריאת-מגילה שצריך לכוון על משלוח-מנות והסעודה.
15. כי כמו בכל יו"ט, חייב לבצוע על 'לחם-משנה' ובפסח מוסיף עליהם עוד מצה פרוסה משום 'לחם עוני'.
16. מצה גם בזמן הזה דאורייתא.
17. א] 'מיכלא דמהימנותא' - מאכל של אמונה.
ב] 'מיכלא דאסוותא' - מאכל של רפואה.
18. 'מיכלא דמהימנותא', לילה הראשון. 'מיכלא דאסוותא', לילה שני.
19. כשהרפואה מביאה לאמונה, הרי הי' חולה אלא שאח"כ נתרפא ומודה לה' על רפואתו. משא"כ הרפואה הבאה ע"י האמונה - היינו שמלכתחילה אינו בא לידי חולי.
20. כדי שתהא ברכה על השלימה.
21. ולכן נזהרים בינתיים משיחה שלא מעין הסעודה.
22. משום שאכילת האפיקומן, חומרא יתירה הוא.
23. מפני שמוציא גם אחרים השומעים.
24. "ביחד" דהיינו, שיכניסם לפיו בבת אחת. והטעם, שלא יהא 'הפסק' בין הברכה דאכילת מצה - לאכילת כזית השייך לה...

מָרוֹר

ואחר כך יקח כזית מרור, ויטבל בחרוסת, וינער החרוסת מעליו כדי שלא יתבטל טעם המרירות, ויברך ברכה זו:

מִנְעמְט אַ כַּזַּיִת מָרוֹר און מִטוּנְקְט דָאס אַיְין אִין חַרוֹסֶת און מְמַאכְט אַ בְּרָכָה "עַל אֲכִילַת מָרוֹר".

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

ויאכלנו בלא הסיבה:

כּוֹרֵךְ

ואחר כך יקח מצה ג׳ וחזרת עמה כשיעור כזית, ויטבול בחרוסת ויכרכם ביחד ויאמר זה:

מִנְעמְט אַ כַּזַּיִת מָרוֹר מִיט אַ כַּזַּיִת מַצָּה, מִטוּנְקְט דָאס אַיְין אִין חַרוֹסֶת און מְזָאגְט: "כֵּן עָשָׂה הִלֵּל..." און מְעֶסְט דָאס אָנְגִי שְׁפַּארְטֶערהייט אוֹיף די לִינְקֶע זַייט.

כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם: הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ.

ואוכלם ביחד [ובהסיבה. טוש"ע סימן תע"ה. הגה"ה מסידור אדמו"ר בעל צ"צ ז"ל]:

שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ

ואחר כך אוכל ושותה כדי צרכו. ויכול לשתות יין בין כוס ב׳ לג׳:

מִגְרַייט צו דֶעם טִישׁ מִיט פְּלַייש און פִיש און אַלֶע גוּטֶע זַאכֶן לִכְבוֹד יוֹם טוֹב.

צָפוּן

ואח"כ יקח האפיקומן ויחלקו לכל בני ביתו, לכל אחד כזית. ויזהר שלא ישתה אחר אפיקומן. ויאכל בהסיבה. וצריך לאכלו קודם חצות:

מַנְעמְט אַרוֹיס דֶעם בַּהאַלְטֶענֶעם אַפִּיקוֹמָן און מְעֶסְט דָאס אָנְגִי שְׁפַּארְטֶערהַייט אוֹיף די לִינְקֶע זַייט.

בָּרֵךְ

ואח"כ מוזגין כוס שלישי ואומר עליו ברכת המזון:

מִבֶּענְט שְׁט "בִּרְכַּת הַמָּזוֹן".

מרור, כורך, שולחן-עורך, צפון, ברך

שאלות:

1. "מרור": מה הוא חיוב מרור בזמן הזה? ומדוע ?
2. "ואח"כ יקח כזית מצה ויטבל בחרוסת וינער החרוסת בעליו כדי שלא יתבטל טעם המרירות ויברך ברכה זו": ברוך אתה...:
מדוע קודם יטבול ורק אח"כ יברך?
3. כיצד היו מטבלים את המרור בחרוסת בזמן הש"ס, ומדוע היום לא עושים כך, ולא משקעים כולו בחרוסת?
4. "כורך": "ואח"כ יקח מצה הג' וחזרת עמה כשיעור כזית ויטבול בחרוסת ויכרכם ביחד ויאמר זה": כן עשה הלל...:
מדוע אוכלים עוד הפעם כזית מרור עם מצה, ואומרים "כן עשה הלל"?
5. "שולחן עורך": "ואח"כ אוכל ושותה כדי צרכיו ויכול לשתות יין בין כוס ב' לג'":
באיזה אופן אוכלים לפי מנהגנו?
6. מה אוכלים תחילה לפי מנהגנו, ומה היא הסיבה לכך?
7. ממה נזהרים ביותר בעת הסעודה, וכיצד נזהרים?
8. מה נזהרים שלא לעשות כשנוטלים מים אחרונים ואמצעיים, ומדוע?
9. האם מותר לאכול מהמינים של הקערה בסעודה, ומאילו מינים?
10. "צפון": "ואח"כ יקח האפיקומן ויחלקו לכל בני ביתו לכל אחד כזית ויזהר שלא ישתה אחר אפיקומן ויאכל בהסיבה וצריך לאכלו קודם חצות":
מה הוא שיעור אכילת האפיקומן ב'דיעבד' ומ'לכתחילה', ומדוע?
11. "ויזהר שלא ישתה אחר אפיקומן":
א] למה? ב] מה הם ג' השאלות ששואל על-כך הרבי?
12. כיצד מפרש הרבי תיבת "ויזהר", ואיך על-ידי זה מתורצות כל הקושיות הנ"ל?
13. האם איסור זה (שלא ישתה אחר אפיקומן) הוא מעיקר הדין, ומה אומרים על מי שאכל ושתה ?
14. "בֵּרַךְ": "ואח"כ מוזגין כוס שלישי ואומר עליו ברכת המזון":
מה נשאל אדה"ז (אדמו"ר הזקן) ע"י בנו (אדמו"ר האמצעי) על דבר מים אחרונים שלפני ברכת המזון לעתיד לבא, ומה ענהו אדמו"ר הזקן?
15. עד היכן אוחזים הכוס מוגבה בברכת המזון?
16. היכן צריך המברך להגביה קולו בברכת המזון, ומדוע?

תשובות:

1. מרור בזמן הזה שאין פסח, אינו אלא מדרבנן.
2. כדי לתכוף הברכה (שתהי' תיכף) לעשיית המצווה.
3. בזמן הש"ס הי' מצוי במרור 'קפא' (מן תולעת) ולכן היו משקעים המרור כולו בחרוסת, ועתה אין מצוי כזה במרור ולכן אין להשקיע כולו (אלא מקצתו משום מצווה זכר לטיט) כדי שלא לבטל טעם המרירות.
4. כי לדעת הלל הזקן, בזמן שיש פסח אינו יוצא אלא אם-כן כורך פסח מצה ומרור ואוכלן ביחד. בזמן שאין פסח אינו יוצא ידי חובת מצה - שהוא מן התורה - אלא אם אוכלה בפני עצמה. ואינו יוצא ידי חובת מרור - שתקנוהו חכמים זכר למקדש - אלא אם-כן כורכו עם מצה ואוכלן ביחד.
5. מנהגנו, אוכלים שלא בהסיבה.
6. מתחילים באכילת הביצה (שעל הקערה) וטובלה במי המלח - והוא זכר לאבלות חורבן בית-המקדש, שכשהי' קיים היו מקריבים ואוכלים פסח.
7. נזהרים ביותר ממצה שרוי' ולכן המצות שעל השולחן מכוסות, שמא יפלו עליהם מים. קודם ששופכים מים או משקים שמעורבים בהם מים, לכוס או קערה, בודקים שלא יהיו בכלי פירורי מצה.
8. למים אמצעיים ואחרונים אין להעביר ידיו על שפתיו מחשש שרוי'.
9. החל מבוקרו של ערב פסח עד אחרי 'כורך' של סדר השני (בחו"ל) אין אוכלים מכל המינים הנכללים בחרוסת ומרור.
10. בדיעבד בכזית יצא, ולכתחילה טוב לאכול שני כזיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח. וכן הוא מנהג בית הרב.
11. א] שלא יבטל טעם האפיקומן. ב] 1) אם-כן, הי' לו להזהיר שלא יאכל אחר האפיקומן ובפרט שאכילה חמורה מן השתי'? 2) הי' צריך לומר, "ואסור לשתות" או "ואין לשתות" אחר אפיקומן, ומה הוא פירוש "ויזהר" שלא ישתה? 3) אזהרה זו הי' לו לכתוב אחר גמר דיני אכילת האפיקומן, כיון שזמנה אח"ז?
12. וי"ל: פירוש **ויזהר** שלא ישתה, היינו ע"י שישתדל שלא יהי' צמא. ובזה מובן כל הנ"ל: א] לא הוצרך להזהיר על אכילה, כיון שבלאו הכי האפיקומן צריך להיות נאכל על השובע. ב] לא בא להשמיענו דין איסור אכילה ושתי' אחר האפיקומן, כי מקום הדינים הוא בשו"ע ולא בסידור ורק הנהגות הסדר בא להשמיענו, שישתה באופן שלא יצמא אח"כ. ג] מובן שזהירות זו זמנה היותר אחרון הוא סמוך לאכילת האפיקומן וקודם לה, ולכן כתבה סמוך וקודם לתיבות "ויאכל".
13. מעיקר הדין אין איסור. והאוכל ושותה (בליל ב') אין עליו כלום אלא שנמצא מוציא עצמו מכלל המהדרין ועובר על דברי חכמים שאמרו לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל.
14. בנו של אדה"ז שאלו: מה יהי' עניין מים אחרונים לעתיד לבא כשיקויים מה שנאמר, "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"? ויענהו: עניינם אז יהי' בנוגע לאלה שעסקו בענייני עולם בטהרה.
15. אוחז הכוס בידו, מוגבה, עד סוף "בונה ברחמיו ירושלים אמן", אח"כ מעמידו, וחוזר ונוטלו לברכת "בורא פרי הגפן".
16. ב"יעלה ויבוא": המברך מגבי' מעט קולו באמירת "זכרנו" כו' "בו" (בית דגושה) "לטובה" כו' "לטובה" (בית רפוי') "לברכה" כו' "לחיים טובים", וכל המסובין עונים "אמן" אחרי: "לטובה", "לברכה", "טובים".

הַלֵּל - נִרְצָה

מְזָאגְט הַלֵּל.

וֶוער סְטוּט אַלֶע מִצְוֹות פּוּן פֶּסַח, דֶער אֵייבִּי שְׁטֶער הָאט עֶם זֵייעֶר לִיב.

לֹא לָנוּ, יְיָ, לֹא לָנוּ, כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד, עַל חַסְדְּךָ, עַל אֲמִתֶּךָ. לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם,
אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם, וֵאלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם, כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה. עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב,
מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם. פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ, עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ. אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ,
אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן. יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן, רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ, לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם. כְּמוֹהֶם
יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם, כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם. יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיְיָ, עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא. בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ
בַּיְיָ, עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא. יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַּיְיָ, עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:
יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ, יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן, יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ,
הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים. יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם. בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ, עֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם. לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָּל
יֹרְדֵי דוּמָה. וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:
אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלִי, תַּחֲנוּנָי. כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי, וּבְיָמַי אֶקְרָא. אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי
מָוֶת, וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי, צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא, אָנָּא יְיָ מַלְּטָה נַפְשִׁי.
חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק, וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ, דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי,
כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי. כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת, אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה, אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי. אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי
יְיָ, בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר, אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד. אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי, כָּל הָאָדָם
כֹּזֵב:
מָה אָשִׁיב לַיְיָ, כֹּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא. נְדָרַי לַיְיָ
אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָא לְכָל עַמּוֹ. יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ, הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו. אָנָּא יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ, אֲנִי
עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ, פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי. לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה, וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא. נְדָרַי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם,
נֶגְדָּה נָא לְכָל עַמּוֹ. בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ, בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַיִם, הַלְלוּיָהּ:
הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם, שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים. כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ, עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ. יְיָ לִי לֹא אִירָא, מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם, יְיָ לִי בְּעוֹזְרָי, וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי. טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ, מִבְּטֹחַ בָּאָדָם. טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ, מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים. כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי, בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם. סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי, בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם. סַבּוּנִי כִדְבֹרִים, דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים, בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם. דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל, וַיְיָ עֲזָרָנִי. עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ, וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה. קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים, יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל, יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה, יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל. לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה, וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ. יַסֹּר יִסְּרַנִי יָהּ, וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי. פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק, אָבֹא בָם, אוֹדֶה יָהּ. זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ, צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ. אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאֹת בְּעֵינֵינוּ. מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאֹת בְּעֵינֵינוּ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ:

אָנָּא יְיָ, הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּא יְיָ, הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְיָ, הַצְלִיחָה נָּא: אָנָּא יְיָ, הַצְלִיחָה נָּא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ, בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ. בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ, בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ. אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ. אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ. אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ, אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ. אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ, אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ. הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (עַל) כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ, וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ, וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ, וַיַּקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ, מַלְכֵּנוּ. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר, כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלַּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם י כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם סוּף ה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה ו כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם ה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ, מַלְכֵּנוּ, תָּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל, וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ, פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה. אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת, אֲדוֹן כָּל תּוֹלָדוֹת, הַמְּהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת, הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְיָ הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן הַמְּעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים, וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם, וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו, וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ, וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ, וְיָדֵינוּ פְּרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם, וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וּלְבָרֵךְ, אֶת שִׁמְךָ עַל אַחַת, מֵאֶלֶף, אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים, הַטּוֹבוֹת נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעִם אֲבוֹתֵינוּ מִלְּפָנִים. מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ, בְּרָעָב זַנְתָּנוּ וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ, מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ, וּמֵחָלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ. עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ, וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, לָנֶצַח. עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה, וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִּשָּׁבַע, וְכָל עַיִן לְךָ תְצַפֶּה, וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע, וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה, וְכָל הַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ, וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ, כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב, כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה, יְיָ, מִי כָמוֹךָ מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. מִי יִדְמֶה לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה לָּךְ וּמִי יַעֲרֹךְ לָךְ הָאֵל הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֶלְיוֹן, קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ, כָּאָמוּר לְדָוִד, בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ, הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ, הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ, הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב, רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ, לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה. בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְרוֹמָם, וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרֵךְ, וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדָּשׁ, וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלָּל:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בִּרְנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ, מַלְכֵּנוּ, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ, מְשִׁיחֶךָ:

וּבְכֵן, יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ, הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, כִּי לְךָ נָאֶה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְעוֹלָם וָעֶד. שִׁיר וּשְׁבָחָה, הַלֵּל וְזִמְרָה, עֹז וּמֶמְשָׁלָה, נֶצַח, גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה, תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת, קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת, בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. אֵל הַהוֹדָאוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. בּוֹרֵא כָּל הַנְּשָׁמוֹת. רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים. הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים:

הנוהגין לומר פזמונים אין להפסיק בהם בין ברכה זו ובין ברכת הכוס
אלא מיד אחר כך יברך על כוס ד׳:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותה בהסיבה:

ברכה אחרונה על הגפן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ. וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ. וְשַׂמְּחֵנוּ בָּהּ וּנְבָרֶכְךָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. (בשבת ורצה והחליצנו ביום השבת הזה): וְזָכְרֵנוּ לְטוֹבָה בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן.

ברכת בר״נ על שאר משקין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כָּל חָי. בָּרוּךְ חֵי הָעוֹלָמִים:

ואחר כך יאמר:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם:

כוסו של אליהו - הלל נרצה

שאלות:

1. היכן הוא מקום מזיגת כוסו של אליהו, ומי מוזגו ?
2. מה הוא טעם מזיגת כוס זה?

"מוזגין כוס ד' ופותחין הדלת ויאמר: "שפוך חמתך...".

3. מדוע מוזגין כוס ד' קודם אמירת "שפוך חמתך"? "ופותחין את הדלת".
4. מה הוא מנהג בית הרב כאן?
5. לשם מה פותחים את הדלת?
6. מה הוא הקשר בין אמירת "שפוך חמתך" ל"לא לנו"?

"הלל נרצה":

7. מה הפירוש "נרצה"?
8. מה הפירוש "הלל" (ב' פירושים)?
9. מה אומר אדמו"ר הזקן בליקוטי תורה על עניין הזמן שתקנו אמירת "הלל"?
10. ב"הודו לה' כי טוב - כי לעולם חסדו", איך מנהגנו ?
11. "יהללוך ה' אלקינו (על) כל מעשיך". איך צריך להיות על-פי הגהת כ"ק אדמו"ר, ומה הוא המקור לשינוי זה?

"הודו לה' – הודו לא-ל השמיים":

12. הלל סתם נקרא הלל המצרי. מדוע?
13. כמה פסוקים של הודאה להשם יתברך יש ב(סוף) הלל זה? וכנגד מה הם?
14. איך נקרא הלל זה בדרשת רז"ל? ומדוע?
15. מה הכניס רבנו הזקן בסידורו מול פסוקים הנ"ל, ומה זה בא להשמיענו?
16. "נשמת כל חי". מי ייסד תפילה זו, והיכן זה מרומז?

"הנוהגים לומר פזמונים אין להפסיק בהם בין ברכה זו
ובין ברכת הכוס אלא מיד אח"כ יברך על כוס ד':
ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי הגפן:
ושותה בהסיבה ברכה אחרונה על הגפן"

17. "הנוהגים לומר פזמונים". מה הוא מנהג בית הרב?
18. מדוע "אין להפסיק בהם"?
19. "אלא מיד אח"כ יברך". לכאורה זה כפל לשון אחר שאמר "אין להפסיק בהם"? ואח"כ יאמר: **לשנה הבאה בירושלים:**
20. כמה פעמים צריך לומר זאת?
21. מה הוא מנהג בית הרב לעשות אחר אמירת "לשנה הבאה"?

תשובות

1. בהגדה כתוב שיש למוזגו לאחר ברכת המזון, אך מנהגו של הרבי למוזגו תמיד לפני ברכת המזון. והטעם העיקרי לכך כפי שאמר בעצמו: "**עדיף להקדים רגע מהנדרש, מאשר לאחר. ועוד, שהרי יש בכלל מאתיים מנה - והרי אני עוסק בגאולה, ומוטב לזרז זאת**". כ"ק אדמו"ר הי' מדקדק למזוג בעצמו כוס זה, ומדור לדור דקדקו האדמו"רים בזה.
2. טעם כוס זה - כי אלי'הו הוא המעיד שישראל מקיימים מצוות מילה המעכבת בפסח כמו שנאמר, "וכל ערל לא יאכל בו". וכן כתוב שבלילה זה מלו ישראל עצמם.
3. כי ד' כוסות הם כנגד ד' כוסות של פורעניות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם, ואנו אומרים: בזה הכוס הננו משלימין המצווה, לכן עשה מה שהבטחתנו ושפוך חמתך גו'.
4. (כשחל בחול לוקחים מנורת נרות דולקים ו) הולכים לפתוח כל הדלתות שבין החדר שבו עורכים הסדר ורשות הרבים (או החצר), ואומרים "שפוך..." והשלוחים אומרים אותו אצל הדלת. קרה ואדמו"ר בעצמו, בלוויית אחד מבני ביתו, הלך לפתוח הדלת - ואז גם הוא אמר שפוך חמתך גו' אצל הדלת. בחזירת השלוחים, מתחילים "לא לנו".
5. כדי לזכור שהוא ליל שימורים ואין מתיראין משום דבר ובזכות אמונה זו יבוא משיח וישפוך הקב"ה את חמתו על הגויים.
6. כלומר, שפוך גו' ואע"פ שאין אנו ראויים - לא לנו ה' לא לנו כי אם לשמך גו'.
7. פירוש נרצה - אם עשה כסדר הזה הוא מרוצה לשמיים.
8. פירש רבנו הזקן: הלל - הוא לשון **שבח**. וגם לשון **בהילו נרו**.
9. שזהו זמן התגלות אמת ה' שמלמעלה למטה, שלמעלה הוא יש ולמטה הוא אין.
10. הגדול מקריא "הודו... כי לעולם חסדו", וכל המסובין עונים אחריו: "הודו... כי לעולם חסדו", "יאמר נא ישראל...". והוא חוזר ואומר עמהם "הודו... חסדו", ואח"כ מקריא: "יאמר נא ישראל...", והם עונים אחריו "הודו... חסדו, "יאמרו נא בית אהרן..." וכן בפסוק "יאמרו נא יראי ה'..." ובכל פעם אחר יאמר נא..." אומרים "הודו... כי לעולם חסדו" .
11. "יהללוך ה' אלקינו - כל מעשיך", ולא "על" כל מעשיך. וכהגהת אדמו"ר הצמח-צדק על הסידור שלו.
12. כי בסתם הלל לא כתיב בי' "נותן לחם לכל בשר" והיינו דבר גדול, והלל דכתיב בי' נקרא הלל הגדול.
13. יש בו כ"ו פסוקים של הודאה להשי"ת כנגד שם המיוחד.
14. בדרשת רז"ל נקרא הלל הגדול על-שם "כי גדול ה' ומהולל מאוד".
15. אדמו"ר הזקן הכניס בסידורו האותיות יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א, מול פסוקים הנ"ל. ובא להשמיענו שכוונה זו שייכת לרבים.
16. יש אומרים ששמעון בן שטח ייסד אותו ורמז שמו למפרע: **ש**וכן עד, **מי** ידמה, **ע**ד הנה, **ו**אילו פינו, **נ**שמת.
17. בבית הרב אין נוהגים לאומרם.
18. לפי שאינם אלא מנהג ותקנת חכמים הייתה לגמור הלל וברכת השיר על כוס ד'.
19. י"ל שמדגיש הטעם: מפני מה אין להפסיק, כי צריך לברך מיד, כנ"ל.
20. רק פעם אחת.
21. אחר אמירת לשנה הבאה בירושלים, האדמו"ר מחזיר ושופך היין מכוסו של אליהו לבקבוק, וכל המסובין מנגנים בשעה זו הניגון שעל הפסוק: א-לי אתה ואודך - מעשרת הניגונים של רבנו הזקן

שער שני
גמרא
סוגיות נבחרות
ממסכת פסחים

יחידות לימוד מסודרות לפי דינים

-הלכה יומית-

מסכת "פסחים" - "ערבי פסחים"

פרק עשירי

עמודים: צ"ט-ק"ט

עם משימות ומבחנים לתלמיד

לצד טקסט הגמרא המקורי

עם פירוש רש"י - רשב"ם ותוספות

דין יומי: איסור אכילה בער"פ סמוך למנחה

צט: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

(תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי)

ערב פסחים. לי גרסינן ערבי ניסן[א] ולי גרסינן ערב [ב]ה"ק ערב ששוטטין בו [ג] פסחים ל"ג ערב פסח

ערב פסחים [ד]סמוך למנחה לא יאכל אדם [ב]עד שתחשך [ג]אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב [ד]ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי: **גמ'** מאי אירייא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ה]אוכל והולך עד שתחשך אמר רב הונא לא צריכא אלא לר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הני מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל בערב הפסח משום חיובא דמצה מודה רב פפא אמר אפילו תימא רבי יהודה התם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה הוא דאסיר סמוך למנחה שרי אבל בערב הפסח אפילו סמוך למנחה נמי אסור ובערב שבת סמוך למנחה שרי והתניא לא יאכל אדם בערב שבת וימים טובים מתשע שעות ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך אמר מר זוטרא [ו]מאן לימא לן דמתרצתא היא

דילמא

ערב פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט: **לא יאכל.** כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה: **ואפילו עני שבישראל לא יאכל.** בגליל פסחים עד שיסב כדרך בני חורין [ו] זכר לחירות במטה ועל השלחן: **ארבע כוסות.** כנגד ארבעה לשוני גאולה המתורים בגלות מצרים והוצאתי אתכם והצלתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם בפרשת וארא[ז]: **ואפי'.** מתפרנס ממתחי של צדקה והיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) מי שיש לו מזון כ' סעודות לא יטול מן התמחוי: **גמ' כשהוא פחות.** ולא תכא סעודת שבת על השולחן: **לא לריכא.** דקתני ערב פסחים לא יאכל עד שתחשך אלא לרבי יוסי דאמר הולך ואוכל עד שתחשך: **אפילו תימא.** מתני' נמי רבי יהודה היא ובדין הוא דליתני ערבי פסחים לרבויי סמוך למנחה: **מכשע שעות.** היינו סמוך למנחה: משכשתא

פירוש רבינו שמואל תלמיד רש"י ז"ל

ערבי פסחים סמוך למנחה. מנחה קטנה. קודם למנחה מעט מלי שעה בתחלת שעה עשירית דתנן (לעיל דף נח.) תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה ונמלאת מנחה קטנה בט' ומחצה וסמוך ליה היינו מלי שעה קודם בסוף שעה תשיעית ותחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם כו'.** כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה: **ואפילו עני שבישראל לא יאכל.** בערבי[ד] פסחים עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות: **ולא יפחתו לו.** גבאי לדקה המפרנסין את העניים כדתנן (פאה פ"ח מ"ז) אין פוחתין לעני העובר ממקום כו' אלמא ליכא דלא יפחתו אגבאי לדקה קאי והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שלריך שיחזר בכל כחו אחריו אלא אורחא דמילתא נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפניו. ומצינו בב"ר (פ' פח) רב הונא בשם רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי בפ' וארא[ה]: **ואפילו.** הוא מתפרנס ממתחי של לדקה והיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי אפילו הכי אם לא נתנו לו גבאי לדקה ימכור את מלבושו או יוצה או ישכיר את עלמו בשביל יין לארבע כוסות: **גמ' אפילו ערבי שבשוק כו'.** אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו: **מעוס חיוכא דמלא.** שלא תהא נאכלת על השובע וחיוכא דמלא לילה הראשון חובה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: הכי גרסינן **אפילו עימא רבי יהודה הכשר מן המנחה ולמעלה כו'.** במילתיה דר' יהודה קתני מן המנחה ולמעלה ובמתניתין תנן סמוך למנחה: **מכשע שעות ולמעלה.** היינו מלי שעה סמוך למנחה: דילמא

ערב פסחים סמוך למנחה. מנחה קטנה. קודם למנחה מעט מלי שעה בתחלת שעה עשירית דתנן (לעיל דף נח.) תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה ונמלאת מנחה קטנה בט' ומחצה וסמוך ליה היינו מלי שעה קודם בסוף שעה תשיעית ותחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם כו'.** כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה: **ואפילו עני שבישראל לא יאכל.** בערבי[ד] פסחים עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות: **ולא יפחתו לו.** גבאי לדקה המפרנסין את העניים כדתנן (פאה פ"ח מ"ז) אין פוחתין לעני העובר ממקום כו' אלמא ליכא דלא יפחתו אגבאי לדקה קאי והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שלריך שיחזר בכל כחו אחריו אלא אורחא דמילתא נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפניו. ומצינו בב"ר (פ' פח) רב הונא בשם רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי בפ' וארא[ה]: **ואפילו.** הוא מתפרנס ממתחי של לדקה והיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי אפילו הכי אם לא נתנו לו גבאי לדקה ימכור את מלבושו או יוצה או ישכיר את עלמו בשביל יין לארבע כוסות: **גמ' אפילו ערבי שבשוק כו'.** אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו: **מעוס חיוכא דמלא.** שלא תהא נאכלת על השובע וחיוכא דמלא לילה הראשון חובה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: הכי גרסינן **אפילו עימא רבי יהודה הכשר מן המנחה ולמעלה כו'.** במילתיה דר' יהודה קתני מן המנחה ולמעלה ובמתניתין תנן סמוך למנחה: **מכשע שעות ולמעלה.** היינו מלי שעה סמוך למנחה: דילמא

לא יאכל אדם. פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרינן בגמ' דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' ט:) וא"ת ומה לא יאכל מי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל אלרוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' קז:) אכל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שריא וכן היה נוהג ר"ת[ג]:

סמוך למנחה לא יאכל. ואם תאמר והא אמר בכל שעה (לעיל ד' מ.) בליקות של נכרים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה בחמרוזה[ד] והכא אסר לאכול אפי' מבעוד יום וי"ל דבאותה הסעודה אדם נזהר ואינו אוכל כל שובעו כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מבעוד יום אין אדם נזהר ואוכל כל שובעו וסבר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה שבע יותר כי יתבכר המאכל במעיו והא דאייק רבא לקמן (ד' קז:) דחמרא גריר דאי אמרת מיסעד סעיד בין הכוסות הללו אמאי ישתה אף על גב דבאותה סעודה נזהר מלאכול שובעו [ה] אבל בשתיה לא אפשר לזהר ס"ל מכן ראשון לשני לאיכא לגודתא והלל דייק דדמי לסעודה אחרת: **עד שתחשך.** מקשי' אמאי איצטריך עד שתחשך פשיטא ועוד דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קתני ליה ואומר הר"י מקורבי"ל דגבי מצה דווקא בעינן עד שתחשך כתוספתא[ו] הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה ומצה ומרור איתקשו לפסח אבל סעודת שבת וימים טובים מצי אכיל להו מבעוד יום כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות דף ס:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש היום מבעוד יום[ז] ואומר מהר' יחיאל דכי פריך בגמרא מאי איריא ערבי פסחים כו' לא מצי לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דבעי למיתני עד שתחשך דכבר אשמעינן בחיזהו מקומן (זבחים ד' ט:) דקתני הפסח אינו נאכל אלא בלילה[ז] והכא אגב אורחיה תניא בקולר וכיצו יהודה תיכן אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא איצטריך למיתני דאתא לאשמועינן דאע"ג דשחיטת פסחים מבעוד יום אינו נאכל מבעוד יום כשאר קדשים וכן יש בירושלמי כרים פירקין תני ערב שבת עם המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך: **ואפילו עני שב'ישראל לא יאכל עד שיסב.** דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב[ז] ואין זה דרך חירות[ח] ויש מפרשים דאדלעיל קאי עד שתחשך ואפילו עני שבישראל פירוש אפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך[ט]: **לא יפחתו לו.** פי' רשב"ם גבאי לדקה וגרס (י) לא יפחתו וכן גרסה מדלא קתני לא יפחות לי יחיד וליכא למימר דיפחתו אד' כוסות קאי דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ם והא דקאמר מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. ואלרבע כוסות פירש רשב"ם כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:

לא יפחתו לו מארבע כוסות. מתוך הלשון משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוליא את כולם בשלו וסברא הוא דאמר שגא ארבע כוסות מקידוש בכל השנה שאחד מוליא את כולם ומיהו גם בקידוש שמא היה לכל אחד כוס כדמשמע לקמן (דף קו.) גבי חזיה להוא סבא דגמין ושתי אכל בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) גבי זמן משמע קצת שלא היה לכל אחד כוסו ועוד דאמר בגמרא (לקמן דף קח:) השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא והוא דשתה ריבא דכשא משמע דהם יצאו בשעיבא דהא בעינן ריבא דכשא ' ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשם הם כוס לעצמם[יא] אי נמי בבניו ובני ביתו קטנים מיירי שלא הגיעו לחינוך [יב] ואין אשתו בכלל ומיהו בגמרא משמע שלריך כל אחד ארבע כוסות דקתני (שם) הכל חייבין בארבע כוסות אחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה מה תינוקות אין משמע דלתנא קמא לריך כוס אף לתינוקות ויש לדחות דחייבין לשמוע ברכת ארבע כוסות קאמר[יב] ומשום חינוך ונראה להחמיר ולהלריך ארבע כוסות לכל אחד והמחמיר לריך ליזהר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא (לקמן ד' קה:) טעמו פגמו: **מאי אירייא ערבי פסחים.** ואם תאמר אמאי לא משני דתנא דפסח קאי כדמשני בפרק כל שעה (לעיל ד' ט.) גבי פת עבה ויש לומר משום דבפסח קאי אין לו להניח ערבי שבתות דתדירי בכל שבוע[יג] אי נמי הכא דאיכא למיטעי ולמימר דדווקא נקט ערב פסח משום חיובא דמצה לא הוה ליה למיתני ערב פסח וכן ברים מקום שנהגו (לעיל ד' נ:) איכא למיטעי דדווקא בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבן[יד]: **מן המנחה ולמעלה.** השתא סלקא דעתא דלאו דווקא אלא הוא הדין סמוך למנחה: דילמא

מסורת הש"ס

א א מי' פ"ו מהל' מלה אלכס יב סמג עשין מט טוש"ע א"ח סי' תעא סעיף ח:

ב ב מי' שם טור ש"ע א"ח סימן תעב סעיף ח:

ג ג מי' פ"ח מהל' מלה אלכס ח סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעב סעיף ג טסג"ר:

ד ד מי' שם אלכס ז טוש"ע א"ח שם סעיף יג:

ה ה מי' שם פ"ו אלכס יג ופ"ל מהלכות שבת אל' ד ופ"ו מהל' יש אל' מז סמג עשין כט ולאחין עה טוש"ע א"ח סי' רמט סעיף ב וסי' תקכט ס"ח טסג"ר:

מוסף תוספות

א. ורוצה לומר ערב פסח שבכל שנה ושנה. **תוס'** ר"י. **ב.** [נוכן] פירש הקונטרס ולא גרסינן ערבי אלא ערב. ר"רוזקא גבי שבתות ויו"ט שהן הרבה בשנה שייך למתני ערבי אבל פסח שאינו אלא פעם אחת בשנה לא שייך למתני ערבי [ון]. **שם.** **ג.** בערי"פ שחל להיות בשבת שהיה עושה סעורה **ד.** במצה עשירה. **תוס'** הרא"ש. **ד.** אלמא לא חיישינן כרי שיאכל מצה לתיאבון. **תוס'** ר"פ. **ה.** [ו]מוסיפין מחזל אל הקונטרס. **שם.** **ו.** ואין זה עיקור חירוש מתני' אלא לא יאכל. **תוס'** ר"פ. **ז.** משום דאין לו כרים וכסתות אלא ספסל. **שם.** **ח.** ולא צריך הסיבה קמ"ל. **תוס' הרא"ש.** **ט.** ולא אלא יאכל עד שיסב ולקתני קא. **תוס' שלמן.** **י.** והם לא שתו אלא מועטו. **שם.** **יא.** והוא נותן מכוסו לאחר שבירך לתוך כוסם ולהכי יצאו ראשו כוס שלפניהם. **שם.** **יב.** ואפילו תינוקות. **שם.** **יג.** [אבל] התם ראיירי באפיה דנוהגת רק בימים טובים ניחא ונקט פסח משום דקאי בפסח. **תוס' הרא"ש.**

ו) [ע' תוספות לקמן קז. ד"ה סמוך]. **ז)** [שבת ד' ל"ל בלילי. **ח)** [שמות יז]. **ט)** [ע"ב ע"ז]. **י)** [ע' תוס' לעיל ט. ד"ה תנא].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפילו עני וכו' כגי מורן במנוה רגל השלחן זכר לחירות שם"ה: **(ב)** תוס' ד"ה ערב וכו' ה"ק ערב שבוטטין בו הרבה פסחים: **(ג)** ד"ה סמוך וכו' מלאכול שובעו בשתים כנ"ל ותינא אכל נמסק: **(ד)** ד"ה לא יפחתו פי' רשב"ם וכו' וגרס. נ"ב פי' השתא דרשא קאי על עצמו אלא יאכל עד שתחשך ועד שיסב ושסיפא קאי אגבאי לדקה לא נתנו ולא יפחתו אלא לא נלא ריו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא יפחתו וכו' ואין אשתו בכלל. עיין ברכות כד. תי"ם ותמניא:

רבינו חננאל

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וכו'. דאמרינן מאי אורא ערב פסחים אפילו ערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב ורבי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך.

עבודה בגמרא - פסחים - צט: (1)

מ: מתני', "ערב פסחים" עד: גמ', "אמר מר זוטרא"

הדין היומי: איסור אכילה בערב פסח

מילים חדשות בארמית:

תרגם את המילים הארמיות! העזר בתרמילון!

(1) מאי איריא _____

(2) אפילו נמי _____

(3) לא צריכא _____

(4) הני מילי _____

(5) אפילו תימא _____

(6) התם... הוא דאסיר _____

(7) שרי _____

(8) נמי אסור _____

תרמילון:	אפילו תאמר| דברים אלו אמורים | אפילו.. גם כן
	| מה שייך | מדוע דווקא | שם, הוא שאוסר | מותר
	גם אסור| לא נצרכה (משנתנו להיאמר)

שאלות הכנה והכוונה - עבודה עצמית :

1. קרא את המשנה היטב ועיין בפירוש רש"י, רשב"ם ותוס' ולאחר-מכן, השב על השאלות הבאות:

א. איך גורסים, "ערב פסחים" או "ערבי פסחים"? _____

ב. איך יותר נכון לגרוס לכאורה? נמק תשובתך! _____

ג. אם-כן, איך נסביר את הגרסה המונחת לפנינו? (תוס' ד"ה "ערב פסחים", ב' הסברים) _____

_____

ד. מה הפירוש, "סמוך למנחה" (איזה זמן זה)? _____

ה. איזה איסור חל מאז, ועד מתי הוא נמשך? _____

ו. מדוע אסור, ואיזה סוג איסור הוא זה (דאורייתא/דרבנן/או חומרה בעלמא)? _____

ז. על מי חל איסור זה? _____

ח. מה הפירוש, "עד שיסב"? (רש"י) _____

ט. לאילו פריטים חייבים גבאי הצדקה לדאוג ל"עני המתפרנס מן הצדקה"? (רשב"ם) _____

י. ומה הדין אם הוא עני המתפרנס מן התמחוי"? (רשב"ם) _____

2. קרא את הגמרא מ: "מאי איריא"... עד: "אוכל והולך עד שתחשך", והשב:

א. על מה חולקים רבי יהודה ורבי יוסי בברייתא (ירושלמי, פסחים)? _____

ב. מה היא הסברה של רבי יהודה? _____

ג. לפי זה, מה מיותר במשנתנו, לומר? _____

ד. מדוע זה מיותר? _____

3. קרא את הגמרא מ: "אמר רב הונא..." עד: "משום חיובא דמצה מודה", עם רש"י ורשב"ם, והשב:

א. מתי אומר רבי יוסי "אוכל ושותה עד שתחשך", ומתי לא? _____

ב. מדוע יש חילוק בין ערב פסח לערבי שבתות? _____

ג. מה הוא החיוב של מצה? (רשב"ם) _____

ד. אם-כן, מדוע נצרכה משנתנו להיאמר (בשביל מה)? _____

4. קרא את הגמרא מ: "רב פפא אמר..." עד: "נמי אסור", עם פירוש רש"י ורשב"ם, והשב:

א. "אפילו תימא", מה נאמר? (רש"י) _____

ב. מאיזה זמן אסור לאכול לפי משנתנו, וממתי אסור לפי רבי יהודה? (רשב"ם) _____

ג. התבונן, מה ההבדל בין "סמוך למנחה", ל-"מן המנחה"?! _____

ד. אם-כן, מה מוסיף רב פפא על דברי רב הונא (לפי מה שענית בתשובה 4)? _____

5. קרא את הגמרא מ: "ובערב שבת..." עד: "עד שתחשך", עם פירוש רש"י ורשב"ם, והשב:

א. העתק את דברי הברייתא ! " _____ "

ב. כמה זה, "מתשע שעות ולמעלה"? _____

ג. לפי זה, מדוע לא יסתדרו דברי רב פפא? _____

ד. אם-כן, סכם! לפי מי תסתדר משנתנו (רבי יוסי או רבי יהודה)? נמק ! _____

_____

הבנת הסוגיה:

6. לפניך מילות מפתח מתוך הסוגיה, הסבר אותם וציין מימין את המהלך: ראיה/קושיה/תירוץ וכו':

☐ **מאי אריא... אפילו....נמי:** _____

☐ **דתניא: לא יאכל אדם...:** _____

☐ **אמר רב הונא לא צריכא...:** _____

☐ **רב פפא אמר אפילו תימא...:** _____

☐ **ובער"ש ...שרי, והתניא...:** _____

דין יומי: הַסֵּבָּה, הֵיכָן, כֵּיצַד וּמִי חַיָּיב (2)

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קח.

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני: **נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה סגן ומשום פסח.** וקסבר כרבי יהודה בן בתירא דאמר כולי יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים ערב דאתמול משכלה ערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כולי יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ומיתסרא בכך: **לא רב ששת אייספנים.** מעונג היה ואי הוה טעים מצפרא לא מצי למיטעם מלה למיתאן לאורתא: **עד שיסב.** הסיבה על לד שמאל: **מלא לריכה הסיבה.** כבני חורין שהוא זכר לגאולה: **מרור אין לריך הסיבה.** שהוא זכר לעבדות: **שמא יקדים.** אפרקדן קאי שמתוך שצוארו שותה לאחוריו שיפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ומתנק: **הוס וגינן אכירכי דסדרי.** נשענין כל אחד על ברכי חבירו: **כשוליא דנגרי.** תלמידו של נגר המלמדו אומנות: **ארבע כוסות.** שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגו' (בראשית מ, יא) וכדעת ברכת המזון: שם אף

רש"ם

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני בין השני לשלישי ומשום דחמרא מגבר גריר ליה הוא כדמפרש ואזיל: **בין שלישי לרביעי לא ישתה.** שלישי דברכת המזון דכיון דלא חיישינן עוד לגרירי ליבא לא שרינן ליה דגרמה כמוסיף על ארבעה כוסות. וכגמרא ירושלמי[1] נמצא למה כדי שלא ישתכר דתו לא חזי למיגמר הלילא ופריך התם הלא כבר משוכר הוא שהרי שתה הרבה בסעודתו ומשני יין שבתוך המזון לא משכר שלאחר המזון משכר: **נימא קסבר רב ששת סמוך למנחה גדולה סגן ומשום פסח.** וקסבר לה בשחיטת פסח כר' יהודה בן בתירא דאמר כולי יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים דכתיב בפסח בין ערב דאתמול משכלה לערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כולי יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ואיתסר איתסר: **ואי טעם מידי בלפרת.** לא מצי למיכל מלה למיתאן לאורתא: **עד שיסב.** הסיבה שלו לד שמאל: **מלא לריכה הסיבה.** כשאוכל מלה של מצוה לילה הראשון כבני חורין שהוא זכר לגאולה: **מרור אין לריך הסיבה.** שהוא זכר לעבדות: **דהתיא שעשה משעבי נחירות.** וכגאולה שהוא אומר הגדה. השתא שמעינן מינה דארבעה כוסות לריך הסיבה מרור אין לריך הסיבה: **פרקדן.** פניו(ו) כלפי מעלה ושוכב על אחוריו: **הסיבה ימין לאו שמה הסיבה.** שהרי בימינו הוא לריך לאכול: **שמא יקדים.** אפרקדן קאי שמתוך שצוארו שותה לאחוריו שפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונתנק כך פירש רבינו שלמה. וקשיא לי אמאי לא סמכיה לגאי ולא אהסיבת ימין. ורבותי פירשו שמא יקדים קנה לושט דושט הוי על (דרך) [לד] ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאליו כשהוא מעה כלפי ימין ואם יכנס בו המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושט ולכך(ז) נראה בעיני דאהסיבת ימין קאי מדסמכיה לדידיה: **אאפ אינה לריכה הסיבה.** מפני אימת בעלה וכפופה לו ומפרש בשאילתות דרב אחאי(ח) לאו דרכייהו דנשי למיזגא: **בן אלא אכיו לריך הסיבה.** אלא הוי כפוף כל כך: **כי מר.** רבה: **הוס וגינן אכירכי דסדרי.** כל אחד נשען על ברכי חבירו: **כי אתינן לבי רב יוסף.** דרבה מלך מקמי דרב יוסף: **כמוליא שמים.** דכתיב (דברים ו) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (לעיל דף כב:) השוה מורא רבו למורא שמים: **כשוליא דנגרי.** תלמידו של נגר שמלמדו אומנות: **שמא שאכל כזיתא מלה** לא גרסינן **נאחרונה:** שם אף

אלא אי אמרת מסעד סעיד. והא דאמרינן בפ' כילד מברכין (בברכות דף לה:) דחמרא סעיד ומשמח מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד[א]: **רב ששת הוה יתיב בתעניתא.** לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ומזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין ביומן אלא הבכורות בערב הפסח: **נימא קא סבר רב ששת משום פסח.** ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ[ב] לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות ולא אשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר סבירא ליה להחמיר שלא לאכול מן הבקר: **מאי** דהוה הוה. שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה לריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד דיין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצק להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהויא לחם עוני יש לאוכלה לרך חירות ומה שלריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן: **כולהו נמי צריכי הסיבה.** וכל ד' כוסות לריכים הסיבה בשעת שתיה וא"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה[ג]:

פרקדן. פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בענין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב לד עד.) במתני מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי כרעיה כדנקיט רומחא בידיה[ד]: **בפני רבו אין צריך הסיבה.** גרסה לאביי והוא רבו ומי אין לריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהכן יכא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו לריך הסיבה: שם אף

בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ואי אמרת מסעד סעיד אמאי ישתה הא קא אכיל למצה אכילה גסה אלא שמע מינה מגרר גריר רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסחא הוא דילמא מימשך ואתי לאימנועי מלמעבד פיסחא הוא וסבר לה כי הא[ה] דאמר רבי אושעיא אמר ר"א מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו ומצפרא זמן פסחא הוא דכולי יומא חזי לפסחא דסבר[ו] בין הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאידנא אמרי לא[ז] שאני רב ששת דאיסתנים הוה דאי טעים בצפרא מידי לאורת' לא הוה מהני ליה מיכלא: ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב: איתמר[ח] מצה צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי הא בתרתי כסי בתראי[ט] אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי עבדים היינו קאמר השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי[י] אידי ואידי בעו הסיבה[יא] פרקדן לא שמיה הסיבה הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה[יב] אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה[יג] בן אצל אביו בעי הסיבה איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי ת"ש[יד] (אמר) אביי כי הוינן בי מר זגינן אבירכי דהדדי כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן[טו] לא צריכתו[טז] מורא רבך כמורא שמים מיתיבי עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אצל רבו כי תניא ההיא בשוליא דנגרי איבעיא להו שמש מאי תא שמע דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא[יח] מיסב אין לא מיסב לא שמע מינה בעי הסיבה שמע מינה ואמר ר' יהושע בן לוי[יט] נשים חייבות בארבעה כוסות הללו שאף

(ברכות דף לה:) דחמרא סעיד ומשמח מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד[א]: **רב ששת הוה יתיב בתעניתא.** לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ומזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין ביומן אלא הבכורות בערב הפסח: **נימא קא סבר רב ששת משום פסח.** ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ[ב] לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות ולא אשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר סבירא ליה להחמיר שלא לאכול מן הבקר: **מאי** דהוה הוה. שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה לריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד דיין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצק להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהויא לחם עוני יש לאוכלה לרך חירות ומה שלריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן: **כולהו נמי צריכי הסיבה.** וכל ד' כוסות לריכים הסיבה בשעת שתיה וא"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה[ג]:

פרקדן. פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בענין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב לד עד.) במתני מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי כרעיה כדנקיט רומחא בידיה[ד]: **בפני רבו אין צריך הסיבה.** גרסה לאביי והוא רבו ומי אין לריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהכן יכא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו לריך הסיבה: שם אף

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ז מהל' מלה הלכה (ג) [יב] טוש"ע א"ח סי' תע ס"ג וסי' תעא ס"א בהג"ה:
מח ב מיי' פ"ז שם הלכה ח סמג עשין מא טור ש"ע א"ח סי' תעב ס"א:
מט ג מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סימן תענ ס"ב וסי' תעט וסי' תפ:
נ ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תענ ס"ג:
נא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
נב ו ז מיי' שם טור ש"ע שם ס"ה:
נג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
נד ט מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעיף ד:

רבינו חננאל

רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא. ומסקנא משום דהוה אסתניס ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה. יין איתמר רבעי הסיבה ואיתמר ולא בעי הסיבה. ואסקנא ארבעה כסי כולהו בעו הסיבה. פרקדן פירוש רובץ לאחוריו. ודש אומרים על פניו. הסיבת ימין לא שמה הסיבה. ולא עוד אלא שמא יקרים קנה לושט ויבוא ליידי סכנה. ואינה הסיבה אלא בשמאל. אשה חשובה בעיא הסיבה וזולתה לא. בן בפני אביו בעי הסיבה. תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים. אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס.

עבודה בגמרא - פסחים - קח. (2)

מ:גמ', "ואפילו עני שבישראל" עד: "שמע מינה"

הדין היומי: הַסֵּבָה

מילים חדשות בארמית:

1). מתח קו בין המשפט הארמי לתרגומו בעברית!

- איתמר משמיה דר"נ
- ולא פליגי
- הא בתרתי כסי קמאי
- הא בתרתי כסי בתראי
- אמרי לה להאי גיסא
- תרי כסי קמאי בעו הסיבה
- דהשתא הוא דקא מתחלא חירות
- מאי דהוה הוה
- ההיא שעתא דקא הויא חירות
- דאכתי עבדים היינו קאמר
- השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי
- אידי ואידי בעו הסיבה

- וזה בשתי כוסות אחרונות.
- זה בשתי כוסות ראשונות.
- נאמר משמו של רב נחמן.
- בשעה זו היא שיש בה חירות.
- אלו ואלו צריכות הסיבה.
- שעדיין עבדים היינו אומר.
- ולא נחלקו.
- אמרו זאת לצד זה.
- שתי כוסות הראשונות צריכות הסיבה
- מה שהיה היה
- כי עכשיו הוא שמתחילה חירות.
- עכשיו שנאמר כך ונאמר כך.

- פרקדן לא שמיה הסיבה
- איבעיא להו
- תלמיד אצל רבו מאי
- כי הוינן בי מר
- זגינן אבירכי דהדדי
- כי אתינן לבי רב יוסף
- אמר לן לא צריכיתהו
- כי תניא האי, בשוליא דנגרי
- מיסב - אין. לא מיסב - לא
- שמע מינה בעי הסיבה

- נשאלה להם ללומדים.
- כאשר היינו בפסח אצל אדוני (רבה).
- כאשר באנו לבית רב יוסף
- שכיבה אין שמה (אינה נחשבת) הסיבה.
- למד ממנה, צריך הסיבה.
- תלמיד אצל רבו, מה דינו (לעניין הסיבה).
- כאשר שנינו אותה בשוליית הנגרים שנינו.
- היינו נשענים זה על ברכיו של זה
- אמר לנו, אין אתם צריכים
- מיסב, כן יצא. לא מיסב, לא יצא

שאלות הכנה והכוונה - עבודה עצמית:

1. גמ': "ואפילו עני שבישראל"... עד: "ולא פליגי". עיין על כך ברש"י ורשב"ם והשב:
   - א. על מה דנים כאן"? _____
   - ב. מצה, צריך הסיבה? _____
   - ג. מדוע? _____
   - ד. מרור, צריך הסיבה? _____
   - ה. מדוע? _____
   - ו. יין, צריך הסיבה? _____
2. גמ': "ולא פליגי"... עד: "פרקדן". עיין תרגום רבינו חננאל ומפרשים (רש"י ורשב"ם) והשב:
   - א. היכן (באלו כוסות) חולקים הדעות אם יין צריך הסיבה או לא? _____
   - ב. מה היא הסברה לצד א' (שתי כוסות ראשונות)? _____
   - ג. מה היא הסברה לצד ב' (שתי כוסות אחרונות)? _____
   - ד. כמו מי ההלכה? _____
   - ה. מדוע? _____
3. גמ': "פרקדן"... עד: "אשה אצל בעלה". עיין רש"י ורשב"ם והשב:
   - א. מה הפירוש "פרקדן"? _____
   - ב. האם זה נחשב הסיבה? _____
   - ג. פרט עוד דברים שלא נחשבים הסיבה? _____
   - ד. מה היא הסכנה המוזכרת כאן? _____
   - ה. על מה מוזכרת סכנה זו, האם לגבי אכילה על צד ימין או לגבי שכיבה? הוכח תשובתך! _____
4. גמ': "אשה אצל בעלה"... עד: "שמע מינה". עיין רש"י ורשב"ם והשב:
   - א. מה הוא דין אשה רגילה כשהיא ליד בעלה לעניין הסיבה? _____
   - ב. מדוע? (רשב"ם)? _____
   - ג. איזו אשה רשאית להסב ליד בעלה? _____
   - ד. מה הוא הגדר של אשה חשובה לפי דעתך? _____
   - ה. מה הוא דין, בן אצל אביו? _____
   - ו. מדוע שואלת הגמרא: "תלמיד אצל רבו מאי", ולא קובעת מיד הלכה כמו בבן? _____
   - ז. מה היא הראייה הראשונה לשאלה זו? _____
   - ח. מה היא הראייה השני'ה לשאלה זו? _____
   - ט. מה הפירוש: "מורא רבך כמורא שמיים", ומהיכן למדים זאת? (רשב"ם). _____
   - י. מה הוא דין, "שמש אצל רבו", ומהיכן מדייקים זאת? _____

דין יומי: דין ד' כוסות - שיעור הכוסות

קח: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

שאף הן היו באותו הנס. ומי לא אמר טעמא לא היו חייבות משום כוסות דרבנן כעין דאוריתא תיקון: **היו באותו הנס.** פי' רש"ס שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ומרדכי ע"י יהודית וקשה אלף משמע שאינו עיקר[א] ועוד דבירושלמי גרים אף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד [ב] והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הוסבתי התם בעשה דאורייתא[ג] אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס[ד]: **שתאן** חי יצא. משמע דלכתחלה בעי מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות ד' נ:) אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה דבפ' שלשה שאכלו (שם נא.) אמר י' דבריס גאמרו בכוס של ברכה ונרוץ מי וכש"י פי' שם דהא דקאמרינן לברך מי היינו שיתנו מי בכוס ברכת המזון[ד] לאפוקי שלא ימזגו בכוס זה ויפסוק בכוס אחר ויברך וכ"מ פי' דמי דהתם היינו מזיג ולא מזיג כדאמר בכן סורר (סנהדרין ד' ע.) אינו נעשה בן סורר עד שיגנב יין מי ומוקי לה במזיג ולא מזיג והא דמשמע בהמונית יין (שבת ד' עו:) שמחזו כרחוי דקאמרינן כדי שימזגו ויעמוד על רביעית היינו בברכת המזון דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' נא.) ומוסיף בברכת הארץ ואומר ר"ת דמוסיף מים ולא כפרש"י דמוסיף יין וכן מפרש בערוך[ה] ובני גרבוג"[ו] מפרשי דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור דאמרי' בפ' בתרא דמכות (ד' טז.) ריסק תשע נמלים ומ' חיה והיינו שלם לאפילו מת נמי תשיב בריה דאמרינן בסוף גיד הנשה (חולין ד' קב:) גבי לפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו ואמרינן נמי (נ"ק ד' מז.) שבירתן זו היא מיתתן[ז] ואחי שפיר דכולהו עשרה דברים אכוס קיימי ונראה דדוקא ביינות שלהם שהיו חזקים צריך מזיגה אבל בשלנו לא[ח]: **ברת** אחת. נראה כפירוש רשב"ם ששתאן לצופין ולא כפירש"י שעירה ארבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות: **ידי יין יצא.** פי' ידי שמחת יו"ט אלא אם כן יצא ידי ארבעה כוסות:

אחד חדש ואחד ישן. פירוש שפירש רשב"ם דישן עדיף הוא עיקר דאמרינן (מגילה ד' טז:) ולאביי שלא כותא וגו' יין ישן שרוח זקנים נוחה הימנו ואמרינן (ב"ב ד' לא:) כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירשו לעיל בכילד צולין (ד' פה.) גבי אחד עלם כו': **רובא דכבא.** היינו כמלא לוגמיו כדפרי' לעיל ומיהו לכתחילה צריך לשתות רביעית: **ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה.** אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיג' כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס"ד דמקשה דמזיגת כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית הלוג ובריית קתני רביעית הלוג יין מי בין כולן רובע רביעית לכל אחד והא דקתני אחד מזוג לא שדי ברביעית מזוג אלא כלומר אחד יכול לשתותו מזוג אבל מ"מ בריית לא מיירי אלא בחי דסגי רביעית לכל ד' אף קשה אין היה סבור המקשה דסגי לכולהו במזיגת כוס יפה והא איכא בהני ארבעה כוסות כוס של ברכה שהוא כוס יפה ורשב"ס נמי הקשה הלא בריית סתמא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי חד שיעורא הוא דכדי מזיגת כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין מי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המזיגה וה"ג מיירי בריית דמצרכא רביעית עם המזיגה ומתחילה היה סבור דמצרכינן יין מי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומזוג אשתייה קאי ולא ארביעית דבריית אבל לבתר דשתי קאי שפיר ארביעית והך סוגיא כרב נחמן וכרבא דרים המונית (שבת ד' עו:) דסבירי כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג יין מי כדי שימזגו ויעמוד על רביעית הלוג ושיעור הולאת יין תנן התם דהוי כמזיגת הכוס יפה דהיינו רובע רביעית ועי"ש מזיגה יעמוד על רביעית כשיעור כל המשקין דקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית דאמיי פריך עלה התם תדע דתנן ובמזוג שני חלקי מים ועוד מים ובכד ומנטרפין ונראה לפרש דלאביי צריך רביעית שלימה להוצאת שבת וכן משמע התם נהחיא שמעתא דקאמר אביי עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכדי בעי רביעית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין מי בין מזוג אבל מים בכד לא מצטרפים:

אל תרא יין כי יתאדם. הכא מייתי האי קרא לחשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (ב"ב ד' נ:) פי' רש"ס התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש:

מון

> **שאף הן היו באותו הנס** [ב] א"ר יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא [ג] ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת [ד] רב אמר [ה] ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק [ו] והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מידתה כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא [ז] מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [ח] אל תרא יין כי יתאדם ת"ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים [ט] ואחד תינוקות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין [י] אלא מחלקין להן קליות

[ד] שאף הן היו באותו הנס. דלמאן דאמר דבעינן כוס יפה דקאמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא [ג] ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת [ד] רב אמר [ה] ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק [ו] והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מידתה כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא [ז] מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [ח] אל תרא יין כי יתאדם ת"ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים [ט] ואחד תינוקות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין [י] אלא מחלקין להן קליות

[ה] ידי יין יצא. כלומר אין זו מצוה שלימה: **כדי רביעיים.** כין כולן. קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית דהיינו כוס יפה: ה"ג **מאי כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד דהוו לה כולהו רביעיים: אל תרא יין כי יתאדם.** אלמא יין מראה בעי: קליות

רשב"ם

שאף הן היו באותו הנס. דאמר במס' סוטה (ד' יא:) בשכר נשים לדקניות שהיו באותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי[ז] משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה במס' שבת (ד' כג.) לשון מורינו הגי': **אמר ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן.** בכל אחד כדי שיהא בהן מזיגת כוס יפה של ברכה שיעורו רובע רביעית לוג כדי שימזגו ויעמוד על רביעית לוג. בכל אחד אלא דרי על חד תלת מיא לאו אחד מרבא הוא הכי מפרשינן לה במס' שבת בהמונית יין (ד' עו.). והשתא קס"ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של בהמ"ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' כדאי' במס' ברכות (ד' נא.): **שתאן חי.** אלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבבליר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל ה"נ חי בעינן רביעית: **בבת אחת.** עירה ארבעתן בתוך כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. וא"ל דהכי פירושו בבת אחת אלא על סדר משנתינו אלא שתאן לופין: **השקה מהן.** מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: **ידי יין יצא.** ששתה ארבעה כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג. והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: **ידי יין יצא.** משום שמחת י"ט כדתניא לקמן (דף קט.) ושמחת בחגך[ח] במה משמחו ביין: **אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא.** וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר ולריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: **לריך שיהא בהן כדי רביעיים.** כלומר בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: **אחד חי.** לריך רביעיים דבליר מרביעית לא חשיבא שתייה כדאפקא לן מכל משקה אשר שתה (ויקרא יא): **ואחד מזוג.** שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים דהוי בין כולהו רביעית: **ואחד ישן.** שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש. אי נמי חדש אין בו טעם יין: **לריך שיהא בו טעם יין.** למעוטי חדש וישן: **ומראה.** שיהא אדום: **קתני מיסה כדי רביעיים.** לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד יין ש"ל דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים **אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעיים.** תירוצא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שימזגו ויעמוד על רביעית כדאמר בהמונית יין (שבת ד' עו:) כך נראית שיטה בעיני ועיקר. ורבינו (ט) פי' שכך מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן וברייתא קאמר לכל אחד ואחד ותירץ הגמ' דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא ברייתא סתמא קתני לריך שיהא בהן ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: **אל תרא יין.** אל תתמוה להיות רוגל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמזהר עליה אלא להסתכר בו: **ואחד ספינוקות.** שגם הם נגאלו: **וכי מה תועלת יש לתינוקות.** הלא פטורין מן המצות: קליות

[ז] שאף הן היו באותו הנס. כדאמרינן (סוטה דף יא:) בשכר נשים לדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי[ז] דמשום דע"י אסתר נגאלו וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (דף כג.): **[כדי מזיגת כוס יפה.** שיעורו רובע] רביעית כדי שימזגו ויעמוד על רביעית לוג דאמרה לא אמרה הוא[ח]. וקא סלקא דעתך דבין כולם קאמר שמואל דליהוי רובע רביעית יין: **שתאן חי.** אלא מזגו במים: **בבת אחת.** עירה ארבעתן לתוך כוס אחד: **ידי יין יצא.** שתתה ד' כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה: **כדי רביעיים.** כין כולן. קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית דהיינו כוס יפה: ה"ג **מאי כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד דהוו לה כולהו רביעיים: אל תרא יין כי יתאדם.** אלמא יין מראה בעי: קליות

רשב"ם

שאף הן היו באותו הנס. דאמר במס' סוטה (ד' יא:) בשכר נשים לדקניות שהיו באותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי[ז] משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה במס' שבת (ד' כג.) לשון מורינו הגי': **אמר ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן.** בכל אחד כדי שיהא בהן מזיגת כוס יפה של ברכה שיעורו רובע רביעית לוג כדי שימזגו ויעמוד על רביעית לוג. בכל אחד אלא דרי על חד תלת מיא לאו אחד מרבא הוא הכי מפרשינן לה במס' שבת בהמונית יין (ד' עו.). והשתא קס"ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של בהמ"ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' כדאי' במס' ברכות (ד' נא.): **שתאן חי.** אלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבבליר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל ה"נ חי בעינן רביעית: **בבת אחת.** עירה ארבעתן בתוך כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. וא"ל דהכי פירושו בבת אחת אלא על סדר משנתינו אלא שתאן לופין: **השקה מהן.** מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: **ידי יין יצא.** ששתה ארבעה כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה: והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: **ידי יין יצא.** משום שמחת י"ט כדתניא לקמן (דף קט.) ושמחת בחגך[ח] במה משמחו ביין: **אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא.** וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר ולריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: **לריך שיהא בהן כדי רביעיים.** כלומר בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: **אחד חי.** לריך רביעיים דבליר מרביעית לא חשיבא שתייה כדאפקא לן מכל משקה אשר שתה (ויקרא יא): **ואחד מזוג.** שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים דהוי בין כולהו רביעית: **ואחד ישן.** שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש. אי נמי חדש אין בו טעם יין: **לריך שיהא בו טעם יין.** למעוטי חדש וישן: **ומראה.** שיהא אדום: **קתני מיסה כדי רביעיים.** לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד יין ש"ל דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים **אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעיים.** תירוצא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שימזגו ויעמוד על רביעית כדאמר בהמונית יין (שבת ד' עו:) כך נראית שיטה בעיני ועיקר. ורבינו (ט) פי' שכך מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן וברייתא קאמר לכל אחד ואחד ותירץ הגמ' דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא ברייתא סתמא קתני לריך שיהא בהן ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: **אל תרא יין.** אל תתמוה להיות רוגל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמזהר עליה אלא להסתכר בו: **ואחד ספינוקות.** שגם הם נגאלו: **וכי מה תועלת יש לתינוקות.** הלא פטורין מן המצות: קליות

מסורת הש"ס

ז) [שבת סג. מגילה ד. ערכין ב.]. ח) מיר לח. ט) [נכר"ף ובכלי"ש לחא מיכות רב אמרן]. י) [מגילה ד.]. כ) [שבת עו.]. ל) [מגילה ד.]. מ) [דברים עז]. נ) [ועיין תוספות מגילה ד. ד"ה אלא אין]. ס) ערך עבר. ע) [ועי' תוספות ברכות ג: ד"ה מודים וכו']

תורה אור השלם

ג. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמִישָׁרִים: משלי כג לא

הגהות הב"ח

(ט) רשב"ם ד"ה ס"ג וכו' ורבינו שלמה פי' שכך מקשה וכו' קאמר רובע רביעית בין טע':

מוסף תוספות

א. [ו]לפורשו היה לו לומר שהן. **תוס'** מגילה ד. ב. לכך נראה דה"פ ראף הן היו וכו'. כלומר שאף להן נעשה נס כמו לאנשים. **תוס'** ר"פ. וכן בסוסת שהיו משועבדות לפרעה במצרים וכן בחנוכה הגדרה היתה מאז עליהן. **תוס'** מגילה סט. ג. לא נתחייבו נשים מטעם שאף הן היו באותו הנס. **תוס'** הרא"ש. ד. ומזונו בתוכו. **סט.** ה. ר"שיך מותה בכלי. **תוס'** ב"ב נ:

עבודה בגמרא - פסחים - קח. (3)

מ:גמ', "ואמר רבי יהושע בן לוי" עד: "דהוי להו כולהו רביעית"
הדין היומי: ד' כוסות

מילים חדשות בארמית:

1). מתח קו בין המשפט הארמי לתרגומו בעברית!

- והוא דאשתי
- רובא דכסא
- מיתיבי
- קתני מיהת
- ואת אמרת
- אמרי
- אידי ואידי
- חד שיעורא הוא
- מאי ... דקאמר
- לכל חד וחד
- דהוי להו
- כולהו רביעית

- זה וזה (שתי הלשונות).
- ואתה אמרת.
- והוא ששתה (הוא עצמו).
- אומרים (משיבים).
- את רוב הכוס.
- שנינו על כל פנים.
- מהו... שאמר.
- מקשים הלומדים (מן הברייתא).
- שיעור אחד הוא.
- כולן יחד (שיעור של)
- לכל אחד ואחד.
- הרי הן.

שאלות הכנה והכוונה - עבודה עצמית:

2. גמ': "ואמר ר' יהושע בן לוי"... עד: "שאף הן היו באותו הנס". עיין על כך ברש"י ורשב"ם והשב:

א. איזה דין אמר ר' יהושע בן לוי? _____

ב. מה היא הסברה שהביא לדין זה? _____

ג. כנגד מה ג' כוסות ראשונות, וכנגד מה כוס ד' (רש"י)? _____

_____

ד. מהיכן מוכיחים שאף הן היו באותו הנס (רש"י)? _____

_____

ה. היכן עוד מצינו שאף הן היו באותו הנס (רש"י)? _____

3. גמ': "אמר רב יהודה אמר שמואל"... עד: "והוא דאשתי רובא דכסא". עיין רש"י ורשב"ם והשב:

א. מה הוא השיעור של ד' כוסות הללו לפי דברי רב יהודה (רש"י)? _____

ב. איך מכונה שיעור זה בלשונו של רב יהודה? _____

ג. את מה מכנים "כוס יפה" (רשב"ם סוף ד"ה הנ"ל)? _____

_____

ד. לפי דעתך, מדוע נקראת כוס כזאת "כוס יפה"? _____

ה. מה הפירוש: "שתאן חי" (רש"י)? _____

ו. מה הדין אם שתאן חי? _____

ז. מה הפירוש: "שתאן בבת אחת" לפי רש"י? _____

ח. מה הפירוש: "שתאן בבת אחת" לפי הרשב"ם (דיבור המתחיל: "ונראה לי דהכי פירושו")? _____

ט. עיין בתוס' ד"ה "בבת אחת", כמו מי הוא מפרש, ומהיכן מדייק זאת? _____

י. מה הדין אם שתאן בבת אחת? _____

יא. מה הפירוש: "השקה מהן לבניו ולבני ביתו" לפי' הרשב"ם? ומה הדין? _____

יב. כיצד מפרש רבא את הדין: "שתאן חי יצא"? _____

יג. מדוע, "ידי יין יצא", ואילו "ידי חירות" לא יצא? (עיין רש"י ורשב"ם) _____

יד. כיצד מפרש רב את הדין: "שתאן בבת אחת יצא"? _____

טו. מה הפירוש: "ידי יין יצא, ידי ארבע כוסות לא יצא"? (עיין רש"י ורשב"ם) _____

טז. כיצד מפרש רב נחמן בר יצחק את הדין: "השקה מהן לבניו... יצא"? _____

4. גמ': "מיתיבי" ... עד: "דהוי להו כולהו רביעית". עיין רש"י ורשב"ם והשב:

א. העתק את חלקה הראשון של הברייתא שהגמרא מביאה! " _____

ב. במה שונים דברי הברייתא מדברי שמואל שלפנינו? _____

ג. האם שוני הדברים נוגע לדין? כיצד? (מה הנפק"מ בין "כוס יפה" ל"כדי רביעית") _____

ד. לפי זה על מי קשה? _____

ה. הגמרא משיבה: שכוונת שמואל באומרו "כדי מזיגת כוס יפה" הוא לכל אחד ואחד. לפי זה כיצד זה מתיישב עם לשון הברייתא "כדי רביעית"? _____

5. סכם את הדינים על-פי הטבלה הבאה :

הנדון:	הדין:
נשים בשתיית ד' כוסות:	
שיעור מזיגת היין בכוס אחת:	
שיעור מזיגת היין בכל ד' הכוסות:	
שתאן חי:	
שתאן בבת אחת:	
השקה מהן לבניו ולבנותיו את רוב הכוס:	
השקה מהן לבניו ולבנותיו את מיעוט הכוס:	

דין יומי: ארבעה כוסות ומנהגי הסדר

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קט.

מסורת הש"ס

א) מ"ש דר' טרפון. ב) מ"ש כדי שיאמלו. ג) טוכ"ת. ד) ע"ש דלתא רבי עקיבא. ה) [מוסיפת יומא פ"ד ס"ב]. ו) ומוסיפת רש"ל. ז) [ני' הערוך קרסנא]. ח) מ"ש כרכרכתא. ט) עיין לעיל ד: יד. יומא לא. מגילה יח. טוכ"ת ו. י) [ני' קנו:]. יא) [פ"י ס"ו]. יב) (בפיוט פ' שקלים).

תורה אור השלם

1. וְשַׁמְחָתָ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֲמָתְךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: (דברים טז יד)
2. וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְ אֱלֹהֶיךָ: (דברים כז ז)
3. וַיֵּן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ וְלֶחֱדַל פָּנִים מִשֶּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: (תהלים קד טו)
4. וְאִישׁ כִּי הִצִּא מִמֶּנּוּ שִׁבְטָה עֵרֶב וְרָחֵץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: (ויקרא טו יז)

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ מוסיף מצה בליל פסחים (בלא ישנו) תפ"מ. וכ"כ לקר קמא דרש"י לא גרסינן ליה: (ב) תוס' ד"ה בכים ועלה רביעית הלוג כיצד רביעית אמנם אסלך אסולה ומן הטוערים קח אחד מעשרים ומעמיד יוסר כ"כ פר' ל' מעשרים שהוא סלה ומחלה ומח"כ יוסר אחי פעמים מלגן כ"כ כילד מסלה ומחלה ג' לוגן שהוא מלגן כ"כ מל"ש לוג ומח"כ מלגן כ"כ מג' לוגן שיל רביעית אלוג: (ג) בא"ד ושל אחמעית וכן תעשה בכים קח הרבע וכבר אסלך כ"ל ומיכם מאר"ש נמחק: (ד) בא"ד ולאחר שסלכנו מן אחים מהר"ר ולפי מלמוד שלנו:

גליון הש"ס

גמ' אין שמחה אלא ביין. עי' כ"י ל"ם סימן תקכ"ט וכמ"ש פ"ב דמלה:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) רשב"ם ד"ה קליות וכו' ר"ל אומר מעלה וכו'. כ"ב יש לאן גמנוס ופרוכ בלשון הרשב"ם כי לשון זה לא נמצא בכל אתסגיות בלתו אפרק ופ"ע לשניהו גם יפלא קצת רלות הרשב"ם מפם חה ר"ל כזחסן:

מוסף תוספות

א. ר"משום הכי לא היה צריך שומנו מללמוד. תוס' ריש. ב. לרוש באגדה. שם. ג. וקאמר הכא ובלילי שסחים לא הוי ודרשות כרי שלא יישנו התינוקות. שם. ד. מוכח בהריא שהוא פחות מרביעית הלוג. תוס' הרא"ש. ה. חשבון א' קנר מה"ר יחיאל מפר"ש. תוס' הרא"ש.

קליות. קלי מחטים ישנים: **מוטפין מצה.** מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו. ואית דמפרש מוטפין מצה לוקלין מהר וזה הלשון עיקר מדמייתי הא דר"ע בהלה: **מוך מערבי פסחים.** כדי שיעמו התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה: **קפסא דמורייפא.** מדה שמוכרין בה את המוריים: **סמנפא קדמייפא.** מדה שסיתה בה כסר בטבריא: **טוס יפירס.** על תמנתא דהשתא רביעית: **וכס מעערין רביעיס לפסח.** שהיו ממלאין אותה ומענרין אותה לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מליאה ומיס הנשאריס בתמנתא הן הן רביעית: **כרוס אלבעיס.** וכרוס חלי אלבע ורוס מומס אלבע: **נרכרכתא.** גדול שיס בטעמא לרבע אלבעיס מהן: אמה

רשב"ם

קליות. קלי מחטים ישנים דחדש אסור עדיין בלילה הראשון של פסח. ומקומות יש בספרד שמייבשין חטים ישנים במחבת על גבי האור ואוכלין אותם עם אגוזים בקיעות שעודה מפי רבינו שמואל החסיד וגם במשנה מצינו קליות מחטים ישנים ושנויה במסכת תרומות (פ"ה משנה ג) אגב גרגא דתנן שאם תרומה טהורה שנפלה לחחות ממאה חולין טמאין תירום ותיסרף רבי אליעזר אומר תעלה א) ותאכל נקודים או קליות או תלוש במי פירות: **מוטפין מצה.** מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו ואית דמפרשי מוטפין מצה לוכלין מהר שי לשונות הללו פירש רבינו. ויש גורסין מצות מגביהין את הקערה שיש בה מצה ומרור וכ' תבשילין. ולי נראה מוטפין שלא יהו ישנים מתוך מאכל התינוקות שלא יהו ישנים מתוך מאכל הרבה כדרך התינוק אחר אכילתו ושוב לא ישאלו אבל עכשיו כשמוטפים מהן לא ישנו וישאלו כלומר לא ישנו שלא אכלו כדי שבעון וישאלו כשיראו השינויים שאינו עושין היכירא לתינוקות כדלקמן[יא]. וכן מוכח לשון התוספתא[יב] דתניא רבי אליעזר אומר מוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן רבי יהודה אומר משמו אפילו לא אכל אלא חזרת אחת ולא טיבל אלא פרפרת אחת מוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן כלומר גחלין. ורבינו פי' שכן עיקר אותו הלשון שפירשתי מוטפין ממהרין לאכול מדקתני הא דר"ע בתרה ואיכא למימר דאגב גרגא דקאמר כדי שלא יישן קא מייתי נמי להא עובדא דר' עקיבא דתיים שלא ישנו ותרי מילי מינהו רבי אליעזר איירי לתוקף מן התינוקות אחר שאכלו מעט כדי שלא יישנו ור"ע איירי שצריך למהר לעשות הסדר טרם ישנו: **מוך מערבי פסחים.** כדי שיישנו את התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה. ת"ל כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשך ישנים התינוקות: **אגסים כראוי לפס ביין.** גמ' קאמר לה: **קיפסא דמורייפא.** מדה שמוכרין בה המוריים: **וכס מעערין רביעיס של פסח.** שממלאין אותה ומחלקין אותה לארבע כוסות הלוג הרבע רביעיות: **סמנפא.** מדה והיינו תומן ועוכלא דמסכת סוטה (דף ח:): **טוס יפירא על דא.** תמנתא: **וכס מעערין רביעיס של פסח.** שהיו ממלאין אותה ומענרין לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מלאה ומיס הנשאריס בתומנתא היא רביעית: **[רביעיס] של טורס.** כגון רביעית יין של זיר הלבה למשה מסיני (סוכה דף ו.) ורביעית דם הבאה משני מתים דנפקא לן מקרא (זיר דף לח.) וכגון רביעית שמן לרקיקי זיר לאיכא דילף לה מקרבי במנחות (דף פט.). ומדת חלב הכלי בריבוע הוי אלבעים אורך על אלבעים רוחב ברוס אלבעים וחלי אלבע וחומס אלבע ומנא לן ממקוה: **כדאנית ורחץ במיס אם כל בשרו במיס במי מקוה.** מיס המיוחדים שנקוו מתחלה מעצמן מדלא כתב במיס למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל: **כל בשרו.** מדלא כתב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן: דהיינו

חוץ מערבי פסחים. ה"ג רבינו שמואל ולא נהירא[א] דאמרו לא יוכלו ליתן בלא אפיסה ועשה שני שפיכות שמא יעבכו עד שיתפך הרבה אם כן לא היו צריכין לעמוד ביום כי אם בלילה לכך נראה דנרים לילי פסחים והיו רגילין[ב] בבית המדרש לילי י"ט כדאמרינן (ביצה דף כא.), מעשה בשמעון התימני שלא בא בלילי י"ט לבית המדרש לאחר בא בלילי יהודה בן בבא[ג]: **שנאמר ושמחת אתה וביתך.**

תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה גבי רגל ושמחת אתה ובתך ובתך וי"ל דליף ממעשר דכתיב ביתו בהדיא: **בא"י בבלי פשתן המנוחצין.** אבל בבבל לא היו בקיאים לנהון דאמר (תענית כט:) ניהון שלנו בכיסום שלהם:

במה משמחו ביין. היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בבשר: **וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת.** תימה דהאי קרא בהר עיבל כתיב ולא מייתי קרא דושמחת בחגך דדכתיבן מייתי בחגיגה (דף ח.) לדבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וי"ל דמשום דהכא בהדיא כתיב וזבחת שלמים ושמחת: **תמניתא.** פי' רש"ס דהיינו תומן ועוכלא ולא נהירא דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף ג.) תשיב לוג וכביעית הלוג תומן ועוכלא וכל מדה ומדה פוחתת והולכת[ד] וכאן משמע שהיא יותר מרביעית: **רביעית של תורה אצבעים.**

מכאן קשה על פירוש רבותיו של רבינו שלמה שפי' דרביעית בכל מקום היינו רובע הקב כי לפי זה החשבון הוא רביעית הלוג פר"ת רוס המקוה ע"ב אלבעות השלך רביעית ישאר ג"ד קח מכל עשרים אחד יעלה אלבעים וחלי אלבע וחומש וכן תקח כרוחב אחד מי"ב וכן באורך הרי אלבעים על אלבעים ברוס אלבעים וחומש אלבע וכן תעשה במים ויעלה רביעית הנמצא השלך המולה ומן הנותרים קח אחד מעשרים ופעמים יוסר חלק שיים עשר או תקח אחד מכ"ד והסר ג' אלבעות חלק על חומשין והשלך העשירית ישארו שלשה עשר חומשין וחלי והם אלבעים וחלי וחומש אלבע או קח רביעית הסר י"ח אלבעים והשלך הרביעי ישארו י"ג אלבעות וחלי וטול

החמישית (ג מהר"י. ה קחה רובע וכבה תשלך וחלק החמישי קח ולך או השלך עשירית המים ישארו ל"ו יעלה ג' אלין לכל טפח וגו' אלבעות שלה וחלי השלך מג' אלבעות העשירית כאשר השלכנו מן המים (ה). ולפי תלמוד שלנו החשבון מכוון אבל על גירסת ירושלמי דקאמר אלבעים על אלבעים ברוס אלבעים ומחצה ושלים אלבע וכן עשה הפייט ועל גובה חסר שתות מאלבעים והכל ג' קשה כי לפי שיעור המקוה אינו מכוון וי"ל דירושלמי איירי באלבעות לפוריים והכא במדבריים ואלבעים וחלי וחומש הם י"ו שתותים וחומש שתות באו ליירושלים נכנס הכל בי"ג שתותים וחלי באו לפוריי נכנס הכל בי"ג שתותים ורביע שתות שהם אלבעים חסר שתות ונשאר רביע שתות בתלמוד שלנו יתר וכמו כן צריך למעט מרוחב כי בתלמוד שלנו מיירי במרובעות וירושל' בעגולות כמו שיסד ו הפייט הכוס סובב אלבעים על אלבעים סובב משמע עגול ואלבעים על אלבעים עגולות עולה לאלבעים על [אלבעים] וחלי דמרובע יתר על העיגול רביע ואלבעים על אלבעים מרובעות מדבריות נכנסות באלבעים על אלבעים עגולות לפוריות ויש בעגולות יותר ד' שתותי שתות שהוא אחד מתשעה הסר ממנו רביע שתות הנשאר

עין משפט נר מצוה

נמ א ב מי' פ"ו מהל' מלה אלכס ג סמג עשין מ"ת טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף ג:
ם ג מי' פ"ו מהל' י"ט אל' ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכ"ט סי"ב:
ד ומי' פט"ו מהל' נזירות כפיס אל"ד ופ"ו מהל' נכורים אל' עון:
בא ה מי' פי"ח מהל' איסורי ביאה אלכס עז ופי"ח מהל' מקוואות אל' יג סמג לאוין קיז ועשין רמ"ח טוש"ע י"ד סי' קצח סי"ח:
סב ו מי' פי"ח מהל' אסי"ר סא ופי"ד מהל' מקוואות אלכס ל סמג לאוין קיז ועשין רמ"ח טוש"ע י"ד סי' רל סי"ח:

מוסף רש"י

חוטפין מצות. שמלוה לשרוף מבעוד יום כדי להסב מחר (לעיל ג.), אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים וגו'. ואמ"ר ולאו קרא לאו כתלגלים מתיב. דיסלי קרא בהר גרזים ובהר עיבל כתיב, מיהו כתרגלים שמחה כתיבא ושמחת בחגך (שם ח.). שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו לפנים. בשרו כתים משמע שיגע בשרו לפיס ובי"ש פב.). בכתים בכדי מקוה. אמקומקום משמע ואע"ג דלאו מים. מדלא כתיב מים (שם דברים ד) לו: כתים משמע מים מתוכרים שמיני (שם יד) לו: כתים נקודמו בכפ"מ משמע מים המיוחדים. לאמוקי שלוכין. ומיהו מים מים לא צריך מדכתיב מים מים (ויקרא עז) מים מים מכלל דשאר שמאין לאו מים מים נמי, ומיהו כתים המוחצין בתקוה. אע"פ שהן נשמים (חגיגה יא.). את כל בשרו. משמע כל בשרו לאחר (שם דברים ד).

רבינו חננאל

תניא רבי אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בלילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו ושאלו. אמרו על רבי עקיבא מלמד לא אמר הגיע זמן לעמוד מבית המדרש אלא לילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו. וערב יום הכפורים כדי להאכיל בניו ובני ביתו. תיר חייב אדם לשמח ביתו ברגל. רבי יהודה אומר שמחת אנשים ביין ושמחת הנשים בבבל בבגדי צבעונין ושבארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין. בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר ובזבחי אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. איר חסדא רבועות של תורה אצבעים על אצבעים (ורוס) [בהוס אצבעים] וחצי אצבע [וחוזש אצבע] ובגדול. כותבא ורחץ במים את כל בשרו. במים. מי מקוה. את כל בשרו. מים שכל בשרו עולה בהן וכמה הן.

עבודה בגמרא - פסחים - קח: - קט. (4)

מ:גמ', "אמר רבא מאי טעמא דר"י" עד: "אמר רבי יצחק"
הדין היומי: ד' כוסות ושמחת הרגל

מילים חדשות בארמית:

1). מתח קו בין המשפט הארמי לתרגומו בעברית!

• מאי טעמא דר"י	• שנאמר (שכתוב)
• דכתיב	• שנוי'ה ברייתא.
• תנו רבנן	• מה טעמו של רב יהודה.
• תניא	• שנה רב יוסף.
• ונשים במאי	• שנו חכמים (בברייתא).
• תני רב יוסף	• ונשים במה משמחין אותן.

שאלות הכנה והכוונה - עבודה עצמית :

2. גמ': "אמר רבא"... עד: "אל תרא יין כי יתאדם". עיין על כך ברש"י ורשב"ם והשב:

א. את דבריו של מי, בא רבא לפרש? _____

ב. מה הוא בא לפרש בדבריו? _____

ג. מאיזה פסוק הוא מביא לו ראייה? _____

ד. מה היא הראייה? _____

3. גמ': "תנו רבנן"... עד: "כדי שלא ישנו וישאלו " (השני). עיין רש"י ורשב"ם והשב:

א. מי חייב בארבע כוסות לפי הברייתא? פרט! _____

ב. על מי מהנ"ל, לא מסכים רבי יהודה שחייבים בארבע כוסות? _____

ג. מה היא סברת הברייתא, שגם התינוקות חייבים? (רשב"ם) _____

_____

ד. מה היא סברתו של רבי יהודה? _____

ה. מה סובר רבי יהודה, שנוהגים לעשות במקום לתת יין? _____

ו. מה היא הסברה למנהג זה? _____

ז. מה זה "קליות" ומדוע נקראים כך? (רש"י) _____

_____

ח. כיצד היו מכינים קליות אלו? (רשב"ם) _____

ט. על מי מסופר בגמרא (בתור "מעשה רב") שנהג כנ"ל? פרט את המסופר! . _____

_____

_____

4. גמ': "תניא" ... עד: "בשביל תינוקות שלא ישנו". עיין רש"י ורשב"ם והשב:

א. מה הפירוש: "חוטפין מצות", לפי שתי הפירושים ברש"י? _____

ב. מה הוא הפירוש שמוסיף הרשב"ם על שתי הפירושים הנ"ל? _____

_____

ג. מה הוא הפירוש שעליו אומר הרשב"ם: "ולי נראה"?

_____

ד. מדוע דווקא פירוש זה נראה לו יותר נכון משאר הפירושים?

_____

5. גמ': "תניא אמרו עליו..." עד: "כדי שיאכילו את בניהם". עיין רש"י ורשב"ם והשב:

א. מה הם הפעמים היחידות שבהם הורה רבי עקיבא לתלמידיו להפסיק הלימוד? _____

_____

ב. מדוע בערבי פסחים, ממהרים לבוא (לשוב) מבית-המדרש? _____

_____

ג. איך (באיזה אופן) דואגים שהתינוקות לא ישנו בלילה? (רש"י-רשב"ם)

_____

ד. מדוע בערב יום-הכיפורים, ממהרים לבוא מבית-המדרש? _____

_____

6. גמ': "ת"ר חייב אדם" עד: "אמר רבי יצחק".

א. מה הוא המקור לכך שחייב אדם לשמח את בניו ובני ביתו ברגל (ברייתא ופסוק) ? _____

_____

ב. במה משמח בניו וב"ב ברגל, לפי תנא קמא בברייתא? _____

ג. במה משמח בניו וב"ב ברגל, לפי רבי יהודה בברייתא? _____

ד. מה הוא ההבדל בין ארץ ישראל לבבל ובנוגע למי? _____

_____

ה. עיין בתוס' ד"ה: "בא"י בכלי פשתן המגוהצין", והשב: מדוע יש הבדל בין בבל לא"י?

_____

ו. עיין בדברי רבי יהודה בן בתירא בברייתא, וכתוב: מה החילוק בין זמן המקדש לזמן הזה בעניין שמחת החג? _____

ז. מה הוא המקור והסיבה להבדל בין השמחה בזמן המקדש לשמחה בזמן הזה?

_____

ריכוז נקודות וציונים - סוגיות ממסכת "פסחים":

משימות:	עבודה מס' 1	עבודה מס' 2	עבודה מס' 3	עבודה מס' 4	
משימה 1					סה"כ ממוצע ציון סופי:
משימה 2					
משימה 3					
משימה 4					
משימה 5					
משימה 6					
	ציון:	ציון:	ציון:	ציון:	

מבחן כללי בגמרא "פסחים" פרק י' - ע"פ יחידה יומית

חלק א': דין אכילה בע"פ (צט:)

1. ממתי עד מתי נאסרה אכילה בערב פסח?

.....

2. למי נאסרה אכילה זו ?

.....

3. מה החידוש של משנתנו, "ערב פסחים סמוך למנחה..." והא" "אפילו ערבי שבתות וימים טובים נמי" ?

.....

4. מדוע דחתה הגמרא את סברת רב פפא, שבערב שבת סמוך למנחה מותר לאכול ?

.....

חלק ב': דין הסבה בליל הסדר(קח.)

5. היכן צריך הסיבה והיכן אין צריך הסיבה לדעת כולם? ומהו הטעם לכך?

.....

6. מה היא צורת ההסבה הכשירה ומה היא הפסולה ? ומדוע?

.....

7. מי הם הפטורים מלהסב? ומדוע?

.....

.....

8. מי הם החייבים להסב? ומדוע ?

.....

.....

חלק ג': דין ארבע כוסות (קח:-קט.)

9. נשים חייבות בשתיית ד' כוסות. מדוע? ומה היא הראיה לכך ?

.....

10. מה הוא החילוק בין המושגים ההלכתיים; "כוס יפה" ו"רביעית" ?

.....

11. "השקה מהן לבניו ולבני ביתו", מתי יצא ומתי לא? ומי אומר זאת?

.....

.....

12. מה הם ב' הדברים שאמרו עליו על רבי עקיבא שנהג בהם בערב פסח? ומדוע נהג כך ?

.....

.....

קובץ שאלות חזרה

-הלכות ומנהגי פסח-

מתוך

"שבח המועדים"

עמודים: 164-232

על-פי שו"ע הרב - חלק ג'

שאלות לשינון וחזרה על הלכות פסח

חלק א': דיני חמץ והכשרת כלים :

1. חמץ מהו?

.....

.....

2. מדוע אסור להשתמש בפסח בכלים שהשתמשו בהם לחמץ במשך השנה ולא הוגעלו?

.....

3. מהו הכלל בהכשרת כלי?

.....

4. איזה כלים אי אפשר להכשיר? פרט 5 סוגים !

.....

.....

5. כלי ששימושו באש (כגון שיפוד שצלו עליו חמץ) הטעון ליבון גמור, איך מלבנים?

.....

.....

6. כלי שבישל בו חמץ עם רוטב (מרק וכדומה) הכשר בהגעלה בכלי ראשון, מה זה הגעלה?

.....

.....

7. ההלכה היא שכלי שצריך להכשירו בהגעלה יכול להכשירו בליבון קל במקום הגעלה, מה זה ליבון קל?

.....

.....

8. מכיון שההגעלה מפליטה רק את החמץ הבלוע בתוך דפנות הכלי ואינה מסלקת את החמץ הדבוק בכלי מבחוץ, מה בעיקר עליו לעשות כדי שיוכל להכשיר את הכלי?

.....

.....

9. כלים שרוצה להכשירם בהגעלה לכבוד פסח, כמה זמן לפני ההגעלה יפסיק להשתמש בכלים?

.....

10. כשמכשיר כלים בהגעלה, מה יעשה מיד לאחר שהכניסם ברותחין?

.....

11. מתי הזמן האחרון של הגעלת והכשרת כלים לכבוד פסח?

.....

12. על איזה מרהיטי הבית יש לחשוש ממגע של חמץ חם, ואיך ינקם לפסח?

.....

.....

חלק ב': דיני חודש ניסן וערב פסח :

1. ממתי מתחילים לעסוק בענייני פסח, ובמה עוסקים?

.....

2. מהו העניין של מעות חיטים (קמחא דפסחא)?

.....

3. מה נוהגים בקשר לתענית ולאמירת תחנון בחודש ניסן?

.....

4. ידוע שבעת הקמת המשכן מר"ח ניסן עד י"ג ניסן הקריבו הנשיאים קרבנות כל יום נשיא אחר. איך מזכירים ענין זה בימינו?

.....

5. איזה ברכה היא "ברכת האילנות" (על מה מברכים אותה ומה היא הברכה)?

.....

6. מתי זמן בדיקת חמץ?

.....

7. מה הן המקומות שצריכים לבדוק בהם אם יש חמץ?

.....

8. מהו סדר בדיקת חמץ?

.....

9. עד מתי סוף זמן אכילה והנאה מחמץ בערב פסח?

.....

10. מהו סדר שריפת חמץ?

.....

11. האם מנהגנו לומר "מזמור לתודה" בערב פסח (ובחולו של מועד)?

.....

12. מה הם המלאכות המותרות והאסורות בערב פסח?

.....

13. מה הם המאכלים האסורים בערב פסח (מלבד חמץ)?

.....

14. מהי הזהירות המיוחדת שיש להיזהר בעת אפיית מצת מצווה (בערב פסח לאחר חצות) ?

.....

15. בזמן הזה שלא זכינו להקרבת קרבן פסח, מה יעשה ? .....

.....

חלק ג': דיני ליל הסדר :

1. מה הם הדברים שיש להכין מבעוד יום לכבוד ליל הסדר?

.....

2. איך מסדרים את הקערה בליל הסדר על-פי מנהג חב"ד?

.....

3. איך מעוררים בתינוקות את הסקרנות כדי שישאלו על המצה והמרור?

.....

4. מי הם החייבים בארבע כוסות?

.....

5. מה יותר עדיף – לשתות כוס מלאה ששיעורה רביעית או לשתות חצי כוס המכילה יותר מרביעית?

.....

6. מי הם החייבים בהסבה?

.....

7. איך ומתי מסבים?

.....

8. כשמברך "בורא פרי האדמה" על ה"כרפס", על איזה עוד מאכלים יכוון בברכה זו?

.....

9. להלכה, שיעור אכילת ה"כרפס" הוא פחות מ"כזית". מדוע?

.....

10. לכמה חתיכות חוצים את המצב ב"יחץ" (מעיקר הדין ועל-פי קבלה)?

.....

11. איך מעוררים את הקטן לשאול "מה נשתנה"?

.....

12. מי אומר "מה נשתנה"?

.....

13. איך ינהג בעת אמירת הקטעים "מצה זו", "מרור זה"?

.....

14. כשמברך "על אכילת מצה" על איזה אכילה נוספת יכוון ?

.....

15. כשמברך "על אכילת מרור", על איזה אכילה נוספת יכוון ?

.....

16. במה הייתה תקנת הלל לקיים מה שנאמר "על מצות ומרורים יאכלוהו"?

.....

17. הנזהרים ממצה שרויה, ממה צריכים להיזהר בליל הסדר ? (ג' עניינים)

.....

18. עד מתי זמן אכילת אפיקומן, ומה אסור לעשות אחר כך?

.....

קובץ שאלות חזרה

-חסידות-

מתוך

"ליקוטי שיחות"

חלקים ג', י"ז

ושיחות קודש

תשכ"ד-תשכ"ה

ומאמרי חג הפסח

שיחת קודש (1)

נֵס וָטֶבַע

פָּרָשַׁת הַחֹדֶשׁ נִפְתַּחַת בַּפָּסוּק: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה".

כַּאֲשֶׁר מִתְבּוֹנְנִים בַּפָּסוּק זֶה, מִתְעוֹרֶרֶת שְׁאֵלָה: הָ'אֶבֶן־עֶזְרָא' כּוֹתֵב, שֶׁהַמִּשְׁגָּ 'שָׁנָה' שַׁיָּךְ לַחַמָּה, שֶׁסִּיבּוּב הַשֶּׁמֶשׁ הוּא בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה, וְהָעִנְיָן שֶׁל 'חֹדֶשׁ' שַׁיָּךְ לַלְּבָנָה - שֶׁסִּיבּוּב הַלְּבָנָה הוּא בְּמֶשֶׁךְ חֹדֶשׁ (29.5 יוֹם בְּעֵרֶךְ). מִצַּד הַשֶּׁמֶשׁ אֵין כְּלָל אֶת הָעִנְיָן שֶׁל חֹדֶשׁ - "אֵין לָשֶׁמֶשׁ חֹדֶשׁ כְּלָל", וְכֵן מִצַּד הַלְּבָנָה אֵין אֶת הָעִנְיָן שֶׁל שָׁנָה - "אֵין לַלְּבָנָה שָׁנָה כְּלָל", וְאִם־כֵּן קָשֶׁה כֵּיצַד הַפָּסוּק אוֹמֵר: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה . . לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה" - הֲרֵי אֵין מֻשָּׂג כָּזֶה "חָדְשֵׁי - הַשָּׁנָה" - כִּי הַחֳדָשִׁים שַׁיָּכִים אַךְ וְרַק לַלְּבָנָה, וְהַשָּׁנִים שַׁיָּכִים אַךְ וְרַק לַחַמָּה?

בִּכְדֵי לְהָבִין זֹאת עָלֵינוּ לְהַקְדִּים אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם . . מִשֶּׁבָּחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רָאשֵׁי־חֳדָשִׁים וְשָׁנִים, וּכְשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ־חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאֻלָּה, שֶׁבּוֹ נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבוֹ עֲתִידִין לִגָּאֵל".

בַּעַל 'הָעֲקֵדָה' מַסְבִּיר אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ כָּךְ: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם בִּשְׁנֵי סוּגֵי הַנְהָגוֹת: א) "הַנְהָגַת הַטֶּבַע" - שֶׁהִיא הַהַנְהָגָה הַכְּלָלִית לְכָל הָעוֹלָם; ב) "הַנְהָגָה נִסִּית" שֶׁהִיא מְיֻחֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל. וְ"מִשֶּׁבָּחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ" - כְּשֶׁה' בָּרָא אֶת הָעוֹלָם הַמִּתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע - קָבַע בּוֹ רָאשֵׁי־חֳדָשִׁים רְגִילִים, וְרָאשֵׁי־שָׁנִים בְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי - שֶׁחֹדֶשׁ זֶה קָשׁוּר עִם הַנְהָגַת הַטֶּבַע - שֶׁבְּחֹדֶשׁ זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם; וְכַאֲשֶׁר "בָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו" - בָּחַר לָהֶם "רֹאשׁ־חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאֻלָּה" בְּנִיסָן. נִיסָן מִלְּשׁוֹן 'נֵס', וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בְּפוֹעַל שֶׁבְּנִיסָן נִגְאֲלוּ וַעֲתִידִים לְהִגָּאֵל עַל־יְדֵי נִסִּים וְנִפְלָאוֹת.

בְּתוֹרַת־הַחֲסִידוּת מֻסְבָּר כִּי לְכָל סוּג הַנְהָגָה יֵשׁ מַעֲלָה: מִצַּד אֶחָד הַהַנְהָגָה הַנִּסִּית מְגַלָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹלֵט עַל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכַּאֲשֶׁר ה' עוֹשֶׂה נֵס - כֻּלָּם רוֹאִים אֱלֹקוּת בַּצּוּרָה הֲכִי גְּלוּיָה; אַךְ מִצַּד שֵׁנִי בַּהַנְהָגָה זוֹ יֶשְׁנוֹ גַּם חִסָּרוֹן: אִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָיָה מִתְגַּלֶּה דַּוְקָא עַל־יְדֵי נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁמֵּעַל לְגִדְרֵי הַטֶּבַע, הָיָה מָקוֹם לִטְעוֹת שֶׁאוּלַי ה' אֵינוֹ יָכֹל לְהִתְגַּלּוֹת גַּם בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, וְכִבְיָכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְהַטֶּבַע 'אֵינָם מִסְתַּדְּרִים' - וְהַגִּלּוּי שֶׁל ה' מִתְאַפְּשֵׁר דַּוְקָא עַל־יְדֵי "שִׁדּוּד מַעַרְכוֹת הַטֶּבַע", וְלָכֵן דַּוְקָא בְּ'הַנְהָגָה טִבְעִית' מִתְגַּלֶּה (אֶלָּא שֶׁכָּאן נִדְרֶשֶׁת מְעַט הִתְבּוֹנְנוּת) שֶׁגַּם אֶת הַטֶּבַע הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג עַל-פִּי רְצוֹנוֹ, וְהוּא קָבַע שֶׁתִּהְיֶה הַנְהָגָה טִבְעִית - "זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וָחֹם וְקַיִץ וָחֹרֶף וְיוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ" (בְּמִלִּים אֲחֵרוֹת: 'נֵס' הוּא עִנְיָן נַעֲלֶה מֵעַל לְגִדְרֵי הָעוֹלָם, וְהַנְהָגַת הַטֶּבַע הוּא הַחְדָּרַת אֱלֹקוּת בְּכָל פְּרָט וּפְרָט בָּעוֹלָם).

וְזֶה הָעִנְיָן שֶׁל שָׁנִים (=חַמָּה) וְחֳדָשִׁים (=לְבָנָה): הָעִנְיָן שֶׁל 'שָׁנָה' הוּא מִלְּשׁוֹן 'שׁוֹנֶה' (=חוֹזֵר כָּל הַזְּמַן עַל עַצְמוֹ) שֶׁזֶּה הַנְהָגַת הַטֶּבַע שֶׁהִיא כָּל הַזְּמַן חוֹזֶרֶת עַל עַצְמָה - "לֹא יִשְׁבֹּתוּ", וְזֶה קָשׁוּר עִם חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי שֶׁאָז הוּא "רֹאשׁ־הַשָّנָה", וְאָז גַּם נִבְרָא הָעוֹלָם (=טֶבַע). אֲבָל הָעִנְיָן שֶׁל 'חֹדֶשׁ' הוּא מִלְּשׁוֹן 'הִתְחַדְּשׁוּת', שֶׁזֶּה הַהַנְהָגָה הַנִּסִּית, שֶׁגַּם עִנְיָנוֹ 'חִדּוּשׁ'. וְזֶה קָשׁוּר לְעַם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם "מוֹנִים לַלְּבָנָה", וּלְחֹדֶשׁ נִיסָן - חֹדֶשׁ הַנִּסִּים וְהַגְּאֻלָּה.

אַךְ הֵיוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁבְּכָל סוּג הַנְהָגָה יֶשְׁנָה מַעֲלָה מְיֻחֶדֶת, לָכֵן הַשְׁלֵמוּת הִיא עַל־יְדֵי חִבּוּר שְׁנֵי הַמַּעֲלוֹת יַחַד: צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה דַּוְקָא - "חָדְשֵׁי הַשָّנָה" - שֶׁגַּם בְּהַנְהָגָה טִבְעִית יִהְיֶה 'מֻרְגָּשׁ' אֱלֹקוּת בְּדִיּוּק כְּמוֹ בְּהַנְהָגָה נִסִּית - שֶׁגַּם לְגַבֵּי הַטֶּבַע יִהְיֶה בָּרוּר שֶׁ"אֵין דָּבָר עוֹשֶׂה אֶת עַצְמוֹ", וְהַכֹּל הוּא רַק מִכֹּחוֹ שֶׁל ה' שֶׁמְּהַוֶּה אֶת הַבְּרִיאָה מֵאַיִן לְיֵשׁ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע!

וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם: גַּם אֵצֶל יְהוּדִי יֶשְׁנָם שְׁנֵי הַנְהָגוֹת כְּמוֹ 'נֵס' וְ'טֶבַע': יֶשְׁנָה אֶת הָעֲבוֹדָה הַטִּבְעִית - כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי עוֹשֶׂה עַל־פִּי שֵׂכֶל; וְיֶשְׁנָה אֶת עֲבוֹדַת הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ - שֶׁהִיא מֵעַל לַשֵּׂכֶל - כְּמוֹ 'נֵס' שֶׁהוּא מֵעַל הַטֶּבַע. וְצָרִיךְ לְחַבֵּר אֶת שְׁנֵי הָעִנְיָנִים: מִצַּד אֶחָד מְסִירוּת־נֶפֶשׁ הִיא הָעִנְיָן הֲכִי נַעֲלֶה; אַךְ מֵאִידָךְ, גַּם הָעֲבוֹדָה הַקְּשׁוּרָה לַשֵּׂכֶל לֹא פָּחוֹת חֲשׁוּבָה, שֶׁאָז אֱלֹקוּת חוֹדֶרֶת בְּכֹחוֹתָיו הַפְּנִימִיִּים - שִׂכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו [מוֹחִין וּמִדּוֹת], וְלֹא רַק שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה עִנְיָן וְהוּא עַצְמוֹ (שִׂכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו) נִשְׁאָר 'מִבַּחוּץ'!

(מעובד מליקוטי שיחות חלק י"ז, פרשת החודש)

שיחת קודש (2)

אַרְבַּעַת הַבָּנִים

"כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תוֹרָה: אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל. חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר? "מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם", וְאַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: "אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן"; רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? "מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם", "לָכֶם" וְלֹא לוֹ . . וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמוֹר לוֹ: "בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם", 'לִי' וְלֹא לוֹ, אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל".

הָרַבִּי שׁוֹאֵל כָּאן כַּמָּה שְׁאֵלוֹת:

א. בְּעֶצֶם, מַהוּ הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל בֵּין שְׁאֵלַת הֶחָכָם לִשְׁאֵלַת הָרָשָׁע, שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁהָרָשָׁע אוֹמֵר "לָכֶם" כָּךְ הֶחָכָם אוֹמֵר "אֶתְכֶם"?

ב. אִם הוּא אָכֵן בֵּן "חָכָם" הָרָאוּי לִשְׁמוֹ, מַדּוּעַ בֶּאֱמֶת אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת "הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים"?

ג. מַדּוּעַ בַּעַל הַהַגָּדָה בָּחַר בְּתוֹר תְּשׁוּבָה לַבֵּן הֶחָכָם דַּוְקָא אֶת הַדִּין שֶׁל "אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן" - בָּרוּר, כִּי זֶה לֹא 'בְּמִקְרֶה', וְדַוְקָא דִּין זֶה הִנּוֹ הַתְּשׁוּבָה הַהוֹלֶמֶת הַמְסִירָה אֶת כָּל סְפֵיקוֹתָיו שֶׁל הַבֵּן הֶחָכָם!

ד. מַהִי פֵּשֶׁר הַתְּשׁוּבָה לַבֵּן הָרָשָׁע "אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל" - שֶׁלְּכְאוֹרָה זוֹ לֹא תְּשׁוּבָה לִשְׁאֵלָתוֹ, אֶלָּא סְתָם הַקְנָטָה בִּדְבָרִים?

וְהַבֵּאוּר בְּכָל־זֶה: הַבֵּן הֶחָכָם מְיַצֵּג אֶת הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדָה שֶׁל 'קַבָּלַת־עֹל' (וּכְפִי שֶׁמְּבֹאָר בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא פֶּרֶק ל"ה בְּהוּגה"ה, שֶׁ"חָכְמָה" הִיא עִנְיַן הַבִּטּוּל - שֶׁלֹּא קַיָּם שׁוּם דָּבָר מִבִּלְעֲדֵי ה'). וְלָכֵן הֶחָכָם 'אֵינוֹ מֵבִין' מַה הֵם "הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים": שֶׁהֲרֵי הַחִלּוּק בֵּין "עֵדוֹת" "חֻקִּים" וְ"מִשְׁפָּטִים" הוּא, שֶׁ"מִשְׁפָּטִים" הֵם סוּג הַמִּצְוֹות שֶׁאֲפִלּוּ אִם הֵם לֹא הָיוּ כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה הַשֵּׂכֶל הָיָה מְחַיֵּב אוֹתָם (כְּמוֹ לְמָשָׁל מִצְוַת כִּבּוּד־אָב־וָאֵם); "עֵדוֹת" הֵם מִצְוֹות כָּאֵלּוּ שֶׁאַחֲרֵי שֶׁנִּכְתְּבוּ - אֲזַי אֶפְשָׁר לְהָבִינָם בַּשֵּׂכֶל (כְּמוֹ הַמּוֹעֲדִים, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה עֲלֵיהֶם - הָאָדָם יָכֹל 'לְהָבִין' זֹאת בְּשִׂכְלוֹ) וְ"חֻקִּים" הֵם מִצְוֹות שֶׁהֵם נַעֲלִים לְגַמְרֵי מִגֶּדֶר הַשֵּׂכֶל כְּמוֹ פָּרָה־אֲדֻמָּה), וְאִם־כֵּן, שׁוֹאֵל הַבֵּן הֶחָכָם, מַהִי בִּכְלַל הַחֲלָקָה הַזּוֹ בֵּין "עֵדוֹת" "חֻקִּים" וְ"מִשְׁפָּטִים" - הֲרֵי אִם מְקַיְּמִים מִצְוֹות מִתּוֹךְ קַבָּלַת־עֹל מַה נּוֹגֵעַ אִם מְבִינִים יוֹתֵר אוֹ פָּחוֹת, וְאֶת כָּל הַמִּצְוֹות יֵשׁ לְקַיֵּם מִתּוֹךְ קַבָּלַת־עֹל וּבְאוֹתָהּ הַהִתְמַסְּרוּת!

וְעַל זֶה עוֹנִים לוֹ: "אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן" - אַחַת הַמִּצְוֹות שֶׁמְּבַטֵּאת בְּמֻיָּחָד אֶת הָעִנְיָן שֶׁל קַבָּלַת־עֹל הִיא מִצְוַת פֶּסַח, שֶׁכָּל עִנְיָנָהּ הִיא "אֱמוּנָה" (רְאֵה בַּאֲרִיכוּת בַּשִּׂיחָה הַבָּאָה), אַךְ גַּם בָּזֶה רוֹאִים שֶׁהַתּוֹרָה רוֹצָה שֶׁהַמִּצְוָה תַּשְׁאִיר 'טַעַם' - שֶׁלְּכֵן "אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן" - כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר טַעַם הַמִּצְוָה בְּפִיו! זֹאת־אוֹמֶרֶת שֶׁהַתּוֹרָה רוֹצָה שֶׁלֹּא יְקַיְּמוּ אֶת הַמִּצְוָה רַק מִתּוֹךְ קַבָּלַת־עֹל - אֶלָּא שֶׁיִּתְחַבְּרוּ לַמִּצְוָה וְיָחוּשׁוּ בָּהּ 'טַעַם'!

הַבֵּן הָרָשָׁע לְעֻמַּת זֹאת שׁוֹאֵל שְׁאֵלָה הֲפוּכָה: הוּא רוֹצֶה הַכֹּל 'לְהָבִין', וְלָכֵן הוּא שׁוֹאֵל: "מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם" - מַדּוּעַ אַתֶּם עוֹשִׂים הַכֹּל בְּ"עֲבוֹדָה" - מִלְּשׁוֹן עֲבָדוּת, כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ בִּטּוּל וְקַבָּלַת־עֹל?

וְעַל זֶה עוֹנִים לוֹ: שֶׁבֶּאֱמֶת "אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל" - שֶׁכָּל הָעִנְיָן שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם קָשׁוּר (כַּנַ"ל) לֶאֱמוּנָה תְּמִימָה וְקַבָּלַת־עֹל - וּבְמַצָּב כָּזֶה שֶׁרוֹצֶה הַכֹּל 'לְהָבִין' - אֵינוֹ מַתְאִים כְּלָל לְהִגָּאֵל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם...

לִכְאוֹרָה קָשֶׁה, מַדּוּעַ הַבֵּן הָרָשָׁע עוֹמֵד לְיַד הַבֵּן הֶחָכָם, וְדַוְקָא ה"שֶׁאֵינוֹ־יוֹדֵעַ־לִשְׁאוֹל" מְקוֹמוֹ בַּסּוֹף?

נִתַּן לוֹמַר שֶׁאַחַת הַתְּשׁוּבוֹת לְכָךְ הִיא, שֶׁעִם הַבֵּן הָרָשָׁע יֵשׁ עוֹד שְׁבִיב תִּקְוָה - שֶׁהֲרֵי לְפָחוֹת יֵשׁ 'הִדָּבְרוּת' ('דִּיאָלוֹג'). הוּא שׁוֹאֵל אֲמָנָם בַּהִתְרָסָה - אֲבָל יֵשׁ דּוּ־שִׂיחַ מְשֻׁתָּף, וְיִתָּכֵן שֶׁיַּצְלִיחוּ בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו וּלְקָרְבוֹ לְתוֹרָה וּמִצְוֹות; אַךְ הַ"שֶׁאֵינוֹ־יוֹדֵעַ־לִשְׁאוֹל" - כְּלָל אֵינוֹ פּוֹתֵחַ אֶת פִּיו - הוּא מְיַצֵּג אֶת אוֹתוֹ אֶחָד שֶׁאָדִישׁ וְקַר לְגַמְרֵי לְכָל עִנְיָנֵי אִידִישְׁקַייט, שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹאֶה לְנָכוֹן 'לְהִתְוַכֵּחַ' עַל כָּךְ...

(מעובד מליקוטי־שיחות ח"ג; שיחות־קודש תשכ"ד - תשכ"ה)

שיחת קודש (3)

חָמֵץ וּמַצָּה

הָרַמְבַּ"ן בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה כּוֹתֵב, כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּחַג־הַסֻּכּוֹת יֵשׁ אֶת הַחַג הָרִאשׁוֹן וְאַחַר־כָּךְ "חוֹל־הַמּוֹעֵד" וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי "עֲצֶרֶת" - כָּךְ גַּם בְּחַג־הַפֶּסַח יֶשְׁנוֹ הַחַג הָרִאשׁוֹן, וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ כְּעֵין "חוֹל־הַמּוֹעֵד" אָרֹךְ שֶׁהוּא (לֹא שִׁבְעָה יָמִים, אֶלָּא) שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת, וּלְבַסּוֹף "עֲצֶרֶת" - חַג־הַשָּׁבוּעוֹת - מַתַּן־תּוֹרָה. וְהַיְנוּ, שֶׁמֵּחַג־הַפֶּסַח וְעַד חַג־הַשָּׁבוּעוֹת הַכֹּל חַג אֶחָד אָרֹךְ.

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁהַרֵי הַתַּכְלִית שֶׁל יְצִיאַת־מִצְרַיִם הִיא מַתַּן־תּוֹרָה - "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה". אַךְ לְפִי־זֶה דָּרוּשׁ בֵּאוּר: הָיָה מֻתָּאִים שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁל חַג־הַפֶּסַח וְחַג־הַשָּׁבוּעוֹת יִהְיֶה לָהֶם אֵיזֶה דִּמְיוֹן וּמְכַנֶּה־מְשֻׁתָּף, אַךְ לְפוֹעַל אָנוּ רוֹאִים דְּבַר פֶּלֶא: לֹא רַק שֶׁאֵין הֵם דּוֹמִים, אֶלָּא אַדְּרַבָּה - הֵם הֶפְכִּיִּים לַחֲלוּטִין - וּמִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה:

בְּפֶסַח אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: "שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ", וְהֶחָמֵץ אָסוּר בְּתַכְלִית - "לֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ", כְּלוֹמַר: לַהֲפֹךְ מֵחָמֵץ לְמַצָּה. וְהִנֵּה בְּשָׁבוּעוֹת אָנוּ מוֹצְאִים דָּבָר הָפוּךְ: בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, מָקוֹם שֶׁכָּל הַשָּׁנָה מַקְרִיבִים בּוֹ מַצָּה, כְּפִי שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת: "כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיי"- וְהִנֵּה בְּשָׁבוּעוֹת אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה לְהָבִיא אֶת "שְׁתֵּי הַלֶּחֶם" שֶׁמִּצְוָתָם שֶׁיִּהְיוּ חָמֵץ דַּוְקָא- "חָמֵץ תֵּאָפֶינָה"- דְּהַיְנוּ לַהֲפֹךְ מִמַּצָּה לֶחָמֵץ!

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה: גָּלוּת מִצְרַיִם נִקְרֵאת - "כּוּר־הַבַּרְזֶל", כְּלוֹמַר: כּוּר־הַתּוּךְ שֶׁשָּׁם מַתִּיכִים סוּגֵי מַתָּכוֹת בִּכְדֵי לִיצֹר מֵהֶם כְּלִי. מִשְׁמָעוּת הַדָּבָר שֶׁכְּמוֹ שֶׁבִּכְדֵי לִיצֹר כְּלִי מִמַּתֶּכֶת - יֵשׁ לְהַתִּיכוֹ קֹדֶם, וְרַק אָז אֶפְשָׁר לִיצֹר מִמֶּנּוּ כְּלִי, כָּךְ גַּם בִּכְדֵי לִיצֹר עַם שֶׁיִּהְיוּ 'כֵּלִים' לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְלִהְיוֹת עַם ה' - יֵשׁ לְהָסִיר קֹדֶם אֶת הַ"יְשׁוּת' וְהַגַּסּוּת הַמּוֹנְעִים מִלְּקַבֵּל עֹל־מַלְכוּת־שָׁמַיִם.

אַחֲרֵי שֶׁמִּסְתַּיֵּם שְׁלַב הַ'הִתּוּךְ'- מַתְחִילִים 'לִיצֹר' אֶת הַכְּלִי. וּבָזֶה יֵשׁ שְׁלֹשָׁה שְׁלָבִים: א) פֶּסַח - יְצִיאַת־מִצְרַיִם; ב) סְפִירַת־הָעֹמֶר; ג) קַבָּלַת־הַתּוֹרָה. בִּתְחִלַּת הַתַּהֲלִיךְ יֵשׁ אֶת הַמִּצְוָה שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה וְהַשְׁבָּתַת הֶחָמֵץ, וְאִלּוּ בְּסוֹף הַתַּהֲלִיךְ מַגִּיעָה מִצְוַת שְׁתֵּי־הַלֶּחֶם הַקְּשׁוּרָה דַּוְקָא בֶּחָמֵץ, מַה שֶּׁבְּכָל־זֹאת מְשֻׁתָּף בְּמִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם קְשׁוּרִים בְּדָגָן: חַז"ל אוֹמְרִים: "אֵין הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹת אַבָּא, עַד שֶׁיִּטְעוֹם טַעַם דָּגָן" - רַק כַּאֲשֶׁר הַתִּינוֹק טוֹעֵם טַעַם דָּגָן - נִכְנֶסֶת בּוֹ הַ"דַּעַת" וּמַכִּיר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַבָּא, וְכָךְ גַּם כַּאֲשֶׁר עַם יִשְׂרָאֵל מַתְחִיל לְהַכִּיר בְּאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם - יְשָׁנָם אֶת מִצְוֹת אֵלּוּ הַקְּשׁוּרִים בְּדָגָן, מַצָּה וּשְׁתֵּי־הַלֶּחֶם - חָמֵץ:

הַהֶבְדֵּל בֵּין מַצָּה לֶחָמֵץ - בְּפַשְׁטוּת - הוּא, שֶׁאָמְנָם שְׁנֵיהֶם מִדָּגָן, אַךְ הַמַּצָּה הִיא כְּמוֹ 'גֹּלֶם' דָּגָן, וְהֶחָמֵץ הוּא דָּגָן 'מְפֻתָּח'. הַמַּצָּה הֲרֵי לֹא תָּפְחָה, וְאֵין שָׁמִים בָּהּ מֶלַח וְכוּ', הֶחָמֵץ לְעֻמָּתָהּ תּוֹפֵחַ, וְעַל־יְדֵי־כָּךְ מְקַבֵּל 'טַעַם' וְהוּא מִתְבָּל הֵיטֵב. הֶוֶה אוֹמֵר: הַמַּצָּה פֵּרוּשָׁהּ הַכְּרָה בְּ'אַבָּא' (הַקָּבָ"ה) בְּאֹפֶן שֶׁל 'גֹּלֶם' וְהֶחָמֵץ פֵּרוּשׁוֹ הַכָּרָה וִידִיעָה מְבֻסֶּסֶת עַל־פִּי שֵׂכֶל.

וְכָךְ בְּדִיּוּק הָיָה מַצָּב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּשְׁעַת יְצִיאַת־מִצְרַיִם הָיוּ עֲדַיִן בְּמַצָּב שֶׁל "עֵרֹם וְעֲרִיָּה", וַעֲדַיִן לֹא הָיְתָה לָהֶם הַשָּׂגָה בְּאֱלֹקוּת, אֶלָּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּגֹדֶל אַהֲבָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל - "גְּדוֹלָה אַהֲבָה שֶׁמְּסַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוּרָה"- "פֶּסַח" (מִלְּשׁוֹן דִּלּוּג וּקְפִיצָה) עַל כָּל הָעִנְיָנִים, וּמִבְּלִי הַבֵּט־עַל־כָּךְ שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיוּ רְאוּיִים, גִּלָּה עֲלֵיהֶם וּגְאָלָם!

וְלָכֵן הַמַּצָּה נִקְרֵאת: "לֶחֶם עֹנִי"- "אֵין עֹנִי אֶלָּא בְּדַעַת". אַךְ לְאִידָךְ - דַּוְקָא אָז יֵשׁ אֶת מַעֲלַת הָאֱמוּנָה, וְלָכֵן הַמַּצָּה נִקְרֵאת בַּזֹּהַר: "מֵיכְלָא דִּמְהֵימְנוּתָא" (=מַאֲכַל הָאֱמוּנָה);

אַחַר־כָּךְ מַגִּיעַ שְׁלַב נוֹסָף - סְפִירַת הָעֹמֶר - "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם": "וּסְפַרְתֶּם" (=מִלְּשׁוֹן בְּהִירוּת) - מְזַכְּכִים וּמְאִירִים אֶת הַ"לָּכֶם" - יוֹצְאִים מִמ"ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, וְנִכְנָסִים בְּמ"ט שַׁעֲרֵי קְדֻשָּׁה, וְאָז מַגִּיעִים לַשְּׁלָב הַסּוֹפִי - קַבָּלַת־הַתּוֹרָה - שְׁלֵמוּת הַהַשָּׂגָה - "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי הוי' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", וְאָז הַמִּצְוָה הִיא דַּוְקָא בֶּחָמֵץ - שֶׁהוּא מְבַטֵּא אֶת הַהַכָּרָה וְהִידִיעָה בַּקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁלֵמוּת כַּנַ"ל.

[אֵין לִשְׁאֹל אִם־כֵּן מַהוּ הָ'רַעַשׁ' מֵחַג הַפֶּסַח שֶׁאָז רַק בִּתְחִלַּת הָעֲבוֹדָה. שֶׁאַדְּרַבָּה, הִיא הַנּוֹתֶנֶת: כָּאן מִתְבַּטֵּאת הַתּוֹקֶף וְהַעֲצְמָה שֶׁל אַהֲבַת ה' לְעַם יִשְׂרָאֵל - שֶׁמִּבְּלִי הַבֵּט עַל מַצָּב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, בְּכָל־זֹאת ה' בּוֹחֵר בָּהֶם גַּם כָּךְ לְעָם! וּבְמִלִּים אֲחֵרוֹת: בְּפֶסַח - הַחַג הוּא עַל בְּחִירַת ה' בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וְאִלּוּ בְּשָׁבוּעוֹת הַחַג הוּא עַל בְּחִירַת עַם יִשְׂרָאֵל בַּה']

(מעובד ממאמרי חג הפסח)

שיחת קודש (4)

וּסְפַרְתֶּם (אֶת הַ)לָּכֶם

בְּנוֹגֵעַ לְמִצְוַת סְפִירַת־הָעֹמֶר אוֹמֶרֶת תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה". חַז"ל מְפָרְשִׁים, שֶׁהַפֵּרוּשׁ בְּ"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" אֵינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ - לְמָחֳרַת שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, אֶלָּא הַפֵּרוּשׁ הוּא: "מִמָּחֳרַת הַיּוֹם־טוֹב" - כְּלוֹמַר מִמָּחֳרַת חַג־הַפֶּסַח.

דָּרוּשׁ בֵּאוּר: מַדּוּעַ בֶּאֱמֶת הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת אֶת הַלָּשׁוֹן "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" שֶׁזֶּה לִכְאוֹרָה לָשׁוֹן מַטְעֶה שֶׁנִּיתַּן לְפָרֵשׁ שֶׁהַכַּוָּנָה כִּפְשׁוּטוֹ לְמָחֳרַת שַׁבָּת־קֹדֶשׁ?

יְתֵרָה מִזּוֹ: כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת, הַצְּדוֹקִים אֲכֵן פֵּרְשׁוּ אֶת פָּסוּק זֶה כִּפְשׁוּטוֹ, וְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ צְרִיכִים לְהִתְוַכֵּחַ עִמָּם עַל כָּךְ, וְאִם־כֵּן נִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה מַדּוּעַ הַתּוֹרָה לֹא כָּתְבָה זֹאת מֵרֹאשׁ בְּאֹפֶן בָּרוּר?

וְהַבֵּאוּר הוּא: כְּפִי שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר פְּעָמִים רַבּוֹת - פֶּסַח, סְפִירַת־הָעֹמֶר, וּשְׁבוּעוֹת - הַכֹּל הוּא הֶמְשֵׁךְ אֶחָד: קַבָּלַת הַתּוֹרָה הִיא הַהֶמְשֵׁךְ וְהַתַּכְלִית שֶׁל יְצִיאַת־מִצְרַיִם וּכְפִי שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת: "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה", וּיְמֵי הַסְּפִירָה הֵם הַ"גֶּשֶׁר" הַמְּחַבֵּר בֵּינֵיהֶם, וּכְפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּשִּׂיחוֹת הַקּוֹדְמוֹת - כָּל שְׁלֹשֶׁת הַזְּמַנִּים הָאֵלּוּ קְשׁוּרִים עִם דָּגָן: בְּפֶסַח - מַצָּה; בִּסְפִירַת־הָעֹמֶר יֶשְׁנוֹ אֶת קָרְבַּן־הָעֹמֶר מִשְּׁעוֹרִים; וּבְשָׁבוּעוֹת - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם ("חָמֵץ תֵּאָפֶינָה").

וְהִנֵּה, בְּנוֹגֵעַ לְקָרְבַּן הָעֹמֶר דָּרוּשׁ בֵּאוּר: שְׂעוֹרִים הוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה, וְזוֹ הַסִּבָּה שֶׁהַ'סוֹטָה' (=אִשָּׁה שֶׁנְּהֲגָה בְּחֹסֶר־צְנִיעוּת) מְבִיאָה קָרְבַּן שְׂעוֹרִים, וּכְפִי שֶׁאוֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה: "כְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה, כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה", וְאִם־כֵּן קָשֶׁה מַדּוּעַ בִּימֵי הַסְּפִירָה שֶׁהֵם יְמֵי הַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה מְבִיאִים קָרְבַּן הֶעָשִׁי מִשְּׂעוֹרִים - מַאֲכַל בְּהֵמָה?

וְהַבֵּאוּר הוּא, שֶׁהִנֵּה בִּזְמַן יְצִיאַת־מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל הָיוּ שְׁקוּעִים בְּמ"ט שַׁעֲרֵי־טֻמְאָה, וְהֵם לֹא הָיוּ 'כֵּלִים' לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וּכְפִי שֶׁמִּתְבָּאֵר זֹאת הַנְּבִיא: "וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה". אֶלָּא שֶׁ"נִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ וּגְאֻלָּם". ה' בְּגֹדֶל אַהֲבָתוֹ לְעַם יִשְׂרָאֵל פֶּסַח' וְדִלֵּג עַל כָּל הָעֲנָנִים וְנִגְלָה עֲלֵיהֶם "בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ" וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם. מּוּבָן, שֶׁכָּעֵת דְּרוּשָׁה עֲבוֹדָה מִצַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ בְּעַצְמָם רְאוּיִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה.

בְּשִׁיר־הַשִּׁירִים יֶשְׁנוֹ פָּסוּק: "מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו". בְּתוֹרַת־הַחֲסִידוּת מְסֻבָּר, כִּי חֶלְקוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַפָּסוּק "מָשְׁכֵנִי" - הוֹלֵךְ עַל יְצִיאַת־מִצְרַיִם, שֶׁאָז הַקָּבָּ"ה 'מוֹשֵׁךְ מִלְּמַעְלָה' אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. אַךְ הֱיוֹת שֶׁכְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ - אַחַר יְצִיאַת־מִצְרַיִם דְּרוּשָׁה עֲבוֹדָה מִצַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה - כָּאן מַגִּיעָה הָעֲבוֹדָה שֶׁל סְפִירַת־הָעֹמֶר - 'בְּרוּר' הַנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית [וּכְפִי שֶׁרוֹאִים בְּסִדּוּרִים, שֶׁבְּכָל יוֹם 'מְבָרְרִים' מִדָּה אַחֶרֶת מִשִּׁבְעַת הַמִּדּוֹת חֶסֶד גְּבוּרָה וְכוּ'], וְלָכֵן מְבִיאִים קָרְבַּן שְׂעוֹרִים שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה. וְעַל זְמַן זֶה שֶׁמִּתְקַדְּמִים בְּכָל יוֹם וּמְבָרְרִים אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית עַל זֶה מַמְשִׁיךְ הַפָּסוּק "אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה" - שֶׁאָנוּ 'רָצִים' מֵעַצְמֵנוּ! וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים לְסִיּוּם הַפָּסוּק: "הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו" - קַבָּלַת הַתּוֹרָה וְהַדְּבֵיקוּת בְּאֱלֹקוּת [וְלָכֵן בְּשָׁבוּעוֹת הַמִּצְוָה הִיא דַּוְקָא בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - חָמֵץ, וּבְשׁוּגֵּה מִפֶּסַח שֶׁהַמִּצְוָה בְּמַצָּה, כִּי הַמַּצָּה הִיא "לֶחֶם עֹנִי" - "אֵין עָנִי אֶלָּא בְּדַעַת" שֶׁזֶּה הָיָה הַמַּצָּב שֶׁל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְחִלַּת הַתַּהֲלִיךְ שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיְתָה לָהֶם הַשָּׂגָה בְּאֱלֹקוּת, אֲבָל בְּשָׁבוּעוֹת - סִיּוּם הַתַּהֲלִיךְ וְקַבָּלַת הַתּוֹרָה - אָז הַהַשָּׂגָה בִּשְׁלֵמוּת - "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", וְלָכֵן הַמִּצְוָה הִיא דַּוְקָא בֶּחָמֵץ - שֶׁהוּא מְבַטֵּא אֶת הַהַכָּרָה וְהַיְדִיעָה בַּקָּבָּ"ה בִּשְׁלֵמוּת].

אַךְ כַּמּוּבָן, לְבָרֵר אֶת הַנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית וְלָצֵאת מִמ"ט שַׁעֲרֵי־טֻמְאָה צָרִיךְ סִיּוּעַ וְכֹחַ מְיֻחָד מִלְּמַעְלָה וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים" - וְעַל־זֶה אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - כְּלוֹמַר: אֶת הַכֹּחַ לְבָרֵר אֶת הַנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית לוֹקְחִים "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת":

מָה הַפֵּרוּשׁ "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת"? אָנוּ רוֹאִים, כִּי הָעוֹלָם קָשׁוּר עִם הַמִּסְפָּר שֶׁבַע. הָעוֹלָם נִבְרָא בְּשֶׁבַע יָמִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ שֶׁבָּהֶם הוּא הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - שַׁבָּת־קֹדֶשׁ. אַךְ יֵשׁ עוֹד 'דַּרְגָּה' שֶׁהִיא נַעֲלֵית לְגַמְרֵי מִגִּדְרֵי הָעוֹלָם - שֶׁזֶּה הַמִּסְפָּר שְׁמוֹנֶה - "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" (=הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁאַחֲרֵי הַשַּׁבָּת) שֶׁדַּוְקָא מִדַּרְגָּה נַעֲלֵית זוֹ לוֹקְחִים אֶת הַכֹּחַ לְבָרֵר אֶת שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת.

וּבְלְשׁוֹן הַכָּתוּב: בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה "וּסְפַרְתֶּם" (מִלְּשׁוֹן 'זְכוּךְ') - אֶת הַ"לָּכֶם" (הַנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית) - צָרִיךְ לְקַבֵּל אֶת הַכֹּחַ "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת"...

(מעובד מתוך ליקוטי־שיחות ח"א - אמור)

שְׁאֵלוֹת - שִׂיחָה א׳

1. לְמַה קֶשּׁוּר הָעִנְיָן שֶׁל "שָׁנָה"?

.....

.....

2. לְמַה קֶשּׁוּר הָעִנְיָן שֶׁל "חֹדֶשׁ"?

.....

.....

3. מַהֶם שְׁנֵי הַהַנְהָגוֹת שֶׁיֵּשׁ לה׳ בָּעוֹלָם?

.....

.....

4. אֵיזֶה מַעֲלָה יֵשׁ בְּכָל סוּג הַנְהָגָה?

.....

.....

5. כֵּיצַד מִתְבַּטֵּאת שְׁלֵמוּת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי?

.....

.....

שְׁאֵלוֹת - שִׂיחָה ב׳

1. מַה הַהֶבְדֵּל בֵּין שְׁאֵלַת הֶחָכָם לִשְׁאֵלַת הָרָשָׁע?

.....

.....

2. אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁהַבֵּן הֶחָכָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת "הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים"?

.....

.....

3. מַה הַהֶבְדֵּל בֵּין "עֵדוֹת" "חֻקִּים" ו"מִשְׁפָּטִים"?

.....

.....

4. אֵיזֶה חַג מְבַטֵּא אֶת הָעִנְיָן שֶׁל "אֱמוּנָה"?

.....

.....

5. מַדּוּעַ בָּחֲרוּ דַּוְקָא בַּהֲלָכָה שֶׁל "אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן"?

.....

.....

שְׁאֵלוֹת - שִׂיחָה ג׳

1. מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין פֶּסַח לְחַג הַשָּׁבוּעוֹת?

.....

.....

2. מַהִי הַסְּתִירָה׳ שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם?

.....

.....

3. מַה הַפֵּרוּשׁ "כּוּר הַבַּרְזֶל"?

.....

.....

4. מַה הַהֶבְדֵּל בֵּין מַצָּה לֶחָמֵץ?

.....

.....

5. מַדּוּעַ הַמַּצָּה נִקְרֵאת "לֶחֶם עֹנִי"?

.....

.....

שְׁאֵלוֹת - שִׂיחָה ד׳

1. כֵּיצַד פֵּרְשׁוּ חַז"ל אֶת הַפָּסוּק: "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת"?

.....

.....

2. מַדּוּעַ בְּסִפִּירַת-הָעֹמֶר מְבִיאִים קָרְבַּן שְׂעוֹרִים - מַאֲכַל בְּהֵמָה?

.....

.....

3. הֵיכָן עוֹד מָצִינוּ שֶׁמְּבִיאִים קָרְבַּן שְׂעוֹרִים, וּמַדּוּעַ?

.....

.....

4. כֵּיצַד מְפָרֵשׁ הָרַבִּי אֶת הַפָּסוּק: "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת"?

.....

.....

5. כֵּיצַד מְפָרֵשׁ הָרַבִּי אֶת הַפָּסוּק: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם"?

.....

.....

שִׁינּוּן הַגָּדַת הָרַבִּי

מתוך חוברת: "אוצרות הגדה לתלמיד"

שם הנבחן/ עמוד:	9	11	13	15	18	20	27	31	34	40
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										
31.										
32.										
33.										
34.										
35.										

דוגמא לתעודת הוקרה והצטיינות

מכינה לישיבה בעה"ש"ת "תפארת מנחם"

וזאת לתעודה

כי התלמיד היקר והחשוב,
הבחור התמים כמר

נבחן בהצלחה רבה
את כל ה**הגדה של הרבי** על אוצרותיה
עם ליקוטי טעמים ומנהגים
והשיב בבקיאות נפלאה בעל פה
על כמאתיים שאלות ותשובות
בידיעה טובה וברורה

והננו לברכו ולאחלו בברכה לבבית
כשם שזכה לשנן ולגרוס פרי ביכורים זה
כן יזכה לשנן ולרכוש הידיעה בכל תורתו הק' של הרבי
עדי נזכה לתורה חדשה מפיו של משיח צדקינו
בביהמ"ק השלישי "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים"
אכי"ר

בברכת:
"ואת עמלינו" - אלו הבנים
ופסח כשר ושמח
הרב שלמה חנניא ממן

חלוקת תעודות ושי הוקרה לכל לומד

כרס הצטיינות

לתלמיד היקר והחביב

_____ נ"י

לאות הצטיינותך ב:

- ✓שינון הגדת הרבי על אוצרותיה.
- ✓חזרה מתמדת בחברותא.
- ✓מילוי מטלות יחידת גמרא.
- ✓מילוי מטלות יחידת הלכה וחסידות.

המשך לעשות חיל בלימודך ובהנהגתך
לתפארת ליובאוויטש ולנח"ר הרבי

בחביבות ובהערכה רבה
הרב שלמה חנני' ממן

ניסן ה'תשע"ב

ב"ה

הלימוד בחוברת זו לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' נתן ז"ל וואגעל ב"ר יעקב קאפיל ז"ל

נתרם ע"י בנו
הרה"ח ר'
שמואל דוד
וואגעל

יבלחט"א

ולזכות משפחת
וואגעל וכל יוצאי
חלציהם
ולהצלחתם בכל
המצטרך בבני
חיי ומזוני מתוך
בריאות ושמחה
אכי"ר

נלב"ע

א' דר"ח אלול ה'תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

ב"ה

הלימוד בחוברת זו לעילוי נשמת

אבי מורי הרה"ח

ר' חיים יהודא שמחה ז"ל ממן ב"ר אליהו ז"ל

נתרם ע"י בנו
המחבר
הרה"ח
שלמה חנניה
ממן
יבלחט"א

נלב"ע

ולזכות תשב"ר
המקיימים את
העולם בהבל
פיהם ולזכות
תלמידי ת"ת
"תפארת מנחם"
חב"ד
ביתר עלית

ג' אדר שני ה'תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

מושגי יסוד לפסח:

המושג	ביאורו	המושג	ביאורו
פסח	דילוג / חג יציאת מצרים	**מצות מצווה**	מצות שנאפו בערב פסח אחר חצות היום לשם מצוות הלילה הראשון
מצה	בצק אפוי דק שלא תפח	**הגעלה**	הכשרה במים רותחים מבעבעים
חמץ	בצק שתפח	**ליבון**	הכשרה באש חמה
ביעור	כיליון / מחיקת דבר מן העולם	**עירוי**	שפיכת מים רותחים
ביטול	ביעור מן הלב	**הטבלה**	גמר הכשרה ע"י הטבלה במי מקווה
עבדות	שיעבוד / עבודת פרך	**מליחה**	מציצת דם הבשר ע"י מלח
חירות	חופשיות / שחרור	**הדחה**	שטיפה וניקוי
גאולה	יציאה מן השעבוד	**השריה**	המתנת דבר בתוך משקים
מעות חיטין	צדקה לעני עבור מצרכי יסוד לפסח	**מקווה**	בור המכיל מי גשמים
מים שלנו	מים שהמתינו משך לילה שלם	**מרור**	חזרת / ירק מר מאוד (חריין)
מערוך	כלי שעורכים בו הבצק על השולחן	**חרוסת**	רסק פירות המעורבים במים
מנקבת	כלי שמחוררים בו את הבצק	**כרפס**	ירק (תפו"א, בצל או כרפס)
מרדה	כלי שמתעסקים בו בבצק בתנור	**זרוע**	סימן זכר לקרבן פסח (צוואר של עוף צלוי)
נפה	מסננת קמח	**ליל שימורים**	הלילה ששמורים בו מן המזיקים (ליל הסדר)
לישה	פעולת, תהליך עשיית הבצק	**ליל הסדר**	הלילה שעורכים בו סדר
עיסה	בצק (קמח מעורב עם מים)	**הַסֵּיבָּה**	צורת ישיבה דרך חירות
תפיחה	תהליך התנפחות הבצק	**אפיקומן**	ה"כזית" האחרון של המצה שאוכלים בסוף הסדר
מצה שמורה	מצה העשויה מחיטים שמורים משעת קצירה	**הגדה**	סיפור יציאת מצרים ולקחיו

הפנינה שבהגדות ...

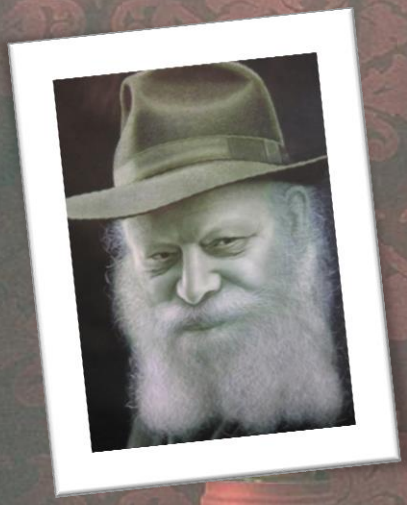

" אור מופלא רום מעלה היא ה"הגדה" של כ"ק רבינו הק', ראשית ביכורים של תורתו הקדושה. ומעת האיר העולם - באור יקרות זה, הייתה ה"הגדה של הרבי"-"הפנינה שבהגדות", אוצר בלום אשר כל אוצרות ההגדה וחג הפסח על הלכותיו - הרבות טמונות בו.

צוהר להגדה קדושה ונפלאה זו, פתח לפנינו המחבר היקר, במחברתו הנפלאה... ובגישה ייחודית מוגשת לנו - ה"הגדה" באמצעות מיומנויות למידה עצמית, בעזרת שאלות ותשובות.

עוד הוסיף המחבר שנית ידו, וצירף לקונטרסו הנפלא, קונטרס - שאלות ומבחנים בנושאים הבאים: א) הלכות הפסח, - שאלות ומבחן כללי בהל' פסח, ב) בוחן על פרקים נבחרים מתורת החסידות בענייני חג הפסח, ג) שאלות הכנה והכוונה בגמרא - מסכת פסחים המכינות ומכשירות את התלמיד ללימוד הגמרא. והכל באותה שיטה וגישה ייחודית אותה מקנה המחבר בחוברת מיוחדת זו. ותועלת רבה נשקפה בזה למחנכים ולשוחרי תורה, וזאת הברכה לו ולהנהלת מוסדות חב"ד ליובאוויטש **"תפארת מנחם"** - ביתר עילית."

[מתוך כתב הסכמה וברכה מאת מנהל מרכז חינוכי חסידותי צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - הרב נפתלי הכהן רוט שליט"א]